

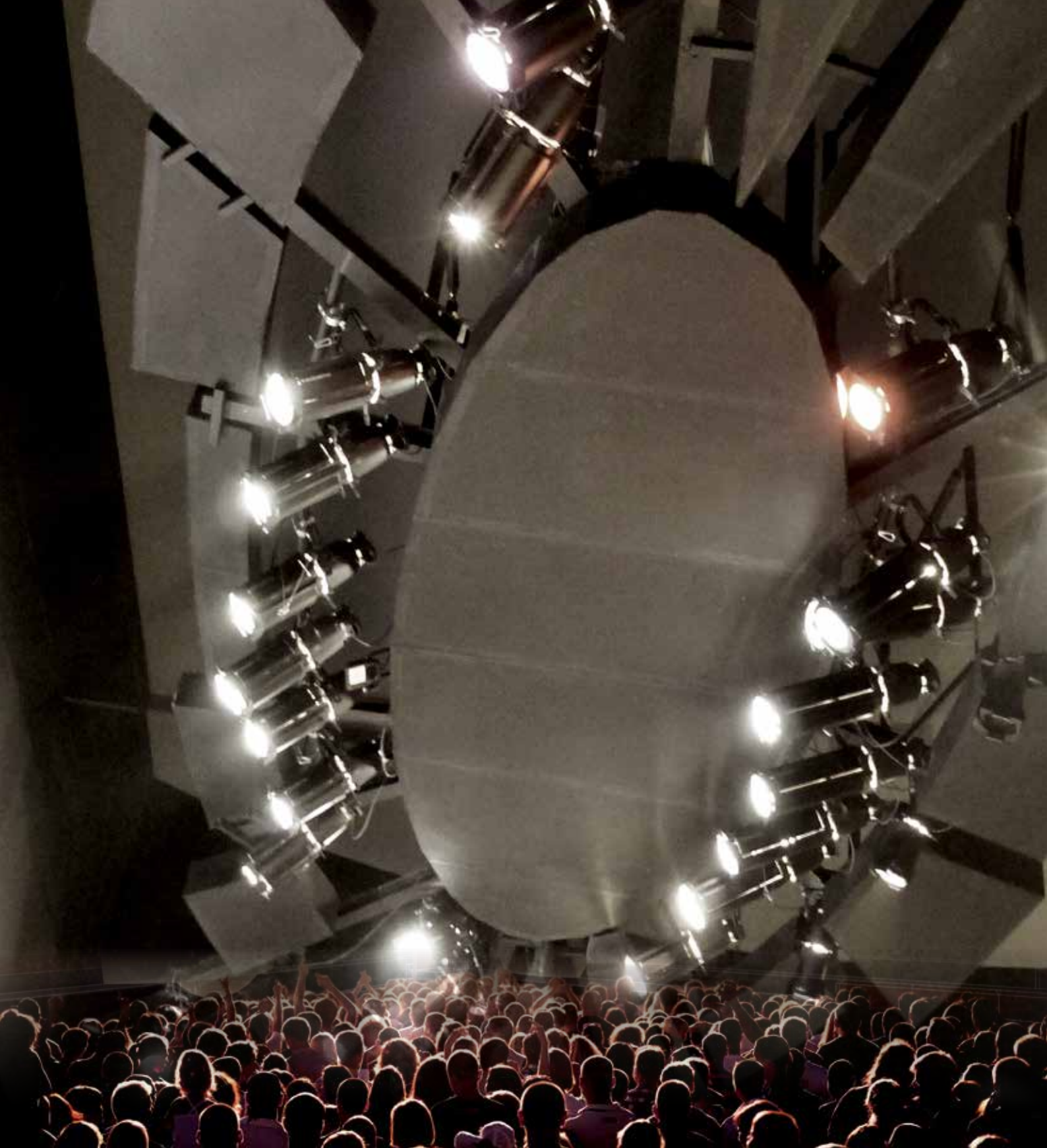
Színpad

945 Ft

XIII. évfolyam 4. szám 2017. december

Előadóművészetek technikája

Kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új évet kívánunk!

Frohe Weihnachten und
ein glückliches Neues Jahr!
Merry Christmas and
a Happy New Year!

A Bosch Rexroth Kft.-t újabb és újabb feladatokkal bízzák meg a színházakat üzemeltető szervezetek, az intézmények felújításában vezető szerepet játszó generálkivitelezők. Ez a bizalom a cégünkkel együttműködő kiváló hazai tervező és kivitelező vállalkozások együttes, sikeres munkájának eredménye.

Tapasztalt magyar szakemberekkel, magyar piaci árakkal, a magyar elvárásoknak megfelelően, de nemzetközi szakmai kompetencia háttérrel állunk ügyfeleink rendelkezésére a tervezéstől a kivitelezésen keresztül a szervizszolgáltatásig – kiegészítve a Bosch Rexroth olyan speciális termékeivel, mint a komplett színpadtechnikai vezérlés, vagy pl. a hidraulikus és villamos hajtások széles választéka.

Hazai tervezés, hazai kivitelezés, hazai árszínvonal – nemzetközi elismerés!

Bosch Rexroth Kft.
www.boschrexroth.hu

The Drive & Control Company

Rexroth
Bosch Group

Címlapfotó: Világítási híd a felújított Örkény Színház nézőterén (fotó: szji)

4 Az OISTAT ereje (BÖRÖCZ SÁNDOR)

NEMZETKÖZI ELŐADÓMŰVÉSZETI KONFERENCIA 2017

5 Budapesten üléseztek az OISTAT vezetői (SZABÓ-JILEK IVÁN)
2017. október 5–7. között a Szenográfusok, Színháztechnikusok és Színházépítésszek Nemzetközi Szervezetének a júliusi kongresszuson megválasztott új Végrehajtó Bizottsága és Kormányzó Testülete Budapesten tartotta első ülését. Az ideérkező neves külföldi szakemberek részvételével az OISTAT Magyar Központja nemzetközi konferenciát rendezett.

A TALÁLKOZÓN ELHANGZOTT ELŐADÁSOKBÓL:

6 Az OISTAT 2017. évi színház-építészeti pályázata (TAC)

(TIM FOSTER)

Az OISTAT Építész Bizottságának elnöke számolt be a pályázat lebonyolításáról és eredményeiről.

10 Színházi szakmák oktatása Kanadában (JOHN MAYBERRY)

A torontói York Egyetem School of Arts, Media, Performance & Design Szak Színházi Tanszékének oktatási programja.

13 Előadóművészeti szakmai képzések: ne várd mástól!

(BERT DETERMANN)

Az OISTAT elnöke ismertette a holland műszaki szakemberek által kidolgozott, sokszínű, államilag elismert oktatási rendszert a színházi háttérszakmák képzésére.

15 Átlátszóság és visszaverődés – Alternatív vetítési felületek

(IVO KERSMAEKERS)

A Showtex belga cégnek a mai vetítéstechnika céljaira kifejlesztett anyagai és azok használata.

AZ ÖRKÉNY SZÍNHÁZ FELÚJÍTÁSA

20 Madách Színház Budapesten, avagy a magyar építés tragédiája

A Tér és Forma (1941) szaklap cikke a mozinak tervezett színház megépítéséről.

21 A Madách Kamara Színház rekonstrukciója

1979–1982 között nagyszabású felújítással a színház üzemi területeit bővítették, de a nézőtér kialakítását sok kritika érte.

23 Az Örkény Színház nézőterének átépítése

Idén öt hónap alatt készült el a színház nézőterének korszerűsítése, kényelmesebbé tétele.

25 Az Örkény Színház nézőterének felújítása, akusztikai szempontok

(FÜRJES ANDOR TAMÁS)

Lényegesen javult a nézőtér akusztikája.

28 Gondolatok a nézőtér felújítása ürügén

(GÖTZ BÉLA)
Az idő múlásával magunk is, és az igényeink is változnak. A szerző 28 éven keresztül szcenikusként dolgozott a színházban.

SZÍNHÁZÉPÍTÉSZET KÜLFÖLDÖN

31 La Seine Musicale, Párizs

32 Új operaház Athénban

33 Színház a vasúti síneken, SHED Manhattan

SZÍNPADVILÁGÍTÁS

35 Sarokba szorítva... (SIMON OTTÓ)

A LED térnyerésével egyre több hagyományos fényforrás gyártását szüntetik be. Dobjuk ki a bevált fényvetőinket?

HAZAI HÍREK

38 A Kaposvári Színház felújítása jól halad

38 Rémalom a Doktor Zsivágón

39 Kényszerszünet a hálósobai jelenet után

NEKROLÓG

39 Elhunyt Kerékgyártó László

A Miskolci Nemzeti Színház volt gazdasági vezetője.

KÜLFÖLDI HÍREK

40 Bábszínházi Világkarnevál Asztanában (HUSZÁR SYLVIA)

World Puppet Carnival – Expo Astana 2017, Kazahstan. A magyar Nylon Group: BE-U! előadásának sikere.

ITT A MŰSZAK BESZÉL!

43 Még egyszer a díszletgyártásról (SCHMIDT JÁNOS)

A hazai díszletgyártás múltja és jelene, a munkavédelmi előírások betartása.

TECHNIKAI ÚJDONSÁGOK

47 Audmax - Elimex - Fullrange - Lysis-Project cégeknél

KIÁLLÍTÁSOK

50 Ez történt a 2017-es Budapest Music Expón (BOGÁR ISTVÁN)

52 A mágikus tér (SZABÓ-JILEK IVÁN)

„Színpad – Kép – Modell” kiállítás a bécsi Színházmúzeumban.

55 Új dráma, új színpad (KÁRPÁTI IMRE)

A magyar avantgárd színházi kísérletei. A Bajor Gizi Színházmúzeum kiállítása.

A SZÍNHÁZTECHNIKA TÖRTÉNETÉBŐL

56 Műszaki víziók (KLAUS WICHMANN)

Az autodidakta Iwan Kulibin munkássága: parabola-fényszóró a 18. századból.

Az OISTAT ereje

Jövő áprilisban lesz 20 éve, hogy az első OISTAT szakmai találkozón a szervezet nagyon friss, új tagja részt vehettem. Őszintén szólva nem sokat tudtam akkor még az OISTAT-ról, de ezen az amszterdami összejövetelen lenyűgözött az a színes, egymás iránt nyitott, barátsággal közeledő szakmai közeg, ami ezt a szervezetet a kezdetektől jellemezte. Az már csak izgalmas ráadás volt, hogy egy háromarcbos vitorlás hajón volt a szállásunk...

De mi is az OISTAT egyáltalán?

Az OISTAT betűszó magyar fordításban a *Szenográfusok, Színháztechnikusok és Színházépítésszek Nemzetközi Szervezetét* jelenti. 1968-ban Prágában alakult meg, az alapító tagországok *Csehszlovákia, Izrael, Kanada, NDK, NSZK, Magyarország¹ és az USA* voltak. Ez az UNESCO szárnyai alatt működő nemzetközi szervezet tette lehetővé a magyar díszlet- és jelmeztervezők, valamint színházzal foglalkozó műszakiak, építésszek, történészek aktív bekapcsolódását a nemzetközi szakmai vérkeringésbe. Ez különösen fontos volt a szervezet első évtizedeiben, amikor még egy két-pólusú világban éltünk, és a nemzetközi szakmai kapcsolatok építése, fenntartása, valamint az ezekhez szükséges nemzetközi utazások nálunk nehézségekbe ütköztek. Az OISTAT nemzetközi szervezetének tagjai az első időkben a nemzeti OISTAT központok voltak. Magyarországon kezdetben az OPAKFI (Optikai, Akusztikai, Film- és Színháztechnikai Tudományos Egyesület) volt az OISTAT Magyar Központ háttérszervezete, majd ezt a szerepet a Magyar SzínházTechnikai Szövetség vette át. Az OISTAT szakmai munkáját a különböző bizottságokban részt vevő szakemberek végzik el, mely bizottságok munkáját a szervezet Végrehajtó Bizottsága fogja, fogja össze. Számunkra, mint színháztechnikusok számára, a *Technológiai Bizottság* munkája a legfontosabb, de pont az adja az OISTAT éltető energiáját, erejét, hogy a szervezet „ernyője” alatt minden előadóművészeti háttérszakma képviselője ott van, és egymásra figyelve, egymástól tanulva, a tapasztalatokat átveve dolgozik.

A szocialista világ összeomlását követően kitágult világban már számunkra is könnyebb lett a kapcsolatok fenntartása, de az igazi kihívást a felgyorsult, digitális online világ hozta el e szervezet számára is. Néhány évnyi útkeresést követően az OISTAT képes volt megújulni, melyhez döntő lépés volt a fiatal

generáció bevonása, annak aktív részvétele. Ezzel párhuzamosan az OISTAT Magyar Központja is megújult, és 2015-től már önálló egyesületként folytatta tevékenységét, melyben sok színházi szakember mellett szakmai szervezetek, intézmények is megjelentek tagként – így például az MSZTSz, a MALÁT, az Építész Kamara, hogy csak néhányat említsék. A megújuláshoz itthon is nagymértékben hozzájárult a fiatal tervezők, technikusok, történészek aktív munkája, melynek eredményeképpen az idei év kiugróan mozgalmas, eredményes lett. Tavasszal két kollégánk – Egyed Zoltán és Vámos Zoltán – díjat nyert az OISTAT „Technical Invention Prize” technikai ötletpályázatán. Nyáron a

szervezet Tajvanon tartotta meg a négyévente megszervezett nagy szcenikai eseményét, a World Stage Design szcenikai kiállítását és a hozzá kapcsolódó Scenofest elnevezésű, diákoknak szervezett programsorozatát, melynek keretében rengeteg szakmai előadást hallhattunk és számos performance-t láthattunk. A kiállításra több magyar tervező színházi munkáját, tervét is beválogatták, ami ékes bizonyítéka a magyar szcenográfia erejének. Büszkék voltunk, hogy egyikük még egy ezüstérmet is elhozott, de az igazi öröm az volt, hogy a világ minden részéről összegyűlt tervezők, technikusok, építésszek, diákok együtt ünnepelethették az előadóművészet sokszínűségét, az eltérő kultúrákban való megjelenésének hasonlóságát és különbözőségét.

Ez az érzés hatotta át az október elején Budapesten ülésező OISTAT-vezetőség minden tagját is, akik nagy nyitottsággal fogadták be a nekik szervezett programokba ágyazott magyar kultúrát, és kíváncsi figyelemmel szemlélték Operaházunk felújítás előtti állapotát. A program részeként megszervezett nemzetközi színházszakmai konferenciát kimagasló érdeklődés kísérte, volt előadás, melyen még az állóhelyek is elfogytak.

Mégis számomra, aki az OISTAT Magyar Központját vezeti, a legnagyobb sikert nem a vendégek elismerése jelentette, hanem az, hogy a legkülönbözőbb színházi szakmák milyen szoros összefogással tudták megteremteni ennek a gazdag programú eseménysorozatnak a háttérét. A szervezésben, összefogásban, egymásra figyelve, nyitottan és egyben befogadóan dolgozott egy olyan vegyes összetételű, az előadóművészeti szakmák szinte mindegyikét képviselő csapat, mely most már itthon is bizonyította, hogy az OISTAT ereje mire képes!

¹ Magyarországot Hont Ferenc, Vajda Ferenc és Szabó-Jilek Iván képviselték az alapításkor.

BÖRÖCZ SÁNDOR

Színpad IMPRESSZUM

Előadóművészetek és technika

XIII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM
2017. DECEMBER

A Magyar SzínházTechnikai Szövetség szaklapja
HU ISSN 1786-6995

Megjelenik: negyedévente (március, június, szeptember, december hónap)
Kiadja: a Magyar SzínházTechnikai Szövetség, 1138 Budapest, Madarász Viktor u. 43. fsz., www.msztisz.hu
Felölős kiadó: Lakatos Gergely, az MSZTSz elnöke.
Főszerkesztő: Szabó-Jilek Iván szinpad@t-online.hu
Szerkesztőbizottság: Götz Béla, Götz Eszter, Kárpáti Imre, Kiss Péter, Rétfalvi János, Dr. Sirató Ildikó, Dr. Venczel Sándor, Wettstein Tibor
Szerkesztőség: Magyar SzínházTechnikai Szövetség titkársága 1138 Budapest, Madarász Viktor utca 43. fszt. Tel./fax: 329-0841

Korrektor: 33 Tallér Bt.
Tördelőszerkesztő: Lusztig Tibor Mobil: 06-20-255-6160 E-mail: tiber.lusztig@gmail.com
Nyomdai munkák: Print City Europe Zrt.

Terjesztés: előfizetéssel. A Szövetség tagjai ingyen kapják. Ár: 945 Ft/példány

Előfizethető: a szerkesztőség címén vagy a www.msztisz.hu honlapon lévő megrendelőlapon. A 2017. évi teljes évfolyam ára 3360 Ft. A postaköltséget felszámítjuk.

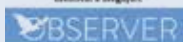
Régebbi lapszámok – korlátozott számban – még kaphatók. Kéziratokat, ábrákat, fotókat nem örnünk meg és nem küldünk vissza. Szerkesztőségünk a hirdetések és PR-cikkek tartalmáért nem vállal felelősséget.

A közölt cikkek tartalma nem minden esetben tükrözi a szerkesztőség véleményét.

Lapunk kiadását támogatta az

Lapunkat rendszeresen
ellenőrizte a megújult

www.observer.hu

► A konferencia képeit Nagy Attila, Bontó Richárd, Vámos Zoltán készítették

NEMZETKÖZI ELŐADÓMŰVÉSZETI KONFERENCIA 2017

Budapesten üléseztek az OISTAT vezetői

2017. október 5–7.

A Szenográfusok, Színháztechnikusok és Színházépítésszek Nemzetközi Szervezetének a júliusi kongresszuson megválasztott új Végrehajtó Bizottsága és Kormányzó Testülete Budapesten tartotta első ülését. Az ideérkező neves külföldi szakemberek segítségével az OISTAT Magyar Központja nemzetközi konferenciát rendezett a színházi háttérszaktmák oktatásának helyzetéről.

Az 1968-ban alakult nemzetközi szervezet – melyet hét ország, köztük Magyarország alapított – mára 5 földrész 53 országában van jelen. Az OISTAT legutóbbi, Tajvanon tartott kongresszusán új vezetőséget választottak. A frissen megválasztott Végrehajtó Bizottság és Kormányzó Testület Budapesten ülésező tagjai szakmájuk elismert személyiségei: színházépítész, színházi konzulens, egyetemi oktató, scenográfus, díszlettervező, jelmeztervező, színháztechnikus.

Az ülés alkalmából az OISTAT Magyar Központja egy Nemzetközi Előadóművészeti Konferenciát szervezett a Magyar Képzőművészeti Egyetemen. A konferencia egyik vezető témája a színházi háttérszaktmák oktatásának helyzete, melyről kanadai és holland előadók mellett Fekete Péter miniszteri biztos is előadást tartott. További érdekes előadások hangzottak el az Operaház Eiffel Műhelyházának és próbacentrumának terveiről, a megóvott és felújított barokk színpadgépezetek mai produkciókban való használatáról, különleges vetítési felületekről, az egyetemisták színház-építészeti pályázatáról (TAC). Első kézből kaphattunk tájékoztatást a 2019-es Prágai Quadriennálé szcenikai-tervezői kiállítás szervezéséről, megújításáról. Az előadások közül néhányat magyarul olvashatnak a SZÍNPAD jelen számában.

A szakmai közönség nagy érdeklődésével kísért konferenciát Nagy Fruzsina jelmeztervező-tanár oktatási projektje, az MKE és a MOME diákjai által készített *Deadly Colours* című előadás jelmezeiből bemutatott kiállítás kísérete, mely a konferencia alatt a patinás egyetem aulájában volt látható.

► A budapesti vendégek: (balról jobbra): Duncan Chang (TW), Sean Crowley (GB), Marina Raytchinova (BG), Ivo Kersmaekers (BE), Bert Determann (NL – elnök), Hazem Shebl (EG), Wanjung Wei (TW – OISTAT titkárság), Kevin Rigdon (USA), Louis Janssen (NL – előző elnök), Szuyun Yu (TW – OISTAT titkárság)

A konferencia és a tanácskozás résztvevői gazdag magyarországi programnak lehettek részesei. Többek között a Fővárosi Nagycirkusz vendégei voltak a *Rómeó és Júlia* dramatizált előadásán, megnézhettek egy kortárs táncdarabot a Trafóban, bejárták a felújításra már bezárt Magyar Állami Operaházat, illetve ellátogattak a gödöllői Grassalkovich-kastélyba, ahol megtekintették a barokk színházat is. A program a Bajor Gizi Színházmúzeum kertjében magyaros búcsúvacsorával zárult.

A rendezvényen nagy öröm volt látni a sok érdeklődő fiatalot, akik ráéreztek a nemzetközi szervezet által nyújtott széleskörű kitekintés gazdagságára, a szakmai összetartozás ízére. A rendezvény szervezését és a külföldiek vendégül látását számos intézmény és cég támogatta: NKA, MKE, MACIVA, M. Áll. Operaház, OSZMI, MSZTSZ, Színpad- és Emelőgéptechnika Kft. és Lysis-Project Kft. Külön köszönet illeti a Magyar OISTAT Központ elnökét, Böröcz Sándort és segítőkész munkatársait, akik fáradtságos munkával biztosították a rendezvény sikerét.

- SZJI -

Az OISTAT 2017. évi színház-építészeti pályázata (TAC)

Nemrég hirdették ki a 10. OISTAT Színház-építészeti Pályázat nyertesait, akiknek munkáit júliusban bemutatták a tajvani World Stage Design kiállításon. Tim Foster, az OISTAT Építészeti Bizottságának elnöke számolt be a pályázat lebonyolításáról és eredményéről.¹

Az ideje volt az OISTAT Építészeti Bizottsága által rendezett 10. Színház-építészeti Pályázat (Theatre Architecture Competition). Korábban négyévente rendeztük meg, a Prágai Quadriennálé kiállításaihoz kapcsolódva, de 2015-ben a német OISTAT központ, a DHTG meghívására a pályázatot Prágából Berlinbe helyeztük át. Majd úgy határoztunk, hogy a jövőben a World Stage Design (WSD) kiállításához kötjük, ami szintén az OISTAT rendezvénye. Így az előző pályázat után mindössze két évvel ismét kiírtuk, és most először a WSD 2017 kiállításán, Tajpejben, Tajvanon mutattuk be, az OISTAT központ hazájában. 22 országból 102 pályamunkát kaptunk, ezek között Délkelet-Ázsiából a korábbihoz képest sokkal többet, ami arra utal, hogy egy sereg új egyetemi hallgatóval és fiatal építésszel tudjuk megkedveltetni e megfoghatatlan és lenyűgöző épülettípus, a színház tervezését.

A legutóbbi pályázatokon a kiírásban azt kértük a pályázóktól, hogy elsődlegesen a színházteremre összpontosítsanak, az épület többi részére vonatkozó követelményeket pedig a lehető legegyszerűbbre fogtuk. Ennek az az oka, hogy a korábbi évek konvencionálisabb kiírásainak hatására az épület városi megjelenésére és külső formálására került a hangsúly, a színházterem kárára. 2017-ben ezt az új megközelítést folytatva arra kértük a résztvevőket, hogy a „színház mint közösségi tér” témát dolgozzák fel. Jelenleg Tajvanon – ismert nemzet-

közi építészek tervei alapján – több fontos, új előadóművészeti központ épül, melyekben több színházterem is lesz, és 2017/18-ban készülnek el. A pályázat célja az volt, hogy megkérdőjelezzük a színház hagyományos tipológiáját, és a tajvani Hsinchu Cityben található, használaton kívüli stadion, a Public Activity Center terébe illesztett ideiglenes színház (vagy színházak) tervezését kértük. A pályázóktól olyan ideiglenes „színházi falu” megfogalmazását vártuk, amit föl lehet építeni egy rövid színházi fesztiválra, ahol hagyományos vagy kísérletezőbb előadásokat is meg lehet valósítani, és ami egyúttal kibontja maga az előadás és az általa benépesített közösségi tér közötti kapcsolatot. Egy olyan hely, ahol meséknek lehetünk részesei, emberekkel találkozhatunk, ehetünk, ihatunk, és a közösen átélt élményt megünnepehetjük.

Valamennyi pályázatot elektronikusan fogadta az OISTAT-iroda 2017 áprilisában, a zsűri pedig májusban ült össze Tajvan Hsinchu Cityjében. A nemzetközi zsűriben Hitoshi Abe japán, Sheng-Yuan Huang tajvani, Torsten Nobling svéd építész, valamint Aby Cohen brazil előadóművész és kreatív művész társaságában én voltam az elnök. Három intenzív, de élvezetes napot szenteltünk annak, hogy meglátogassuk a helyszínt, majd megtekintettük az összes pályázatot, és kiválogattuk a kiállításon bemutatandó legjobb 25 tervet, amelyekből később kiválasztottuk a díjnyerteseket és a dicséretben részesítendőket. Közreadom a zsűritagok pályázatokkal kapcsolatos gondolatait összefoglaló jelentés kivonatát.

A zsűri érzése szerint a pályázatokban általuk keresett legfontosabb jellemzők a következők voltak:

- olyan ideiglenes megoldások, amelyek alig hagynak nyomot a helyszínen, és esetlegesen visszafordíthatók,
- a hely és környezete egyedi jellegéből levezetett helyi érzékelés,
- az előadótér színházszerűsége és kialakítása,
- vonzó, ünnepélyes és a városhoz kötődő közösségi találkozóhely létrehozása.

A zsűri véleménye szerint a pályázatok színvonala általában magas volt, bár néhány esetben a tervezői koncepció megfogalmazása nem

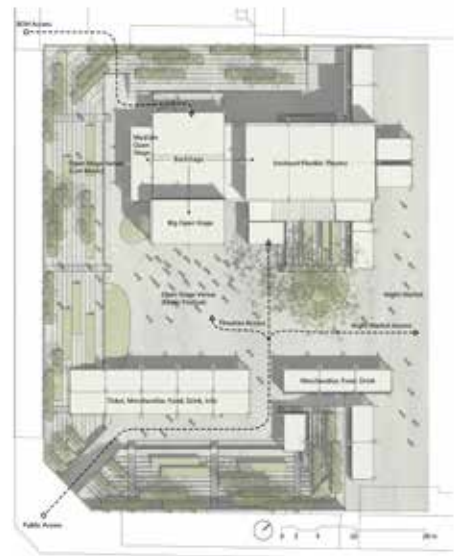
volt elég világos és jól kidolgozott. Az adott helyszínt tiszteletben tartó és a kreatív újrahasznosításra „talált helyként” kínálkozó lehetőségeket felismerő pályázatok általában kedvezőbb értékelést kaptak azokkal szemben, amelyek ezeket figyelmen kívül hagyták. Ahhoz képest, hogy a pályázat deklarált célja volt a színházterem kidolgozása, az esetek többségében a színházi terek megtervezése kiábrándító volt, hiányzott az erre irányuló törekvés és a cél megértése, a pályázók inkább az általános tervezési koncepciók kialakítására törekedtek.

A prezentációk színvonala általában nagyon magas volt, bár a bemutatótáblák és a szövegek helyenként nem voltak teljesen világosak. Sok nívós látványtervet kaptunk, de a zsűrinek jobban tetszettek a kézzel rajzolt vázlatok, amelyek gyakran jobban érzékeltették a hely atmoszféráját.

A zsűri által egyéni díjban és dicséretben részesített pályaművek az alábbiak:

1. díj: 135525. sz. pályamű Zenélés a Ye-Tai-n, tervező: Che-Hung Chien (Tajvan)

A zsűri megítélése szerint ez a terv teljesítette legjobban a kritériumokat – megtevesztő egyszerűséggel. A stadion egyik oldalát eltávolította, és így nyitottá válik a szomszédos éjszakai piac felé, ami javítja az átjárhatóságot és a várossal való kapcsolatot. Számos pavilont helyez el nagy gondval a központi területen, ami egy zárt nézőteret eredményez és két szabadtéri színpadot

▶ 1. díj: Zenélés a Ye-Tai-n

¹ A cikk a Brit Színháztechnikusok Szövetségének (ABTT – www.abtt.org.uk) lapjában, a Sightline-ban megjelent írás magyar fordítása, amelyet az előadó a budapesti konferencián is ismertetett.

► 1. díj: Zenélés a Ye-Tai-n

alakít ki, közös hátsó színpaddal, továbbá szolgáltató és ételt, italt, egyéb cikkeket árusító kisebb pavilonokat. A pavilonok moduláris felépítésű bambusz vázszerkezettel készülnek, amit acél hullámlemez és szélvédő háló borít, a szükséges helyeken áttörésekkel. A stadion meglévő lépcsőit ülőhelyként használítja, ahonnan jól láthatók a szabadtéri színpadok, illetve részben bambusszal ülteti be, hogy megtörje az egyhangúságukat és finomabbá tegye a látványukat. A rajzok világosan kifejezik a tervezési koncepciót, és kiválóan közvetítik a megteremtett kötetlen fesztiválhangulatot. Nagy érzékenységgel és stílusérzékkel megvalósított egyszerű terv.

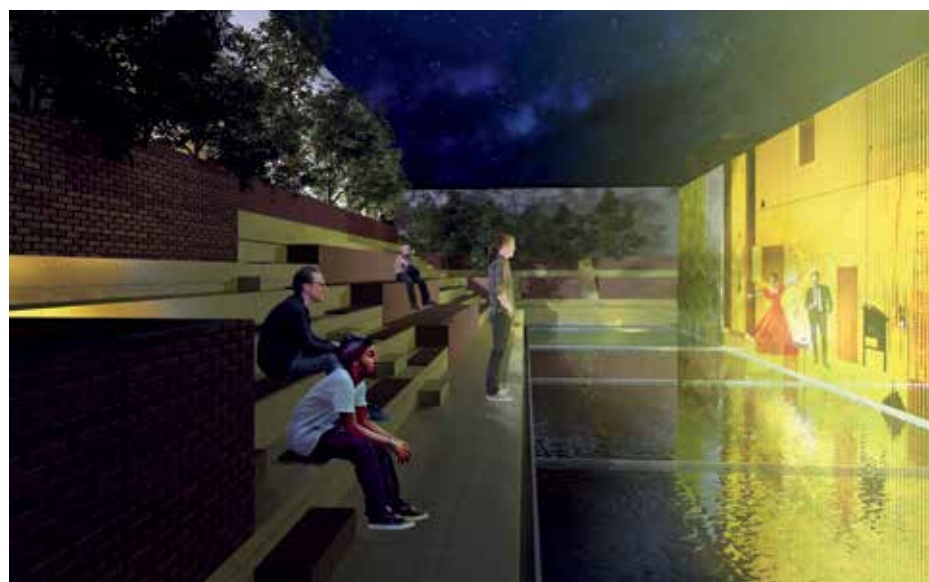
2. díj: 050887. sz. pályamű

A színház mint közösségi tér, tervezők: Alexej Vorobjev és Olga Smireva (Oroszország)

Nagyon költői elképzelés, ami derűs, letisztult helyet hoz létre, igen kevés változtatással a meglévő stadionszerkezeten. A központi tér

egyik végén egyetlen pavilont helyez el, ami egy zárt színházat foglal magában, melyet három oldalon tükröző felületű, sekély medence

vesz körül. A központi tér fennmaradó részét közösségi térré alakítja, olyan érkezési helyé, ahol a stadion meglévő nézőtéri soraiból meg-

► 2. díj: A színház mint közösségi tér

tekinthető előadásokat is lehet tartani. A pavilon külső falain víz folyik le a medencékbe, ami visszaverődéseket és hűsítő környezetet hoz létre, de ezek a felületek vetítívászonként is használhatók, amelyek a meglévő teraszokról beláthatók. A stadionlépcsők szektorai földdel vannak feltöltve, ide árnyékot és zöld környezetet adó, valamint a lépcsők monotonosságát megtörő fákat lehet telepíteni. A szélsőséges egyszerűség projektje. Édenkert a nyüzsgő városból szemlélve, egyúttal olyan üres vászon, amelyen a legkülönbözőbb előadóművészeti események megvalósíthatók.

→ **3. díj: 124332. sz. pályamű**
Történetek nyomában, tervező: Yizhou Liu (Kína)

A tömörebb szerkezetű építészeti koncepciók közé tartozik, és erősebben beavatkozik a környezetbe, de számos érdekes színházi öt-

zői pedig a meglévő teraszokon lévő ülésekből követhetik a történeteket. Ez a javaslat talán túl sokat akar egyszerre, és hiányoznak belőle az emberi kvalitásokra építő megoldások, de az alapos kidolgozás és a benne lévő ötletek díjazást érdemelnek.

► 3. díj: Történetek nyomában

letet tartalmazó, nagyon jól kidolgozott terv, néhány kitűnő képi megoldással. A helyszín belépési oldalán állandó épületet tervez, ez a megérkezés helye, előcsarnok és 100 férőhelyes, sarokszínpaddal és hátsó járásokkal kiegészített, zárt színháztér. A szemközti oldalon elhelyezett, 200 férőhellyel rendelkező szabadtéri színház sík padlón, a fölötte lévő stadionlépcsőkön kialakított lelátódobogókön várja közönségét. A szemközti oldal hosszában elhelyezett, motorizált mozgó színpadok a teljes térben tudnak mozogni, az előadás né-

► 820702 sz. pályamű: Képzelt közösségi emlékek felidézésének csarnoka

További díjazottak

577704. sz. pályamű
Várak a levegőben, tervezők: Chun Yang Tsai, Hao Che Hung, I Hao Chen, Ching Hsin Chen, Ming-Ya Hsu és Chen Yu Yang (Tajvan)

Ez az elképzelés a stadion egyik oldalán elhelyezett többszintű, kétoldalas lineáris színpad ötletét fejt ki, melynek egyik oldala a stadionra, másik az utcára néz. Mindkét irányban több színpadképet lehet bemutatni, ami erős kapcsolatot teremt a várossal. A stadion másik három oldalát megtartja a terv, új bejárásokat nyit a keleti oldalon, ezzel összeköttetés jön létre az éjszakai piac felé. A stadion küzdőterét parkká alakítja, sok zöld felülettel, ahol a közönség ülve nézheti az előadást. Ötletes vázlattevé, bár az elképzelései nincsenek teljesen kidolgozva.

820702 sz. pályamű
Képzelt közösségi emlékek felidézésének csarnoka, tervező: Fu Su (Tajvan)

Egy háromszintes állványszerkezet szeli ketté a stadiont hosszában, ami a földszinten közösségi létesítmények elhelyezését teszi lehetővé, a felső szintek pedig két előadóteremnek adnak otthont. Az egyik egy kis mozi terem több emelettel, a másik egy keskeny, hosszú kifutó tér, melynek mindkét oldalán nézők ülnek. A szerkezetet a szél által lebegtetett, átlátszó függöny borítja, aminek köszönhetően a benti események sziluettjei kívülről is követhetők. Elegáns koncepció, de a meglévő teraszokat hasznosító külső előadói terek a szerkezet két oldalán túl szűkek ilyen célra, és a pályázat kevésbé van kidolgozva.

312228 sz. pályamű

Lépcsős színház, tervezők: Yu-Ching Huang és Wei-Ting Liu (Tajvan)

A terv egyetlen gesztus, ami a stadion alapszintjéről induló, felfelé keskenyedő, többemeletes lépcsőt helyez a stadion távoli végére, ami legfeljül túllép a stadiont körülvevő falon. A lépcső használható színpadként, de az előadástól függően nézőtéri ülésnéként is, alatta pedig több szinten a nézőket kiszolgáló létesítmények, öltözők és egy stúdiószínház található. A rendkívüli egyszerűség erősen teátrális megfogalmazása, rugalmas és többértelmű, de talán inkább színpad, mint építészeti munka.

► 577704 sz. pályamű: Várak a levegőben

843800 sz. pályamű

Növésben lévő bambuszsínház, tervezők: Olekszandr Kolesnyikov, Volodimir Ponomarenko és Kseniia Ponomarenko (Ukrajna)

A stadion teljes küzdőtere rendkívül gyors növekedésű, erős bambusszal van beültetve. Minden egyes előadáshoz különböző környezeteket lehet kihásvítani a bambuszerdőből, legyen az ösvény, terem vagy színpad, mindegyik belátható a körben lévő teraszokról. A bambusz gyorsan visszánő, hogy készen álljon a következő előadásnak megfelelő új konfiguráció kialakítására. Természetes anyagot használó, gyönyörűen bemutatott, ötletes koncepció, költői és teátrális.

► 312228 sz. pályamű: Lépcsős színház

TIM FOSTER

MA Dipl. Arch. építész
Foster Wilson Architects

► 843800 sz. pályamű: Növésben lévő bambuszsínház

TÜCHLER®

2017-ES ÚJDONSÁG

FORGALMAZÁSA*
LÁNCOS EMELŐK GIS

LÁNCOS EMELŐK A
NÉMET BALESETVÉDELMI
ELŐÍRÁSOKNAK MEGFELELŐEN:
DGUV V.17/18 (BGV-C1-IG)
DGUV V.54 (BGV-D8-IG)
SQ P2 (BGV-D8+ SR 2.0-IG)

TANÁCSADÁST
ÉRTÉKESÍTÉS
SZERVÍZ
ÉVES ELLENŐRZÉS

• MAGYARORSZÁG
• LENGYELORSZÁG
• NÉMETORSZÁG
• CSEHORSZÁG
• SZLOVÁKIA
• AUSZTRIA

HÍVJON MINKET!

MAGYARORSZÁG: +43 1 40010 32

*ÉRVÉNYES A GIS SWISS LIFTING SOLUTIONS
SZÓRAKOZTATÁSI TERMÉKEIRE

info@tuechler.net
Rennbahnweg 78, 1220 Bécs

"Szívesen
segítek Önnek"
Ória Tajana

► John Mayberry

NEMZETKÖZI ELŐADÓMŰVÉSZETI KONFERENCIA 2017

Színházi szakmák oktatása Kanadában

Az előadó a York Egyetem School of Arts, Media, Performance & Design Szak Színházi Tanszékének professzora. Előadásában a kanadai képzőművészeti egyetem szakképzési programját ismerteti, amelyben a színházak produkciós, műszaki és tervező szakemberei vesznek részt. Sikeres tantervük bemutatásával a szakoktatás stratégiájáról és módszereiről folyó vitához kíván hozzájárulni.

Előjáróban néhány szót szeretnék szólni Kanadáról és az itteni egyetemi rendszerről. Kanada földrajzilag óriási, a világ második legnagyobb országa, de népessége viszonylag kicsi. 37 millió lakójával Kanada a világ népesség szerinti rangsorában a 38. helyen áll. Az ország 90%-a nem lakott, a legtöbben pedig az Egyesült Államokkal közös déli határ mentén laknak. Ezért sokan azt feltételezik, hogy Kanadában az élet minden vonatkozásban hasonlít az Egyesült Államokra, de egy kanadai azt mondja erre, hogy ez így nem pontos. Az egyik eltérés az egyetemi rendszer működésében figyelhető meg. Kanadában a legtöbb egyetem közfinanszírozású, és nagyon kevés a magánintézmény. A 2006. évi népszámlálás szerint a 25–64 éves korosztályban 10 felnőtt kanadából 6-nak van valamilyen felsőfokú végzettsége. Ez az egyik legmagasabb arány a világon. Mindezt azért mondom el, hogy tudják: nálunk a felsőoktatásnak nagy kultúrája van. Sok olyan oktatás, ami más országokban középiskolai szinten vagy ipari tanulók képzése keretében történik, az nálunk a középiskola elvégzése után következik, és ezek közé tartozik a színházi képzés is.

Jómagam a közfinanszírozású York Egyetemen tanítok, és Torontóban három ilyen van. Toronto Kanada legdélibb pontjának közelében fekszik, a New York Államból átnyúló Ontario-tó mellett. A York Egyetem Kanada harmadik legnagyobb egyeteme, 55 000 hallgatóval, 11 karral és 25 kutatóközponttal rendelkezik. A School of Arts, Media, Performance & Design alap- és mesterképzést kínál a film- és médiaművészetek, a számítástechnikai művészetek, tánc, tervezés, zene, vizuális művészet és művészettörténet, valamint a színház területén. A Szín-

UNIVERSITY OF
TORONTO

YORK
UNIVERSITY

házi Tanszék három szakot ölel fel: színjátszás, előadás-készítés és kutatás, valamint gyártás és tervezés.

Manapság a legtöbb középiskolát végzett diáknak kevés elképzelése van arról, hogy milyen karrierlehetőségek vannak a színházban és a kapcsolódó területeken a színjátszáson kívül. A középiskolai drámatagozatos osztályok általában a színjátszásra összpontosítanak, és kevés hallgató érzi úgy, hogy díszletet szeretne tervezni, építeni, vagy hang- és világítástechnikai szerepkörben képzelni el magát. Ennek az az eredménye – amit tovább erősít a hollywoodi filmsztárokat övező dicsőség –, hogy ezek a tanulók színészek akarnak lenni, és olyan iskolát keresnek a középiskola után, ahol az álmutat valóra válhatják.

A York Egyetem Kanada egyik olyan egyeteme, ahol leendő színészeket képezünk. De abban egyedülállóak vagyunk, hogy összes elsőéves hallgatónk (általában 140 diákot) általános színházi programra vesszük fel, nem pedig olyan specializált kurzusokra, mint színjátszás vagy műszaki gyártás. A York Egyetemen nem egy szűk tanulmányi területre való rátermettségük alapján választjuk ki a hallgatókat, hanem annak alapján, hogy látjuk-e bennük a lehetőséget, hogy nyitott, kreatív és együttműködő színházi szakemberek lesznek. Ezen a ponton legtöbbször azt hiszi, hogy színész akar lenni. Három lehet-

The School of Arts, Media, Performance & Design-oktatott szakok:

- Film- és médiaművészetek
- Számítógépes művészetek
- Tánc
- Tervezés
- Zene
- Vizuális művészet és művészettörténet
- Színház:
 - Színészet
 - Rendezés és kutatás
 - Gyártás és tervezés

ségből választhatnak, amit elő kell adniuk vagy be kell mutatniuk a felvételi vizsgán.

Az első tanévben az összes hallgató színjátszást, színpadi mesterséget (ami képzést és jelentkezés alapján választható feladatokat foglal magában), színház és előadóművészet tantárgyat tanul, valamint interdiszciplináris képzőművészeti kurzuson vesznek részt. Az összes hallgató kap valamilyen feladatot a tanszék által színpadra állított produkciókban. Így például egy elsőéves hallgatónak az esti órákban vagy hétfőként díszletet kell festenie, fényvetőket kell kezelnie, gombokat kell felvarrnia stb. A színpadi mesterség kurzus kifejezetten úgy van felépítve, hogy a hallgatókat megismertessük a színházban lehetséges kreatív, végrehajtható és fenntartható karrieres széles választékával.

Választható feladatok a felvételi vizsgán:

Az alábbiakból egy előadása:

- saját írásmű
- dal vagy rap
- vers vagy próza
- kortárs monológ
- vígjáték részlet
- tánc (utcai tánc, hagyományos/néptánc, improvizált tánc stb.)
- szöveg nélküli előadás (báb, installáció, zsonglőrszám stb.)

vagy

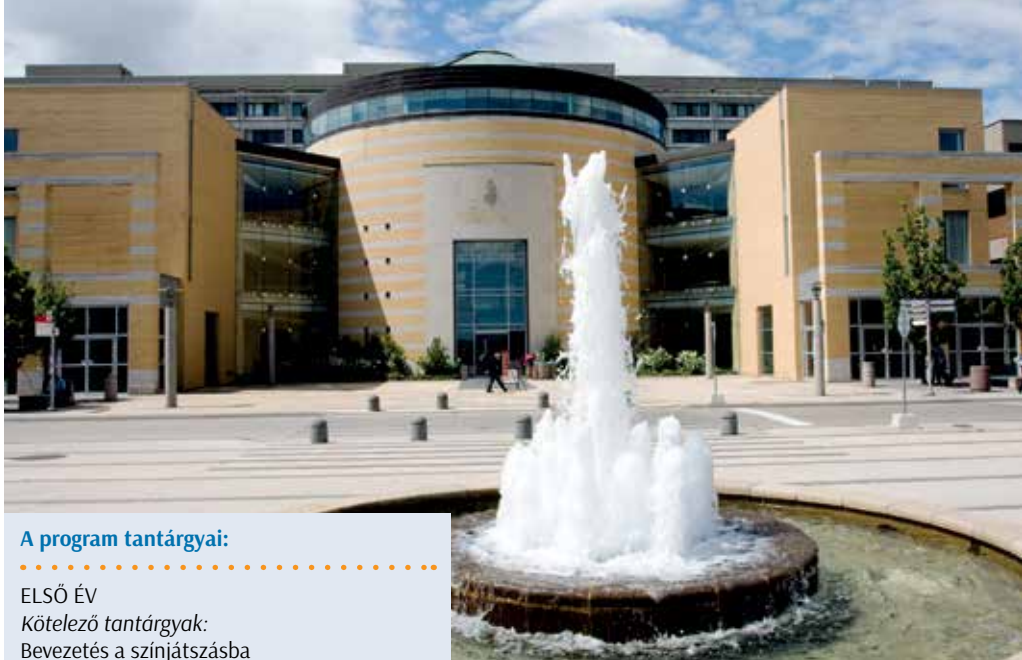
A következőkből egy bemutatása:

- szóbeli előadás saját rendezői tapasztalatról
- szóbeli előadás színházi oktatási tapasztalatokról (színjátszás, mozgás, improvizáció stb.)
- szóbeli előadás közösségi eseményen vagy projektben való saját részvételről
- szóbeli előadás a következő területeken szerzett tapasztalatokról: produceri munka, ügyelői munka vagy jelmez, világítás, díszlet, kellék készítése valamilyen előadott darabhoz
- korábban megtekintett előadás kritikájának szóbeli előadása
- saját eredeti jelmez-, díszlet-, világítás- vagy kellékterveket tartalmazó portfólió kiállítása (rajzok, fotók, festmények stb.)
- saját művészeti vagy szakmunka szervezett dokumentációja (rajzok, fotók, kosztümök, kellékek, díszletek, festmények, bútor, fémmunka stb.)

A hallgatók oktatást kapnak a kanadai színházi foglalkoztatás jellegéről is, itt ugyanis az emberek általában szabadúszóként (általában egyéni vállalkozóként) vagy egyik évtől a másikig állnak alkalmazásban, miközben folyamatosan építik a lehetséges munkaadók és munkavállalók hálózatát.

Az első év végén a hallgatók sokkal jobban ismerik a különböző lehetőségeket, és tudatában vannak saját képességeiknek és személyes preferenciáiknak is. Nagyon gyakori, hogy egy hallgató az év végén azt mondja: úgy gondolta, színész szeretne lenni, de most teljesen beleszerelmesedett a kosztümökbe vagy a világítástervezésbe vagy valami másba, amiről nem is tudott korábban.

Az első év végén mindenkinek adott a lehetőség, hogy meghallgatásra vagy interjúra menjen valamelyik szakosított kurzusra felsőbb éves hallgatóként. Van egy színjátszó konzervatóriumunk, ami 16 hallgatót vesz fel hagyományos, szöveg-alapú előadásokra felkészítő, szigorú oktatási programjára. Általában ezekre a helyekre nyolcvan próbálnak bejutni. A gyártás és tervezés területére 30 embert veszünk fel az ide jelentkező 50–60 személyből. Az összes hallgató folytathatja tanulmányait az előadókészítés és kutatás kurzus általános hallgatójaként, ahol az érdeklődő hallgatók a színdarabírás, a dramaturgia vagy a színházi rendezés közül választhatnak. Főleg a

A program tantárgyai:

ELSŐ ÉV

Kötelező tantárgyak:

- Bevezetés a színjátszásba
- Bevezetés a színpadi mesterségbe
- Bevezetés a színházba és előadásokba
- Interdiszciplináris művészeti kurzus
- Gyártás és tervezés
- Színházi tervezés – díszlet, világítás, kosztüm, média
- Építés – kosztüm, díszlet, kellékek, világítás, hang és média
- Irányítás, vezetés – gyártásvezetés, műszaki vezetés, színpadi ügyelés

MÁSODIK ÉV

Kötelező tantárgyak:

- Gyártási gyakorlat I.
- Színpadi mesterség 2. év
- Színház- és előadástörténet
- Színházi tervezés vizuális forrásainak története
- Ajánlott kurzusok:
- Bevezetés a jelmeztervezésbe, jelmezgyártásba
- Jelmeztervezés/készítés alapjai I.
- Bevezetés a színházi tervezésbe

HARMADIK ÉV

Kötelező tantárgyak:

- Gyártási gyakorlat
- Kanadai színház és előadások
- Ajánlott kurzusok:
- Színpadi mesterség 3. év
- Jelmeztervezés/készítés alapjai II.
- Világítástervezés I.
- Világítástervezés II.
- Színházi rajz I.
- Díszlet- és jelmeztervezés I.
- Díszlet- és jelmeztervezés II.
- Színházi műszaki rajz
- Színpadi ügyelés

NEGYEDIK ÉV

Kötelező tantárgyak:

- Színházmenedzselés vagy Színházi karriermenedzselés
- Ajánlott kurzusok:
- Független gyártási gyakorlat
- Gyártási gyakorlat III.
- Színpadi mesterség 4. év
- Fenntartható színháztechnikák
- Világítás- és médiatervezés
- Színházi rajz II.
- Díszlet- és jelmeztervezés III.
- Gyártásvezetés

drámaoktatói, professzori, egyetemi tanári, kritikus és hasonló pályák iránt érdeklődők közül sokan a produkciókészítés és kutatás elnevezésű programunkon folytatják tanulmányaikat.

A gyártás és tervezés szakra felvett hallgatók a második évben is nagy mennyiségű előírt tananyaggal találják szemben magukat. A minden másodévesnek kötelező színház-történeti kurzushoz hasonlóan fel kell venniük a második év színpadi mesterség kurzusát, ahol építésről, hangtechnikáról, elektrotechnikáról kapnak oktatást. Kötelezően tanulják a vizuális művészetek történetét is, ami lényeges ismereteket ad a különböző korokban, a világ különböző helyein kialakult tervezés, építészet, jelmez, művészet és kultúra alapjairól. Ezekon kívül vannak díszlettervezői, jelmezkészítői, színpadi ügyelői kurzusok, amelyeket a hallgatók formálódó érdeklődésüktől függően választhatnak. A harmadik és negyedik évben további olyan kurzusaink vannak, amelyek során a hallgatók a színház tervezési (világítás-, jelmez- vagy díszlettervezés), menedzsment vagy műszaki területeire specializálódhatnak.

A színházi gyártás mindezen tanulmányain kívül hallgatóink teljesítik a bölcsészegyetemek követelményeit, felvehetnek humán tantárgyakat, társadalomtudományi és természettudományi diszciplinákat. Néhányan a színházat másfajta érdeklődéssel, például matematikával vagy politikával kombinálják dupla főtárgyként.

Eddig majdnem teljes képet festettem a gyártás és tervezés szakos hallgatóink tantervéről. De még el kell magyaráznom a program utolsó és egyben legfontosabb részét, ami tervezési és gyártási szakemberképzési filozófiánk központi része. Ez pedig az általunk gyártási gyakorlatnak nevezett tárgy.

A gyártás és tervezés szak minden második, harmadik és negyedik évfolyamos hallgatója kap egy vagy több feladatot a tanszék valamelyik színpadra állított produkciójában. Évente körülbelül 75 ilyen hallgatónk van, és három vagy négy produkciónk, köztük a hallgatói da- →

→ rabok fesztiválja és a hallgatói tervek kiállítása, így érdekes logikai kirakójáték, hogy minden hallgató megfelelő számú és megfelelő szintű feladatot kapjon. A gyártó csapatok minden egyes pozícióját, a gyártásvezetőtől a kellékes asszisztensig, hallgatók töltik be. Így például az ügyelő általában negyedéves, a fényszabályozó-kezelő asszisztens pedig másodéves.

Nyolc olyan tanerőnk van, akik a gyártási gyakorlat csapatban oktatnak, ami azt jelenti, hogy mindegyik mentorként van beosztva egy-egy hallgatói csoporthoz. Hetente tartunk produkciós megbeszéléseket, és mindig van kéznél legalább két (általában ennél több) tanárunk, akik felügyelik és irányítják a stáb munkáját a gyakorlatok alatt, melyek egybeesnek a próbák idejével: kedden, szerdán és csütörtökön este 6–10-ig, valamint pénteken és szombaton egész nap.

A gyakorlatok alatt zajlik a tanulás legnagyobb része. A lehető legnagyobb felelősséggel ruházzuk fel a hallgatókat, a jogi felelősség határain belül, amit mindig figyelembe kell vennünk. Filozófiánk szerint el kell követniük saját hibáikat, hogy lássák ezeknek a hibáknak

a következményét – biztonságos környezetben. Filozófiánk másik lényeges eleme, hogy rendszeresen olyan pozícióba, mondjuk vágó-asszisztensi feladatkörbe helyezük a hallgatókat, amiben valószínűleg kevés a tapasztalatuk. Elvárjuk, hogy kérdezzenek, felkutassák saját felelősségüket, és megtanulják, hogy mi az elvárás tőlük az adott munkában.

Tapasztalatunk szerint hallgatóink gondos felkészítése az első általános évben, és különösen a második évben a színházi produkciós munkába biztosított széles körű betekintés elkötelezett, kíváncsi

tanulókat eredményez, akik képesek bármilyen új helyzettel megbirkózni, mert jól tudják, hogyan kell tanulni és mire van szükségük ahhoz, hogy sikeresek legyenek. Ez sokkal fontosabb, mint bármilyen szakképzés egy bizonyos gépről, szoftverről vagy technikáról. Megbízásaik során természetesen jártasságot szereznek sok mindenben, de megtanulják azt is, ami a mi munkánkban a legfontosabb: az önbizalom és a hit saját képességeikben, amit sikeres karrierre tudnak váltani. Következésképpen azt halljuk vissza a programunkat elvégzőktől, hogy úgy érzik, jól felkészültek színházi pályafutásukra, és az olyan, már végzett fiataloktól is ezt halljuk, akik a nálunk elsajátított képességeket és az itt tanultakat sikeresen alkalmazzák az életben – esetenként olyan területeken, amiknek látszólag semmi közük az élő előadásokhoz.

JOHN MAYBERRY

York University, Toronto, Kanada

GYÁRTÁSI GYAKORLAT

- mindegyik hallgató kap egy felelős pozíciót valamelyik produkcióban
- 8 felügyelő/mentor tanár
- próbák, műhelyórák, megbeszélések stb. szimulálják a szakmai munkát
- a hallgatók általában első alkalommal végeznek munkát
- folyamatos visszajelzés és értékelés

A program előnyei

A végzettek:

- magabiztosak,
- jól kommunikálnak,
- hozzászoktak az új helyzetekhez való alkalmazkodáshoz,
- tudatában vannak saját készségeiknek,
- tudatában vannak saját tanulási stílusuknak, készen állnak a szakmai munkavállalásra.

Profiled 50W White
Profiled 600W RGBW
FresneLED 50W White
FresneLED 600W RGBW

Színház az egész világ.

PELYHE KFT
Light - Sound - Stage

1033 Budapest, Huszti út 34. | Tel.: +36 1 368 92 35 / +36 30 9321 640 / +36 20 9321 640 | www.pelyhe.hu | pelyhe@pelyhe.hu

Előadóművészeti szakmai képzések: ne várd mástól!

Az előadást az egyik legjelentősebb holland színház, a Rotterdami Schouwburg műszaki igazgatója és a legnagyobb rotterdami díszletgyártó üzem tulajdonosa tartotta. A Rotterdami Színháznak nincs társulata, művészeti igazgatója sem, de 12 különböző művészeti csoporttal rendelkező óriási produkciós házként üzemel. Hollandiában nagy hangsúlyt helyeznek a színházi műszakiak képzésére, előadásában ezt ismerteti.

► Bert Determann

Az előadóművészeti műszaki képzések Hollandiában két oktatási szinten folynak:

- MBO (emelt szintű középfokú szakképzés)
- BA (felsőfokú alapképzés)

A holland egészségügyi és munkavédelmi szabályok szerint megszüntették a kézi húzókat és a színházakban már évek óta csak gépesített díszlethúzó rendszereket használnak. Ezeket csak szakképzett kezelő működtetheti, amihez alapszintű szakképzettség szükséges.

A színházi műszakiak oktatása – legyen az magán vagy állami tanfolyam – a holland Oktatási Minisztérium által meghatározott, egyetemes tanterv alapján történhet, melynek címe: *Előadóművészeti díszlemező szakmai kompetenciaprofil* (Rigging technician entertainment industry).

Először vizsgáljuk meg az emelt szintű középfokú szakképzés (MBO) két szintjét:

az alapszint neve: VBT-A (biztonságos működtetés)

az emelt szint neve: VBT-B (vezető)

Az emelt szintű, középfokú szakképzés fozatai:

VOP: „Megfelelő képzettséggel rendelkező személy”

VBT-A: „Színpadtechnikai berendezések biztonságos működtetésére kiképzett személy”. Ide tartoznak:

- a színpadgépezet-kezelők (azaz a gépesített felsőgépezet kezelője)
- világosítók
- hangtechnikusok

VBT-B: „Színpadtechnikai berendezések biztonságos működtetésére kiképzett vezető”. Ide tartoznak:

- a színpadmester (azaz a gépesített színpadi emelőrendszerek kezelője)
- fővilágosító
- hangmester

A VBT-B (vezető) szakmai jogosultságait a működési területek meghatározása, valamint a szükséges négy alapeladat és öt szaktantárgy elvégzése határozza meg. Ennek a tanfolyamnak az elvégzése után a színpadmester, fővilágosító, hangmester csak akkor kapja meg a bizonyítványt, ha részt vesz a különböző gyártók által tartott oktatáson, hogy megismerje az általa kezelendő berendezések működését.

Nézzük meg, hogy mit jelent ez a gyakorlatban a VBT-B (vezető) szakmai képzés esetén. Felvételi követelmény, hogy milyen színházi gyakorlattal, helyismerettel rendelkezik az illető. A megtanulandó szükséges alapismeretek:

- Általános szakmai ismeretek (pl. elnevezések, színháztechnikai rendszerek ismerete, szakmai hozzáállás, műszaki feladatkörök, felelőségek ismerete, ezek összefüggései, jogi vonatkozások, kapcsolódó szabványok, nyelvi és matematikai ismeretek);

- Szakmai jövőkép, karrierképzések;
- Színháztechnikai trendek, innovációk: piac, jogszabályok, fejlesztések ismerete;

- Az alapeladatok és a munkafolyamatok áttekintése (előkészületek, díszletépítés és -bontás, a fény- és hangberendezések használata).

A vizsgadolgozatban az alapeladatok, azok különböző aspektusai és az elérendő eredmények leírását várják el a hallgatótól. Ehhez még két mellékletet kell kidolgozniuk: a színházi műszaki feladatok és felelősök együttműködésének ütemezéséről, valamint a gyakorlati feltetelekről és azok meghatározásáról.

- Az elvégzendő négy gyakorlati alapeladat:
1. Előkészületek,
 2. Az előadás díszleteinek, fény- és hangrendszerének felépítése és lebontása,
 3. A fény- és hangrendszer működtetése,
 4. Legyen képes önálló kezelőként dolgozni: tudja elvégezni a pénzügyi adminisztrációt, tudja beszerezni az eszközöket, legyen képes szakmai kapcsolati háló, szakmai ismeretkör kiépítésére stb.

Az elvárt öt szakmai képesség:

1. Képes együttműködni és tárgyalni,
2. Hogyan ülteti át a gyakorlatba az ismereteket,
3. Hogyan használja és alkalmazza az anyagokat és eszközöket,
4. Képes-e megvalósítani a művészi igényeket,
5. Képes a feszültségeket és a problémákat kezelni: nyomás alatt is képes jól dolgozni, képes a problémákat a megfelelő perspektívába helyezni, képes a problémákat kreatívan megoldani stb.

Miután közelebbről megvizsgáltuk a színpadi (vagy vendéglátékokon dolgozó) műszakiak, technikusok képzését, lépünk egy szinttel feljebb a színházi műszaki felsőfokú alapképzésre (Bachelor of Arts, BA). Hollandiában 4 éves felsőfokú képzésre az Amszterdami Színház- és Táncművészeti Akadémiára lehet felvételizni. A tanulmányi idő két év azok számára, akik már rendelkeznek emelt szintű középfokú szakképzettséggel, és színpadi- vagy rendezvénytechnikai területen gyakorlatot szereztek.

Az akadémián háromféle színháztechnológiai szakképzés van:

- színháztechnológiai tervezés és technika,
- produkciós és színpadi menedzsment
- művészi elképzelések műszaki megvalósítása – kétéves felsőfokú képzés (Associate degree)

A négyéves nappali tagozatos BA felsőfokú alapképzés középpontjában a gyakorlati ismeretek elsajátítása áll.

Színháztechnológiai tervezés és technika:

- itt képezzük a társulatok műszaki fejlesztőit és a technológiai rendszerek tervezőit,
- megtanulják a hang- és világítástechnikai gondolkodást,
- megszerzik azt a műszaki tudást, ami alapján meg tudják valósítani azt, amit elképzelték,
- jól együtt tudnak működni a kreatív alkotókkal (rendező, díszlettervező, video-, világítás- és hangtervező, producer és díszletgyártó),
- csapattagként tudnak hozzájárulni a produkcióhoz – már a darab színpadra állításának kezdetétől.

Produkciós és a színpadi menedzsment:

- a középpontban a produkció kreatív felépítése áll,
- a képzés produkciós vagy színpadi menedzser (ügyelői) munkakörre, ill. bármilyen előadóművészeti ágban produkciós asszisztens munkakörre történik (pl. színház, tánc, zenés színház vagy opera, performanszok, rendezvények, koncert- és fesztiválszervezés).

→ széleskörű és összetett képzés, mivel a műszaki, tervezési és biztonsági követelmények szigorúak, valamint jelentős pénzüsségeket emésztenek fel.

Művészi elképzelések műszaki megvalósítása – kétéves felsőfokú képzés (Associate degree)

- műszaki produkciós menedzser/kreatív műszaki vezető,
- az újfajta művészi irányzatokat létrehozó számítógépes vetítés- és hangtechnika eszközeinek használata,
- vezetővé válás a saját területen, menedzser ismeretek,
- rendezvényszervezési vagy színházi műszaki vezetői pozícióra készíti fel.

Miért kezdtem az előadásomat úgy, hogy „ne várd mástól”? Mert mindaz, amit eddig elmondtam, a szakma kezdeményezése nyomán jött létre. Színházi műszaki szakemberek indították el és dolgozták ki ezt a szakoktatási rendszert.

A Színház- és Táncművészeti Akadémia gyökerei 1968-ig nyúlnak vissza. Napjainkra olyanná vált, mintha összegyűrték volna az Amszterdami Konzervatóriumot, az Amszterdami Filmakadémiát, az Építészeti Akadémiát, a Vizuális Művészetek Breitner Akadémiáját, a Kulturális Örökség Reinwart Akadémiáját és az Amszterdami Színházművészeti Főiskolát (AHK), amelynek oktatási programjában már évtizedek óta szerepel mindaz, amit ebben az előadásban elmondtam. Ez teszi lehetővé a hallgatóknak az oktatási intézmények közötti átjárást, hogy ezáltal érdeklődésüknek és képességeiknek leginkább megfelelő szakirányokat válasszanak. Ez biztosítja a sokféle szakmai utánpótlás képzését: az diploma megszerzése után színházokban, rendezvények szervezésben, filmgyártásban, tévéstúdiókban, gyártó cégeknél, tervezőirodákban tudnak a hallgatók elhelyezkedni.

A tanterveket, a szakmai tananyagokat, az oktatás szintjeinek tartalmi és időbeli felépítését mind gyakorló színházi műszaki vezetők dolgozták ki. Ők tárgyaltak a kormánnyal és az oktatási tárccal a szakoktatás jóváhagyásáról és anyagi támogatásáról, amit végül sikerült megszerezni és biztosítani.

Tehát ha előadóművészeti szakmai képzést akarunk, azt ne várjuk másoktól. Nekünk, színházi műszaki embereknek kell kidolgoznunk annak minden részletét és kiharcolnunk a bevezetését.

BERT DETERMANN

az OISTAT elnöke,

a Rotterdami Színház műszaki igazgatója

Lámgmentes textilák, Ékszerfüggönyök, Akusztikus és hangfogó anyagok, Effekanyagok, Fügönyök, Balettpadlók, Fügönymozgató rendszerek, Sínrendszerek, Nagy teherbíráú, sínrendszerek, Fügönyejtő rendszer, Vetítövászna, Vetítövászna, Vetítövászna, Végtelenített láncos fügönyhúzó rendszer, Mobil színpad/pódium

The Drama Experience.

► Ivo Kaersmakers

Átlátszóság és visszaverődés

Alternatív vetítési felületek

Az előadó a Showtex nemzetközi hírű belga cég kereskedelmi igazgatója, az OISTAT elnökségének tagja. Előadásában a cég széles termékpalalettájáról a mai vetítéstechnika céljaira kifejlesztett anyagokat mutatta be.

Élő eseményeken egyre több video- és egyéb vetítést használnak. A művészek már nem vetítenek hagyományos sík vetítővásznakra. Mindenféle felületet használnak: nemcsak sík, hanem különleges formájú, sőt mozgó felületeket is.

A videoművészek olyan médiaszervereket fejlesztettek és dolgoztak ki, amelyekkel video mapping és video tracking is megvalósítható, de minden azzal a felülettel kezdődik, ami fogadja és visszaveri a fényt. A műanyag vetítővásznak a leghagyományosabbak, ezeket úgy tervezik, hogy tökéletes felbontást és visszaverődést biztosítsanak.

► Az élő előadásokban azonban nem ezek a legfontosabb szempontok. Sokkal fontosabb az anyag sokoldalúsága. Ez a hagyományos PVC anyag azzal a kellemes plusz tulajdonsággal rendelkezik, hogy össze lehet hegeszteni. Így felfújható elemeket tudunk készíteni belőle, amelyek belülről megvilágíthatók

► Nagyon fontos az is, hogy átlátszók, azaz látni lehet, mi van belül

► A gömbökre kívülről is lehet vetíteni. (Belülről nagyon nehéz szép vetítést varázsolni egy gömbre. Ezt már Pithagorasz is lehetetlennek írta le.) Azonban nagyon jó hatást lehet elérni kívülről történő vetítéssel, még olyan egyszerű technológiával is, mint amilyeneket alább bemutatunk

► A színpadkép hátsó és az oldalfalai, valamint a Cycle 200 anyaggal borított mennyezet látható. „Együttérés Khojalyval”

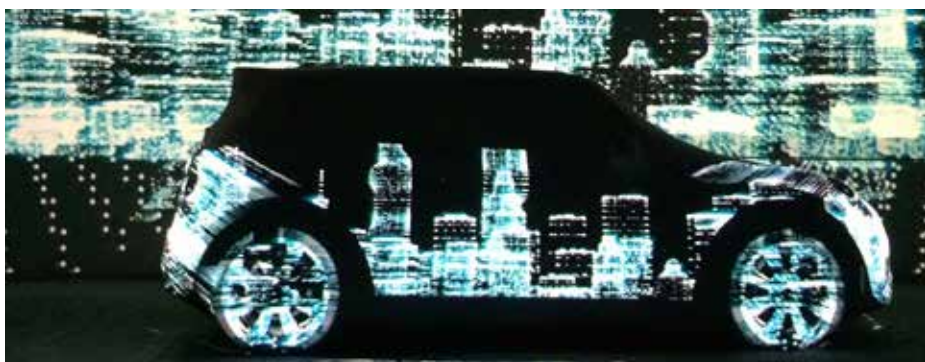

► A lehetőségek nem korlátozódnak kisméretű tárgyakra vagy beltéri projektekre. A PolyStretch P8 CS heavy jelzésű vastagabb anyag elég erős ahhoz, hogy nagy épületeket be lehessen borítani vele kívülről, mint ahogy az a Burdzs al-Arab szállodán látható (itt nyújtható túll anyagot használtunk)

► Szingapúr nemzeti ünnepén egy „égi várost” építettünk fel PolyStretch P8 CS anyagból. A 35 m magas 15 épület borításához használt anyag súlya egyenként nem lehetett több 400 kg-nál, és mindössze 70 cm magas, lapos dobozokba kellett behajtogatni őket. Az épületszerkezeteken video trackinget végeztünk, ahogy az épületek emelkednek, hogy aztán minden oldalról a legnagyobb pontossággal lehessen végrehajtani video mappinget

► Az elülső oldalra való vetítéshez elég lehet egy nagy háttérfüggöny. Széles szövésű, 12 m-ig varratmentes, könnyű vele dolgozni, és viszonylag olcsó. A vetítés minősége megegyezik a mozivásznon minőségével, természetesen élő művésszel kombinálva is használjuk, a színészt szintén meg kell világítani. Az olyan sztrecsanyagok, mint a PolyStretch P8 CS, szintén nagyon népszerű vetítőfelületek. Ezek a speciális anyagok – a bennük lévő elasztánnak köszönhetően – nagyon jól visszaverik a fényt. Nyújthatóságuk miatt könnyen rátekerhetők különböző tárgyakra, így videót lehet rájuk vetíteni, ahogy az új Mini bemutatóján látható

► Speciális anyag az AluShape. Ez olyan vastag alumíniumfólia, amely bármilyen alakot képes felvenni. Egy vagy két oldalát tipikus esetben természetes anyagot, például fát, sziklát vagy homokot mintázó nyomott anyag borítja. Ha Cyclo 200-as anyaggal borítjuk be a fóliát, akkor dia- vagy videovetítésre, vagy egyszerűen dekorációként is használható. Ezt a díszlet-fény-AluShape kombinációt beneveztük a tajvani World Stage Design 2017 versenyre

► Az anyag természetesen video mappingre is használható. Egy milánói divatbemutatóra 35 m hosszú és 20 m magas, roppant méretű barlangkomplexumot építettünk. A modellek és a közönség ebben a barlangban haladtak, miközben videovetítés folyt körülöttük

Térjünk át az átlátszó anyagokra

Az FP XL Mesh nem átlátszó anyagból készül, de mivel rengeteg lyuk van rajta, átlátszónak tűnik. A Beatles-műsorokhoz a vetítőanyagot 16 nagy sebességű forgó hengeren kellett elhelyezni. Az anyagnak bizonyos mértékig önmagában merevnek kellett lennie, hogy megtartsa az alakját, hiszen szélességénél ötször magasabb (15×3 m) lobogóként függesztettük fel.

Kockában dolgozva azt tapasztaltuk, hogy a szemközti fal lyukai át a vetítő fény a másik fal hátoldalának ütközve megduplázott képet hoz létre. Ezt a problémát úgy oldottuk meg, hogy a panelek hátoldalát feketére festettük, elülső oldalukat pedig fehéren hagytuk. Átlátszó anyagokkal dolgozva ezzel a jelenséggel mindig foglalkozni kell.

A vetítésnek azonban nem kell mindig videovetítésnek lennie. Fényekkel és színekkel, valamint rétegek alkalmazásával szintén mesébe illő hatásokat lehet elérni.

- ▶ A fehér zsinórfüggöny vagy spagettifüggöny szintén nagyon jól visszaveri a fényt. Sajátos hatást eredményez videovetítéssel kombinálva, különösen akkor, ha a spagettifüggönnyel arra is használjuk, hogy az előadók ezen keresztül jöjnek be a térbe vagy hagyják el azt

- ▶ Természeti törvény, hogy a fény egyenes vonalban terjed. A fény egy része átjut az anyagon és nekiütközik az útjába kerülő következő felületnek. Ezt a gyakran nemkívánatos hatást a vetítési szög kiigazításával vagy a vászon mögötti világítási feltételek kiegyensúlyozásával lehet eltüntetni

- ▶ A bakui Európa Játékok megnyitójára egy belülről megvilágított nagy keleti lámpást kellett készítenünk, ami a talajból nő ki. A tárolóterület csak 80 cm magas volt. Ebben az esetben beszkeneltünk egy hagyományos azerbajdzsáni képet, Molton anyagból kivágtuk a legkisebb részleteit is, majd a narancsvörösből bíborvörösbe átmenő színárnyalatokban nyomott zászlódrapériára applikáltuk. Mivel az egész az eredeti rajz szkennelésén alapult, nem pedig számítógép által előállított képen, az eredmény nagyon természetesnek és valóságosnak tűnt. Ez a hatás csak a lézervégási technikával érhető el

- ▶ A lézervégás olyan technika, mellyel bármely CAD-rajz nagyon részletesen kivágható bármilyen szövetszövetanyagból. Ez lehetőséget ad arra, hogy egyidejűleg kombináljunk átlátszó és nem átlátszó anyagokat. A fotón fehér Molton CS anyagból kivágtak fej látható, melyet fekete LaserVoile anyagra applikáltunk. A fátyolanyagon keresztül a LED-fények hullócsillag hatását keltik

- ▶ A gobelintülből vagy cápafogból készült vásznakat már nagyon régóta használják a színházakban. De csak a 19. század közepétől, a gázlámpák megjelenésével lehetett elérni ezeket az elképesztő átlátszó hatásokat. A szövött anyag max. 12 m széles, és tipikusan fekete, szürke vagy fehér színben készül. Magától értetődő, hogy a vetítéshez sokkal több energia szükséges, ha fekete fátyolszövetre vetítenek, és hogy megvilágítással a fehér fátyolszövetet sokkal nehezebb „eltüntetni”. Ezért a legtöbb tervező köztes megoldásként a szürke szövethez fordul. Azért választják a szürke gobelint, hogy a fekete és a fehér gobelintől is kihozzák a lehető legtöbbet: a videó erősebben tükröződjön vissza, és a mögötte lévő emberek és díszletek még jól láthatóak legyenek. A képen a francia Puy Du Fou tematikus park látható, ahol egy 42 m hosszú és 10 m magas vetítővásznat építettünk, ami nagy sebességgel képes fölfelé és lefelé mozogni

▶ A Voile CS és a LaserVoile sok színben kapható, átlátszó szövet. Valójában a fekete nagyon jó vetítési hatást biztosít. Átlátszó tulajdonságának köszönhetően átengedi a vetítéseket, elegendő több eltérő vetítést létrehozni a különböző rétegeken. Mindig figyelembe kell venni, hogy a vetítés fókuszterülete korlátozott. Csak a rétegek egy része lehet a középpontban

▶ A transzparens vetítési technológia csúcsa az új PepperScrim. Ez egy speciális fejlesztés eredménye, ami olyan anyag megalkotására irányult, ami „láthatatlan”, azaz nagyon átlátszó, ugyanakkor nagyon jó visszaverési képességekkel rendelkezik. E két ellentétes tulajdonság ötvöződik ebben az ezüst fényhálóban. Itt egy PepperScrim anyagból készült kocka látható. A felülről megvilágított táncos a kocka belsejében van. A kocka oldalaira háttérvetítés történik. Az „America’s got talent” tehetségkutató versenyre készült, ahol a projektnek csak rendkívül rövid, néhány perces beállítási idő állt rendelkezésére

Semmi sem gyakorol nagyobb hatást annál, mint amikor egy kép hirtelen megjelenik a levegőből. De egy tökéletes lebegő kép vagy virtuális objektum megvalósítása óriási kihívás. A körülményeknek és a költségvetésnek megfelelő tökéletes anyag kiválasztásához fontos a vetítés minőségét és a szükséges speciális hatást meghatározó különböző paraméterek ismerete.

A ShowTex munkatársai örömmel adnak tanácsot, hogy az adott alkalmazáshoz melyik a legjobb termék, ezért lépjenek velünk kapcsolatba projektjük speciális felépítésére vonatkozó kérdéseikkel.

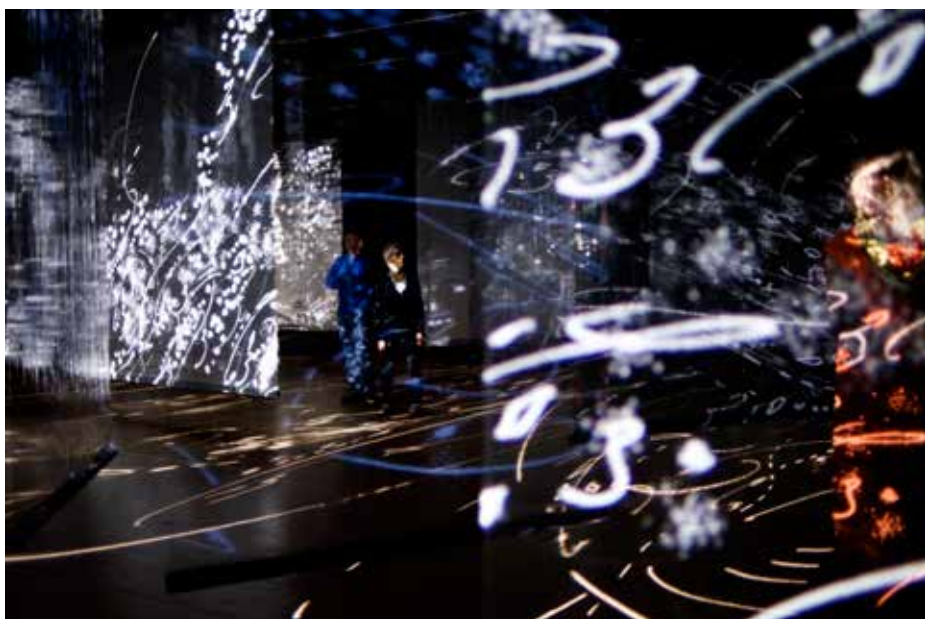
IVO KERMAEKERS
ivo@showtex.com

▶ Egy másik fátýolszövet a streccstűll. Mint a neve is mutatja, ez olyan tűll, ami rugalmasan nyűlik. Ez a fekete, szűrke és fehér színben kapható anyag 5 m széles, ami 6,5 m-re nyűjtható. Alább a „Nagy, mint az ég” című opera díszletterve látható, melyet Ai Wei Wei kínai művész készített. Szűrke sztreccstűll van ráfeszítve a térben díszlethűzőkkel mozgatható strűktűrűrűra. A gűrbűll felűletere tűrűtűnű vetítűs kűllűnűleges hatűsokat hoz lűtre

▶ Mivel a sztreccstűll nehezen éghető poliészterbűll készűllt hűllű, kivűllűnűnűnű használható kűllűs tűrűben is. Az Astana Expo 2017 megnyűjtűjűrűra a ShowTex a vilűg legnagyobb gűmbűll alakűű épűletere, a Nur Alem pavilont óriási kűrű alakűű vetítűfelűletere alakította át

▶ A „Mille Plateaux” művészű installáció alkotója a francia Pascal Dusapin zeneszerző. A kűllűnűbűű fátýol-anyagokra (nem csak fátýolszűvete, hanem 18 kűllűnűbűű anyagű vűszonra) tűrűtűnű vetítűs zene kísűri, a kűllűnűsűg pedig átstűllűlhat rajta. Így lehet a zenét kűllűgészűteni a „negyedik dimenziával”

Operavetület - Színház- és Művészeti Iskola
Fotó: Góspál Zoltán

Operavetület - Pál László
Fotó: Gordon Eszter (Vig)

Centráli Színház - Magyar Állam
Fotó: Horváth János (Centráli Színház)

Magyar Állami Operaház - Bily Elliot
Magyar Állami Operaház - Fotó: Nagy Attila

gépber
színház

A SZÍNPAD ÉS AMI MÖGÖTTE VAN!

Színpadi eszközök értékesítése és bérbeadása
a Gépber Színház Kft.-nél!

www.gepbersizinpad.hu

FOTÓ: SZJI

AZ ÖRKÉNY SZÍNHÁZ FELÚJÍTÁSA

Az Örkény Színház építéséről, felújításairól

2017. szeptember 26-án – sajtótájékoztatóval egybekötött évadnyitó társulati ülésen – Mácsai Pál igazgató bemutatta az érdeklődőknek a színház megújult nézőterét. Nagyon jellemző és tipikus történet az Örkény (Madách) Színházé, sok hozzá hasonló sorsú színház van Budapesten. Ezeket időről időre felújítják, megpróbálják korszerűsíteni, de a születési hibáikat valóban orvosolni nem lehet, csak javítani. A Madách téri színház építésének, felújításainak története – dióhéjban.

Madách Színház Budapest

avagy a magyar építész tragédiája¹

„A Madách Színház Gerlóczy Gedeonnak, a virtuóz kezű térformálónak kis mesterműve. Budapest egyik legkedvesebb, legkényelmesebb színháza, és ez nagyon sokat jelent, mert hiszen a tervező feladata az volt, hogy egy bérház testébe egy olyan színházat szorítson bele, amely nemcsak a látogató kényelmét, hanem az építésrendőri határozmányok értelmében vett életbiztonságot is tökéletesen kiszolgálják. Tegyük hozzá végül, hogy az eredeti feladat egy mozgófényképszínház tervezése volt, később az építés közben »a körülmények folytán« azt valóságos színházzá kellett alakítani.

Mindebben, ha alaposabban átgondoljuk, benne van a hazai építészet egész tragédiája, tükröződik benne az a tehetetlenség, amellyel társadalmunk alvetti magát a gazdasági hatalmaknak, és nem képes magát azok erőszaka alól felszabadítani.

Érdeemes a dolgok mikéntjét kissé közelebbről megnézni:

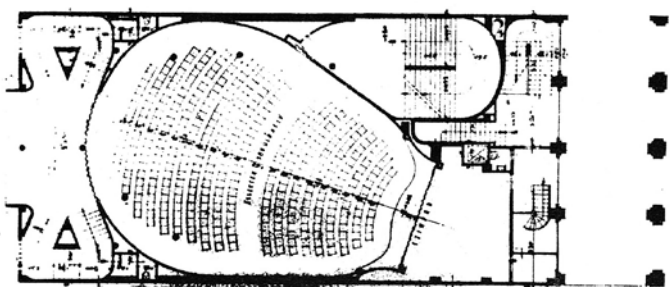
a) Adva volt a Madách-téren egy, még beépítetlen telek, amelyet a homlokzat kényszerű kerete, mint az előírt árkád a bérházépítők számára kihasználhatatlanná tett. A magántöket ez a telek nem érdekelte tovább. (A színházzal szemközti telket sem építette be magántöke.) A Fővárosi Közmunkák Tanácsát érthető módon bántotta a tér befejezetlensége, tehát vállalta, hogy felépíti a házat a Nyugdíjintézet számára.

b) Persze meg kellett találni a beépítésnek jövedelmező formáját. Felvetődött a mozgó-

fényképszínház ötlete. A tervező kifogástalanul megoldotta annak minden igényét, építés közben bérbe adták a helyiséget – de a bérlő nem kapta meg a mozgófényképszínházi engedélyt. Gazdaságilag lehetetlenné vált tehát a megoldás. Ekkor akadt valahol egy színházépítő tőke. Az építész tehát alakítsa át a mozit színházzá.

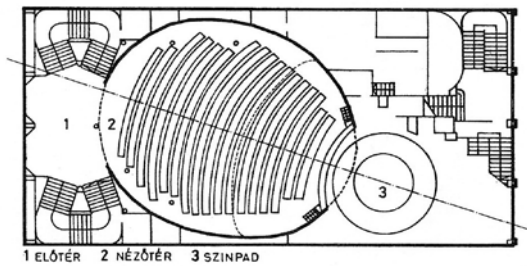
c) Az építész leült és megkereste a módját, hogy egy kamara színpadot és tartozékait is beleszorítsa a bérháznak maradó tereibe, az un. bérház-homlokzat mögé. A bérlőt meglepte, hogy ez újabb költségekkel jár, tehát a takarékoskodás módját kereste: »néhány apró részletet elhagynunk.« Elmaradt a színpad körfüggőnye, amelyet az egész tér logikája követelt, és a reflektorokat olyan kezdetleges módon szerelték fel, hogy azok formátlan és csiszolatlan teste szinte belefűródött a térbe. És az építésznek ezt is túrnie kellett.”

¹ Idézet a Tér és Forma c. lap 1941. évi 1. számában azonos címmel megjelent cikkből.

Nézőtér

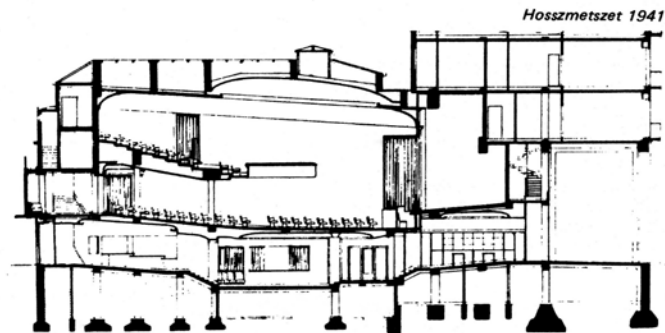
Alaprajz 1941

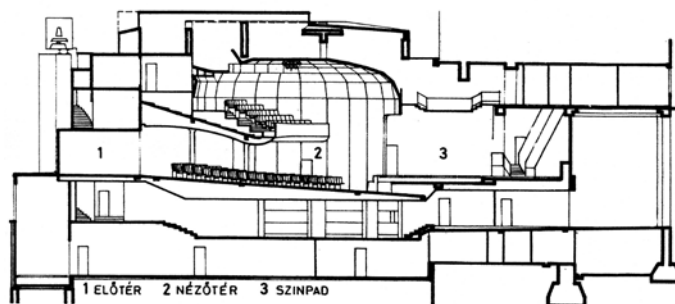
1 ELŐTÉR 2 NÉZŐTÉR 3 SZINPAD

Nézőtér

Alaprajz 1982

Hosszmetszet 1941

Hosszmetszet 1982

„Tragikus szimbólum volt az, hogy a Madách-színház első sikeres darabjában egy építészeknek egy-szobás lakása szerepelt, amelybe a díszlettervező trükkösen építette be a legkülönbözőbb bútorokat. A szerző önkénytelenül is a térrel való zsugoriságra kényszerített magyar építészek karikatúráját rajzolta meg.”

A Madách Kamara Színház rekonstrukciója

Előzmények²

„Az 1940-ben épült színházat születése pillanatától kezdve a megalkuvások szakadatlan sora kíséri végig. A színházat bérházépület alsó szintjeire bekényszerítő gondolat is megalkuvás, amit még groteszkebbé tett az a tény, hogy építés közben válik a mozinak nevezett tér színházzá.

Tervezője a kor felfogásának megfelelően lemerévített terekben gondolkodik, de ennek szolgálatában zsonglörként használja ki a vasbeton lehetőségét. A szűkösre szabott anyagok további megalkuvásokba kényszerítik, de ennek ellenére is nívós eredmény születik.

Sajnálatos tényként kell megállapítani, hogy ez az állapot – előbb a gondozás nélküli használat, majd a nem túl szerencsés kezű segítő szándék következményeként – fokozottan romlott. A színház mai helyzete funkcionálisan az üzemképtelenség határán van, biztonságtechnikailag azon jóval túl.

A rekonstrukció gondolata konkrét formában először az 1960-as évek elején vetődik fel. 1961-ben a BUVÁTI kap megbízást rész munkák kiviteli terveinek elkészítésére, majd további

részletekre 1964-ben. 1971-ben készít először átfogó tanulmánytervet a KÖZTI a színház teljes rekonstrukciójára, két változatban.

Az átalakítási kísérletek értékeléseként megállapítható: a sikertelenségek a szélsőséges állapontokból adódtak. Vagy részproblémák kérdéseire korlátozódtak, a teljesség és a nagyobb összefüggések vizsgálata nélkül, vagy túlzott operativitással nyúltak az épülethez, indokolatlan nagy költséggel, a más jellegű színházzá alakítás szándékával.”

A jelenlegi állapot hibái

Az épület eredeti tervdokumentációjából szokatlanul gazdag anyag áll rendelkezésre.

„Funkcionális szempontból vizsgálva:

Szcenikailag hibás a színház, mert
→ a földszinti ülésekhez viszonyítva túl magas, az emeleti ülésekhez alacsony,

- légtérét az öltözőszint leszűkíti,
- nehezen díszletezhető, mert padlóvonala erősen lejt,
- rosszul világítható, mert előszínpad-világítás nem volt, azt átalakítás után létesített reflektorállások szöge alacsony, a karzatot is megvilágítja, a proscénium küszöbét viszont nem éri el,
- kapcsolata az ideiglenes díszlettároló helyiséggel csak a nézőtérén keresztül lehetséges, ami a most hiányzó, végleges nézőtéri burkolat gyors tönkremenetelére vezetne, s nem oldja meg az ideiglenes díszletraktár felvonásközi használhatóságát,
- zenés darabok élőzene-kíséréte csak a nézőtérén elhelyezett hangszerekkel lehetséges,
- kapcsolata a rendkívül szűkös és hiányos öltözőkkel balesetveszélyes és kényelmetlen csigalépcső segítségével történik,
- előszínpada nincs, proscénium oldali vagy nézőtér felőli színpadra lépés nem lehetséges, →

▶ Az 1979–1982-es átépítésnél a színház bővítése a lakóház udvarán

² Részletek a Középülettervező Vállalat (KÖZTI) által 1975-ben készített tanulmánytervből.

► 1982-es átalakítás, az erkély szűk soraiba alig lehet bemenni

→ felvonásközi színváltás kényeszerű hát-színház díszletárolása miatt a színpad mély-sége kicsi.

A nézőtér hibái:

→ a földszinti erkély alatti ülések hangzásilag kellő mértékben és minőségben nem ellátottak,
→ a karzat soraiból a proscénium küszöböt nem látják,

→ mind a földszinti, mind a karzat légállapota erősen kifogásolható, egyes esetekben tűrhetetlen, a karzat széksorai és a mögöttük húzódozó technikai helyiségek között az áthallás teljes,

→ a nézőtér nemcsak az ideiglenes díszletraktár és színpad közötti díszletszállítás rongáló hatásának van kitéve, de az ideiglenes díszletraktárba érkező díszlet is csak a nézőtéren át (ellenkező oldalon lévő) díszletcsoport segítségével szállítható,

→ a nézőtér világítása megoldatlan.

Az előcsarnok hibái:

→ területe olyan szakaszokon is leszűkített, ahol az elkerülhető lenne, így az 0,43 m²/fő tömegterhelésű,

→ ugyancsak indokolatlanul sok szintkülönbséggel juthat a közönség bejáratról feljártig,

→ a bejárat szakasz és a feljárt előtti szakasz túlzott lejtése (közel 10%) balesetveszélyes, kényelmetlen,

→ levegőtlenességét a szűk helyre korlátozott dohányzó elviselhetetlenné fokozza, s a szennyezett levegő természetes áramlása a nézőtér felé történik,

→ a büfé méretében és elhelyezésében is alkalmatlan,

→ WC csoportja az előcsarnok terében központi helyet foglal el, nagyságrendjében viszont az előírásokat nem elégíti ki.

Szerkezeti az épület kifogástalan állapotban van, eltekintve az erkély alatti rabc állományozet balesetveszélyes állapotától.”

³ Részletesen megtalálható a Színháztechnikai Fórum 10. évf. 1983. júniusi szám 7–25. oldalain.

► Az átépítés utáni nézőtér, új világítási pozíciókkal

A Madách Kamaraszínház átépítése 1979–1982

A színház rekonstrukciójának tervezését a KÖZTI-ben Janesch Rudolf építész tervező kezdte, azonban 1980-ban, kivitelezés közben kilépett a vállalatból, és nem folyt bele a további munkákba. A tervezői művezetést Mészáros Ilona építész, létesítményi felelős vette át. A rekonstrukció tervezője a Középtervező V., lebonyolítója a Kommunális Beruházási V., generálkivitelezője a Középtervező V. volt.

Újjáépült

„Holnap este Csehov: *Ványa bácsi* c. darabjának bemutatójával nyílik az újjáépített Madách Kamaraszínház.” „Dr. Nagy Ervin, a Föv. Tanács beruházási főosztályának vezetője elmondta, hogy ... az épületen három és fél évtizeden át csupán kisebb átalakításokat végeztek, s az általános felújítás halaszthatatlanná vált.” „Mint hogy a színházépületet lakóházak veszik körbe, különösen nehéz körülmények között folytak, s ezért a bontások és föltárások körülbelül egy esztendő igényeltek. Tulajdonképpen egészen az épület vasbeton vázáig mindent le kellett bontani. A teljesen átalakított színházban a Madách tér felőli bejárat rész tágasabb, esztétikusabb lett.

Mint hogy a színpad alapterületét megnövelték, a nézőtér befogadóképessége hússzal csökkent, s így jelenleg négyszázharman foglalhatnak helyet. A színpad nemcsak méreteiben növekedett, hanem technikai feltételei is jelentősen javultak. A gyűrűs forgórész segíti a gyorsabb díszletváltást, és egyben bonyolultabb díszletek elhelyezésére is lehetőséget ad. A színpad fölé gépi mozgatású díszlethúzókat építettek, a díszletárolókhoz pedig két felvonót, így az épületen belüli díszletszállítás lényegesen leegyszerűsödött.

Megnövekedett a közvetlenül a színpad mellé épített öltözőszárny is, s így az öltözők, a színésztársalgó, a fodrászat és szabóműhely elhelyezése is kedvezőbb.

A nézőtér megfelelő hőmérsékletét klímaberendezés biztosítja. A világítási és hangtechni-

kai berendezések a korábbinál korszerűbbek lettek.”

(Esti Hírlap, 1982. november 4.)

A rekonstrukció befejezése után az elkészült színház fogadtatása nem volt kedvező, több érintett szakember mondta el egymásnak ellentmondó véleményét, ezekből közlünk részleteket:³

Janesch Rudolf:

„A színpadnak a tervezetthez képest tetemes megemlése és a lelépcsőzésének elhagyása a nézőtér–színpad kapcsolat intimitását tette tönkre.”

„Ez a színház annyira más lett, mint az eredeti elképzelés, hogy – bár az alaprajzi koncepció, amely az adott feltételek miatt a tervezés legkéményebb része – nem változott, számomra az eredmény idegen: szerzőségét nem vállalom.”

Mészáros Ilona:

„A megemelt tetőszerkezet miatt a lakók feljelentése alapján az ÉVM indított vizsgálatot. A KÖZTI készített egy benapozási számítást, ez igazolta, hogy a tető csökkenti a lakások benapozását, ezért soron kívül áttervezte a tetőt – bár az eredeti terveket minden hatóság jóváhagyta.”

„Az áttervezés során megoldottuk a Madách Színház időközben felmerült igényeit (kelléktároló és előkészítő helyiségek stb.)”

„Janesch egyedi székeket tervezett, ezekre a beruházó nem talált kivitelezőt, végül a típuszések közül választottuk ki a jelenlegi üléseket. A 80 cm-es sortávolság rendkívül szűk, csak egy vékony fa hátlapot bír el, erre Janesch rögtön gondolt volna, mi csak később láttuk a problémát.

A színpad eleje – részben a nagy gyűrűs forgó miatt előrejött, és a szintjét a tervező 20 cm-rel lejjebb vitte ugyan, de az első sor nem került hátrább.” „Valóban nem lehetett a színpadra látni. Ezért átadás előtt egy hónappal fel kellett emelni a színpadot az eredeti szintjére. Ekkor már senki nem vállalta annak a rizikóját, hogy egyúttal az első széksort elhagyjuk. Az egyeztetésen abban állapodtunk meg, hogy a színpad megemlése egy 40 cm magas, 30 cm széles lép-

► Előcsarnok, 1982

► Ma üvegajtók zárják le az előcsarnokot, 2017

csövel indul, hogy ezzel javítsunk az első sorban ülők helyzetén. A színház azonban odaszögeltette a lépcsőzést kiegészítő betétet, most ilyen otrombán néz ki az 1,20 m magas színpad.”

Schinagl Gábor *belsőépítész tervező:*

„A belsőépítész szándék az volt, hogy az adott téren belül maximális komfortot adjunk.”

„A nézőtér térformája volt az egyik legnehezebb feladat...” „Olyan megoldást kellett keresni, amelybe – az alacsony belmagasság ellenére – a világítási híd elfér, de ez ne csökkentse tovább a nézőtér magasságát.” „Ezért készült ez a lapított, kupolaszerű álmennyezet központi csillárral.”

„A legnagyobb gond a székek elhelyezése volt a nézőtéren. A 80 cm-es sortávolság a mai szabványok szerint a minimum.” A székek rögzítése az aljzatba épített acél szellőzőcsatornákhöz történt volna. Ezeket a csatornákat akkor helyezték el, amikor még a végleges aljzat nem készült el, nem lehetett a székek pontos helyét meghatározni.” „Az elkészült befűvőfejek

méretrendjében óriási eltérések mutatkoztak. A 80 cm helyett – magam mértem le minden sort – volt, ahol csak 65 cm volt. Nyilvánvaló hogy ilyen szűk helyre nem lehet beülni. Ekkor tört ki a hisztéria. A székeket át kellett rakni a 80 cm-es sortávolságnak megfelelően.”

„Szerencsénkre a szék típusát – igen előrelátóan – a színház főmérnökének, jelenlegi műszaki vezetőjének és a beruházó képviselőjének jelenlétében – választottuk ki.” „Lehet, hogy a háttámla vastag és magas, erre az erkély lépcsőzésénél szükség van.” „A székek típuszések, önmagukban kényelmesek.”

„A Kamaraszínház belsőépítészeti kialakításával kapcsolatban gyakorlatilag nem volt anyagi, pénzügyi kötöttségünk.”

Hajagos Árpád *főmérnök:*

„A színház elvárásai, elképzelései:

→ az adott térfogatban, a nézőszám megtartásával intim hangulatú, korszerű kamaraszínház jöjjön létre;

→ javuljon az üzemeltetés, a kiszolgálás rendszere;

→ a térkialakítás és a technikai felszerelés nagyobb művészi alkotószabadságot biztosítson, ...végül is maradéktalanul megvalósultak.”

Götz Béla *díszlettervező, szcenikus:*

„Elsőrendű kérdés volt a díszletszállítás megoldása. Most ezt – a körülményekhez képest – tökéletesen sikerült megoldani kélt díszletfelvonó és egy nagyméretű, kellő belmagasságú díszlet-tároló kialakításával.”

„A színpadgépészeti berendezések is ideálisan valósultak meg: gyűrűs forgószínpad, ponthúzó rendszer készült.” „A forgószínpad minimális szerkezeti magassággal készült.” „A színpadot egy kisméretű előszínpaddal csak a nézőtér felé lehetett bővíteni. Az előfüggöny elhelyezése sikerült talán a legkevésbé.”

„A színpad-világítási rendszer sikerült a legjobb. Nagyon jól használható nézőtéri világítási híd készült ... a nézőtéri világítási pozíciók nagyon jó szögből teszik lehetővé a világítást.”

„Az elkészült épület egy negatívumát ki kell emelni: a nézőtér meglehetősen primitív építészeti és belsőépítészeti megoldását. Ez nagyon gyengén sikerült. A nézőtér tervezésében csődhelyzet alakult ki, mert a tervezők sem funkcióját, sem pszichikai szerepét nem értették meg.”

Bár az 1982-es felújítás után a Színház üléseit kényelmesebb, karcsúbb szerkezetű székekkel kicserélték, azonban mostanra már ezek is tönkrementek.

Az Örkény Színház nézőterének átépítése 2017.04.01.–2017.09.26.

A nézőtér felújításának oka kettős: egyrészt az Örkény Színház székeinek közismert kényelmetlensége (párosulva a recsegéssel és nyikorogással), illetve azok az építészeti anomáliák, amelyek az Örkény Színház, az egykori Madách Kamara, azaz az eredeti Madách Színház hetvenes évek végi átépítésekor keletkeztek. Az építész tervező: Vincze Krisztián, belsőépítész: Fülöp Krisztina. A tervek mintegy két év közös gondolkodás után készültek el.

Annak, hogy a székek komfortját javítsuk, egyik legfontosabb feltétele, hogy a széksorok közötti távolság megnövekedjen, hiszen a szűkös helyen a néző térde nem fér el. Igen ám, de a székek alatt betonba öntött légbefűvők pozíciója lehetetlenné teszi a széksorok áthelyezését, még akkor is, ha esetleg székeket vesztenénk – amit pedig nem akarunk. Ha csak tíz centimétert szélesedünk széksoronként, tizenhat széksor esetén jó másfél métert nyúlik meg a nézőtér hátrafelé, így aztán nemcsak a talajt, hanem a falakat is át kell építeni. Ez a két folyamat az átépítés lényege, és nem éréktelen, hogy a tervezés munkálatai alatt visszajutottunk az épület

→ eredeti alaprajzához, amelyet Gerlóczy Gedeon tervezett az 1930-as évek végén, és amelynek helyreállítása lehetővé teszi azt is, hogy nézőterünk lejtésszöge javuljon, és így a színpad és a nézőtér viszonya egészségesebbé váljon.

Ez az építkezés tehát kétirányú: helyreállítás és modernizálás egyben. Helyreállítjuk az épület eredeti alaprajzát, modernizáljuk a belsejét. Új világítási karzatot építünk, hiszen színházunknak ilyen eddig nem volt, hangterelő felületekkel javítunk az akusztikán, esztétikai téren pedig megváltunk azokról az elemektől, amelyek felstilizálni igyekeztek egy tiszta, puritán, szinte minden ízében Bauhaus-ihletettségű épületet. Belső-építészeti terveink lényege, hogy nézőnket a színházi élmény befogadásához segítse: hogy hangolja útjukat a bejáratától az előcsarnokon keresztül a lépcsőkön át a színházteremig. Ezt az egyszerű falfelületek színezésével oldjuk meg, a fehér előcsarnokból finoman sötétülő lépcsőházban haladunk majd a nézőtér feketéi, szürkéi és ezüstös tónusai felé.

A beruházást Budapest Főváros Önkormányzata finanszírozza, csaknem 300 millió forint értékben. A kivitelezést a Budai Műemlék Felújító Kft. hajtotta végre, a felújítási munkákban több mint 400 szakember vett részt.

<http://orkenyszinhaz.hu/hirek/1395-atepitjuk>

Vincze Krisztián építész⁴

„Az 1986-os rekonstrukció kapcsán a színpadot megemelték 26–28 cm-rel. Ezáltal az első néhány sor rálátása a színpadra enyhén szólva sem ideális. Úgy döntöttünk, hogy korrigáljuk a nézőtér lejtését. Ugyanakkor a nézőtér egy torz felületet formáz, ezt ki akartuk tisztítani, ezért egy finom lépcsős elrendezést alakítottunk ki, a sorok között 9 centis fellépések vannak, de minden széksor külön lépcsősintre került.

A beruházás egyik fontos alapvetése az volt, hogy cseréljük ki a székeket. Ezek a székek recsegték-ropogtak, a sorok szűkek, nem lehetett közöttük elmenni. A széksorokba való bejutást egyrészt a sortávolságok növelésével javítottuk, ezért át kellett rajzolni az egész színházi tér alaprajzát, és két oldalra tenni a bejáratokat, másrészt egy sokkal filigránabb széket terveztünk modern, hangcsillapított mechanikával, kopásálló szövetekkel, gyönyörű számokkal.”

„Nagyon fontos áthallás szempontjából, hogy korábban ez az egész épület gyakorlatilag egy tér volt. Eredetileg az előcsarnok-közlekedő-színháztér mind nyílászárókkal el nem választott tér volt. Korábban ennek javítására tet-

▶ Az újjávarázsolt nézőtér, 2017

▶ A sorok és a székek jól látható számozása

tek kísérletet: bekerült egy ajtó az előcsarnok leválasztására, ami sokat segített azon, hogy a lenti zajok ne szűrődjenek föl.” „...a bejáratokhoz új hangszigetelő ajtókat tettünk be, ugyanezt megismételtük fenn a karzatszinten is.

A padlósíkok, falsíkok és mennyezetsíkok akusztikailag tervezetlenek voltak, esetlegesen: nem is volt jó a színpadi beszéd érthetősége. Ezeket egészen újraterveztük, akusztikai tervezőt vontunk be.” „Építészeti megoldatlan volt a színpad világítása is. Ezért kiemelten fontos eleme lesz az új nézőtérnek mind látványban, mind színháztechnikailag, hogy bekerült a karzat elé függesztve egy legyezőszerűen kialakított világítási karzat. A fejegépek pozíciói is túl magasak voltak, ezért a színpad első területét tudták csak megvilágítani. Ezeket is lejjebb hoztuk 80-90 cm-rel, ami sokat számít. Áthelyeztük a hangpultot és világítási pultot is a földszintre, így a kollégáknak közvetlen a kapcsolatuk az előadással.”

Fülöp Krisztina belsőépítész

„Az Örkény drámai-próza színház, erős minőségi elkötelezettséggel.” „Olyan primer, funkcionális célokat tűztünk ki, amelyek a színházi munkát, az előadást helyezik a fókuszba, és kapcsolódnak az épület eredeti jellegéhez, azokat értelmezik mai eszközökkel. Ezekről van szó, többek között legyen szép és kényelmes a szék, könnyen meg lehessen találni azt a szé-

ket, amelyikre a néző jegye szól. Az akusztikai paneleknek is funkcionális, nem esztétikai szerepük van: a perforált felületek hangot nyelnek el, a játékosan megformált felületek a diffúzorok, de ezek is az akusztikát szolgálják.”

„Mácsaival sokat konzultáltunk...” „Így jutottunk el végül a sötét nézőtérhez. Mivel a nézők nagy része az előadás előtti két percben érkezik meg a színházba, ... beül, függöny szét, kezdődik az előadás. Ebben az elszakadásban próbáltunk segíteni azzal, hogy az érkezés, a néző átvezetése a színházi térbe egyfajta dramaturgia szerint történik, a világos előcsarnokból a sötétülő lépcsőházon át érkezünk a nézőtérre, közben szépen elhalványodnak a színek, ez konkrétan a tapéta színében is megjelenik. Tompulnak a fények, lecsendesedik minden, és a fókusz a színpadé.”

„Például a székek kárpitjai különböző színűek, sötétszürke-világosszürke, finom ezüstös átmenetben. Ezzel egy rendezett káoszt teremtünk. A székek háttámlájába behímeztettük a számokat, ez is szokatlan, játékos, és a fényben finoman meg fog csillanni. A padlóban intarziászerűen jelennek meg a sorok számai.”

„A nézőtérre belépve meglepő látvány lesz a tér dísztelensége – elegáns, klasszikus, visszafogott dizájnt fogunk látni.” „A padló látszó beton, a lépcsők élei pedig nyers acélból vannak. Nehézség, hogy az Örkény Színház nézőtérének kétharmada a karzat alatt van. Ez egy kicsit furcsa geometriájú öblöt jelent, kvázi mintha egy sí-sánc alá ülnénk be a hátsó sorokban. Ezt próbáljuk orvosolni, hogy a látósík felső élét a karzat fögerendája adja meg. Ezért az egész mennyezet sötét, és a színházi lámpák világítanak benne, kicsit elcsaljuk a látvánnyal a belmagasságot.”

A felújítás legnagyobb és legnehezebb szerkezeti munkája az erkély korrodált tartógerendájának kiváltása volt. Ez tette lehetővé a nézőtér karzat alatti terének növelését.

-SZJI-

⁴ A tervező – időhiányra hivatkozva – nem írta meg ismeretét lapunk számára, így az Örkény Színház kiadványából idézzük az építész és belsőépítész gondolatait.

Az Örkény Színház nézőterének felújítása, akusztikai szempontok

Az Örkény Színház nézőtere az elmúlt évtizedben több kisebb felújításon esett át, de lényegi változást a fennálló akusztikai problémákra csak egy komolyabb átalakítástól lehetett remélni. Ennek most jött el az ideje, és a kivitelezést követő tapasztalatok alapján a burkolatok teljes rekonstrukciója meghozta a várt eredményt is.

A korábbi állapotok

A korábbi állapotokról nem állt rendelkezésre felmérési adat, felmérésre pedig nem volt mód, ezért csak a szóbeli elmondások és a helyszíni bejárások tapasztalatai alapján lehetett levonni előzetes következtetéseket.

A nézőtér geometriáját alapvetően meghatározza a szűk és mély karzat alatti terület, ami a zsöllyeszint jelentős részét adja. A karzat ráadásul korábban alulról kemény burkolattal készült, ezért a karzat alatti területek problémái ránézésre és később meghallgatásra is

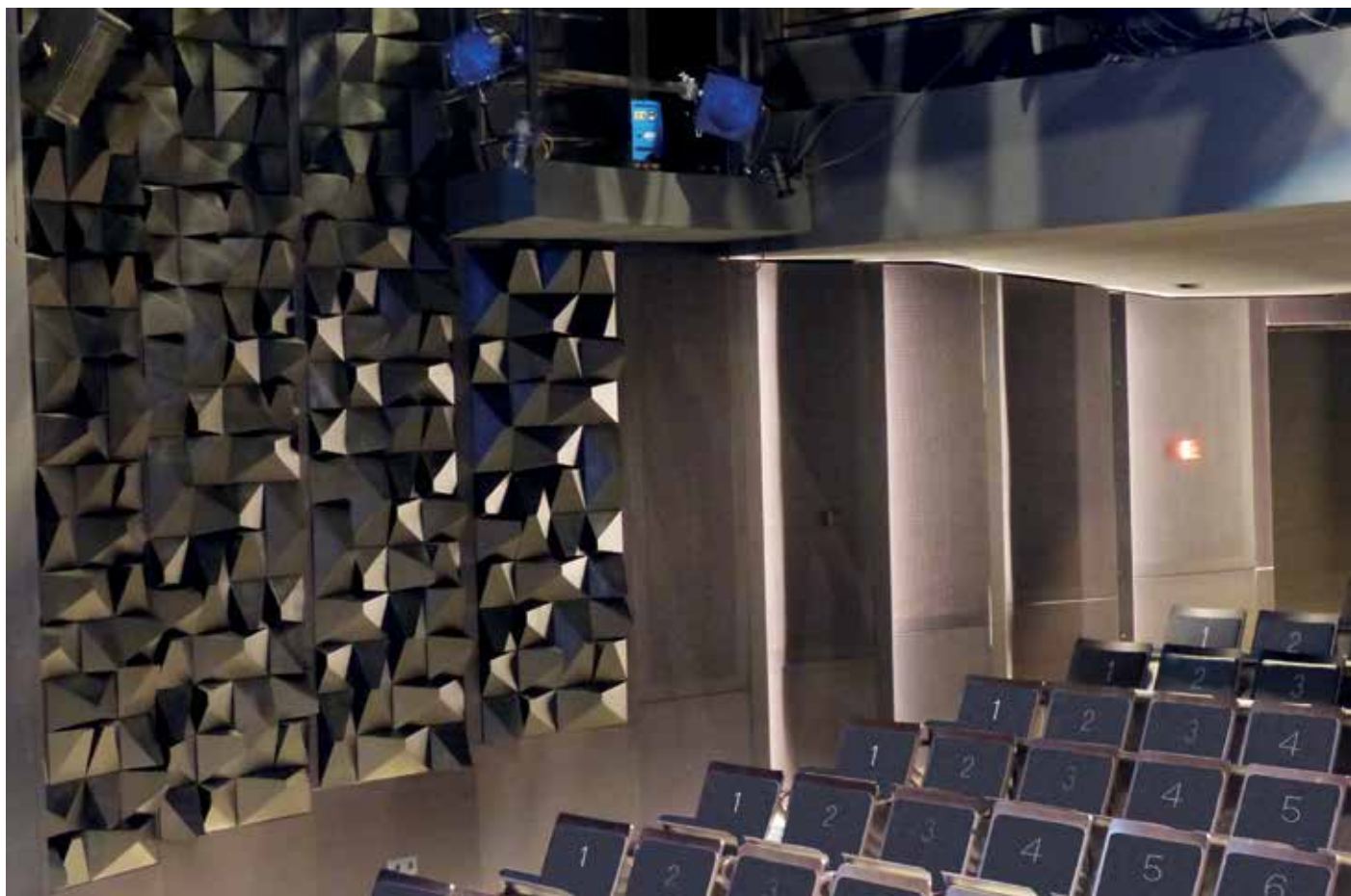
egyértelműek voltak. A burkolatok minősége is eltért az általában ajánlottól. Feltehetően a mozis múltból fakadóan a padló padlószőnyeggel volt burkolva. Ugyanez a szőnyegburkolat megjelent a falfelületeken is, kemény falemezekre kasírozva, a falemezek mögött csak részben és mérsékelt csillapított üregekkel. A karzaton ülők számára sokkal kedvezőbbek a körülmények, mert a nézők feje fölött nagyobb belmagassággal zengőbb tér és megfelelő színpadi rálátás volt biztosítva.

A legutóbbi akusztikai javítás a színpadhoz közeli faburkolatokat érintette. Itt fűrészfogas geometriájú hangvetők készültek a korai visszaverődések erősítésére. A karzat előtt egy kis zajvédő dobozba zárva működött a projektor, a doboz külön szellőzést kapott. A fent leírt körülmények mellett a fő akusztikai jellegű problémát a nézőtér kialakuló nagyon eltérő hangzárkép és a karzat alatti területek rosszabb beszédérthetősége jelentette. A karzaton ülők

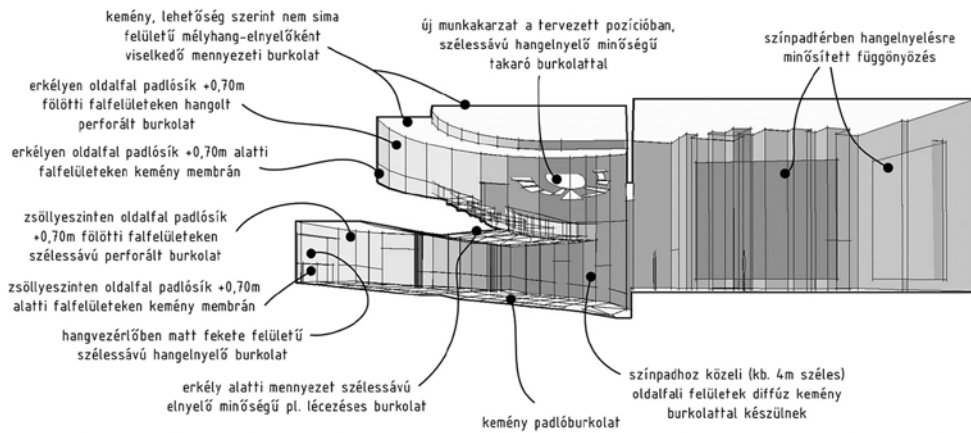
komfortját meg kellett őrizni, a zajokat pedig a fizikai lehetőségekhez képest kellett tovább csillapítani.

A tervezési feladatok és célok

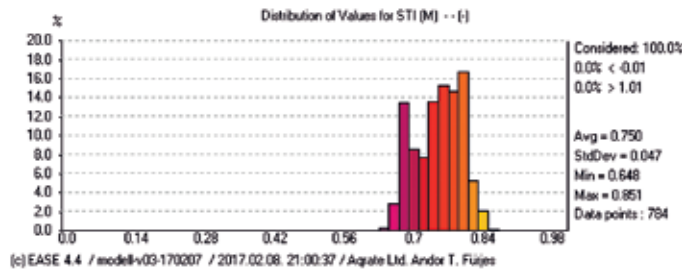
A rekonstrukció keretén belül tehát a cél a beszédérthetőség, a kiegyensúlyozott és közel azonos hallhatóság és a kis üzemi zajszint biztosítása volt. Hiszen ez színház, ahol a színpadi neszek, zörejek is jelentőséggel bírnak, a beszédet pedig természetesen és megerőltető odafigyelés nélkül is pontosan kell érteni. A beszédérthetőséget jellemzően az STI (speech transmission index) paraméter vizsgálatával értékelik. Ez általánosságban elegendő lehet, azonban a legújabb kutatások szerint az igazán jó beszédérthetőséget az jellemzi, hogy a szöveg értelmezése sem okoz erőfeszítéseket. Ezt a szempontrendszer az STI paraméter már nem tudja megfelelően követni, mert sokszor a jó STI-értékek mellett is problémát okoz a szöveg →

► A színpadhoz közeli falfelületek diffúzorként működnek

► 1. ábra: Az Örkény Színház nézőtér-rekonstrukciója során tervezett teremakusztikai beavatkozások áttekintése

► 2. ábra: Teremakusztikai modell felépítése és a beszédérthetőség alakulása hangosítás nélküli beszédhangra

→ értelmezése, míg megfigyelések szerint a megfelelő hangszínezet és a túl korai és egyértelmű visszaverődések elkerülésével lehet jobb eredményeket elérni. Jó példa erre a hangosbeszélő tölcser vagy a tolakodó hangosítás: nagyobb a hangerő, nagyobb a korai-késői energiák aránya, jobb az STI-érték, de a karakteres elszíneződés miatt természetellenesebb és nehezebben feldolgozható a beszédinformáció.

A rekonstrukció koncepciója lényegében meghatározta a geometriát. Ilyen szempont a kényelmesebb és jobb láthatóságot biztosító nézőtéri lépcsőzés, a nézőtéri bejáratok áthelyezése, és hogy a színpadi szempontoknak is megfelelő világítási karzatra van szükség. Szerencsére a színház részéről Mácsai Pál igazgató egyértelművé tette az akusztikai szempontok súlyát, és így a fenti kötöttségeken túl más kompromisszumra nem kellett számítani.

A tervezett megoldások

Az építészeti és belsőépítészeti egyeztetéseknél az alábbi akusztikai szempontokat igyekeztem érvényesíteni:

→ a padlószőnyeg helyett kemény padlóburkolat készüljön, mert a padló felőli visszaverődések kevésbé zavarók (természetesebbek), mint a felülről vagy oldalról érkező visszaverődések;

→ a karzat alatti burkolat legyen minél szélesebb sávú hangelnyelő, ami a kevésbé hatékonyan nyelt frekvenciákon lehetőség szerint diffúzorként működik: erre a lécezős burkolat lett volna legalkalmasabb, de esztétikai okokból

barázdált felületű perforált burkolatra kellett váltani;

→ a székek ülőfelülete hangelnyelő szövetrel kárpitozott, a felhajtható ülőlap perforált: ezzel biztosítható, hogy a nézőtér hangzása telt házas és üres állapotban kevésbé tér el egymástól;

→ az oldalfalokon kétféle perforációval hangolt hangelnyeléssel biztosítjuk a hangszíneben arányosabb lecsengést, mert a székek kárpitozása jellemzően csak közepes és nagyobb frekvenciákon hatékony;

→ a színpadhoz közeli falfelületek diffúzorként működjenek, hogy, miközben támogatják a korai

energiaarányt, ne adjanak túl karakteres (az eredeti hangforrással koherens) visszaverődést; a diffúzorok mintázatát és konstrukcióját a megadott instrukciók alapján több lépésben egyeztetve a belsőépítészeti tervezők rögzítették;

→ a világítási munkakarzat a pozíciója miatt úgy néz ki, mintha hangvető lenne, pedig hangvetőként vagy áttört, részben hangátvezető szerkezetként éppen hogy problémákat okozna, így hangelnyelő felületet kap: az erős hangelnyelést végül perforált félemezelő felületi szerkezettel oldottuk meg.

A színpad kis mérete miatt a színpadi területen a függönyözésen kívül más hangelnye-

lésre és teremakusztikai hangolásra nem volt mód.

A teremakusztikai beavatkozásokat és a geometriát az 1. ábra szemlélteti. A teremakusztikai méretezést számítógépes modellezéssel ellenőriztem. A modell felépítését és egy futtatási eredményt a 2. ábra mutatja.

A hangvezérlő helyiséget erősen csillapítottan terveztem kis mérete és elhelyezése miatt. Ahol a határolások (falak, ajtók) megváltoztak, lehetőség szerint jobb hanggátlású szerkezeteket specifikáltunk. A gépészeti rendszereket nemrég újították fel, ezért ezeket akusztikai

► A megemelt erkély, a lépcsősen emelkedő nézőtérrel. A vezérlőfülkék a földszinten hátul vannak.

szempontból érdemben nem befolyásolta a rekonstrukció. A projektor eldobozolása most már az építészeti kialakítás szerves része, így az átszellőzés is a karzat mellvédjébe integrálva fut. (1. ábra és 2. ábra)

Hangsugárzó rendszer

A rekonstrukcióhoz kapcsolódó tervezési feladatok közé tartozott a nézőtéri és színpadi hangsugárzó rendszer megtervezése is. A kap-

csolódás indokolt volt, egyrészt a már elavult meglévő hangsugárzók állapota miatt, másrészt, mert csak így volt biztosítható, hogy a megújult burkolatok valóban integrálják a nézőtér felületeibe szánt effektsugárzókat.

A tervezett hangsugárzó pozíciókat a 3. ábra szemlélteti. Mint látható, a fronthangsugárzók mellett egyrészt nem volt lehetőség centerhangsugárzók elhelyezésére, illetve a nézőtér körül több pontra kerültek effektsugárzók. Mivel a

munkakarzat kitarolja a lenti fronthangsugárzókat, ide a karzat területét ellátó hangsugárzók kerültek.

A karzat alatti effektsugárzók funkciója nemcsak a zenei effektek biztosítása lehet, hanem megfelelő processzállással (sokcsatornás zengetéssel) mesterségesen „szellősebb” hangteret is biztosíthatnak a karzat alatt.

A nézőteret érintő rekonstrukció keretében többnyire csak a burkolatokba épített hangsugárzók újultak meg, a többi (falon kívüli) pozíciókba csak a kábelezések előkészítései kerültek be. (3. ábra)

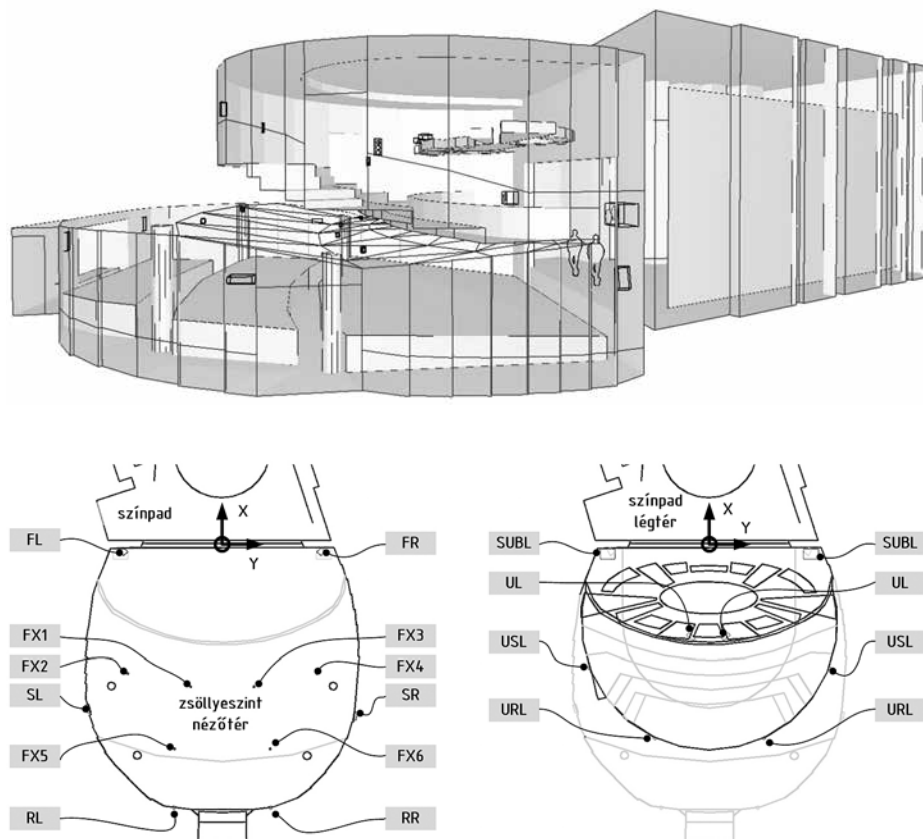
Tapasztalatok

A nézőtér hangolását illetően a tapasztalatok egyértelmű, határozott javulást mutattak, a régóta várt hangzás megérkezett. Fontos eredmény, hogy a karzat alatt a beszédérthetőség javult, és csökkent a karzat alatti, illetve nem karzat alatti területek hangzása közötti eltérés. Az is lényeges, hogy a munkakarzat helyzete és mérete ellenére a karzaton nem változott a komfort és a jó hangzás.

A technikai helyiséget a kollégák többnyire inkább nyitott ablak mellett használnák, amihez már a betervezett hangelnyelés túl soknak bizonyult, nem jutott elég hang a hangvezérlőbe. Ennek korrigálása érdekében javasoltam, hogy az ablakhoz közeli felületek hangelnyelő burkolatát falemezzel takarják el; így az ablakhoz közeli keményebb felületek visszaverődések útján több hangot közvetítenek a vezérlőhelyiségbe, szorosabb csatolás alakulhat ki.

FÜRJES ANDOR TAMÁS

aQrate Akusztikai Mérnök Iroda Kft.

► 3. ábra: A tervezett hangsugárzó pozíciók áttekintése

Gondolatok a nézőtér felújítása ürügyén

Tempora mutantur et nos mutamur in illis
avagy: „Változnak az idők, és mi velük változunk”

Egy találó blogbejegyzés szerint az 1938-ban épült Madách-házak skandinávosan elegánsak, bár középpontjukban az „Istár-kapu” diadalíve a többszörösen meghíusult sugárút helyett a semmibe vezet. A tömb 6-os hátszámának alsó szintjei és udvarába nyúló szakasza mozi befogadására készült, de már 1940-ben új funkciót kapott. Itt jött létre Pünkösti Andor modern szellemiségű társulatával a Madách Színház. A hatalmas lakóházba szorított intézmény mind a mai napig viseli a kényszerű együttélés valamennyi gondját.

Első találkozásom az itt működő Madách Kamarával közvetlenül az '56-os forradalom levereése után műsorra tűzött *Széchenyi* volt, Ádám Ottó rendezte, Tímár Józseffel a főszerepben. A nyolcadik előadás után betiltották. Húsz évvel később ezen a helyen kaptam először lehetőséget egy díszlet tervezésére, az *Isten nem szerencsejátékos* bemutatójával. (Áttetsző tükröplexi táblák között bolyongtak a szereplők, miközben a helyszínek csak a rávetülő képek szerint változtak. Megbízásomat a házban az évek folyamán további 28 követte.) Tolnay Klári nyolcvanadik születésnapján, a *Kései találko-*

zás előadása után, Mensáros László ötletére innen kísérte végig közönsége a művésznő hintóját, fáklyásmenettel a városon át, a Fehérhajó utcába. Hofi Géza ezeken a kopott deszkákon énekelte éjszakánként, műsora csúcspontján, sok kemény társadalmi kritikát tartalmazó tréfa után a *Kiöregedett vadászkutya* szívbe markoló dalát. A technikailag, komfortjában és esztétikailag elfogadhatatlan körülmények ellenére a közönség kedvelte, sokszor ez a játszóhely tartotta el a körüli anyaszínházat is. A színpad alját csupán egy fődémlemez választotta el az előcsarnoktól, így a sűgő csak négykézláb mászhatott a helyére; ha egy lakó lehúzta a WC-t, azt mindannyian hallgathattuk a nézőtérben. Díszleteinket a pincéből mindössze 30 cm széles, felnyitható csapdákon át, a ruhatáron keresztül, kötéllal húzták fel a műszakiak a nézőtérre, ott a falnak támasztva vagy a zsollye székeire fektetve várhattak a cserére. El lehet képzelni, hogy ez a munkafolyamat milyen sérüléseket okozott. A plasztikus elemek, bútorok a külső raktárból kézikocsin érkeztek a főbejárat elé, innen csak a közönségforgalmi útvonalon kerülhettek a színpad elé. Ellensúly

► Aprólékos gonddal kidolgozott, monokróm esztétika

nélküli, ilyen-olyan zsinórokkal felhúzható lécekre akasztottuk a díszleteket. Világosítóink a legprimitívebb eszközökkel próbáltuk elfogadható fényviszonyokat teremteni, fényvetőink hűlése és melegedése rettenetes kattogással járt. A hangtechnika még a zsirkrétával bejelölt lakklemezeknél tartott. A kiszolgáló személyzet a lakók lépcsőházán keresztül jutott be a változásokhoz, az ajtó nyitogatásánál behallatszott az utcazaj, előttünk átmenő forgalom és parkoló terpeszkedett. Szűk, lerobbant öltözők várták a művészeket, egyetlen WC-fülkével.

Az 1982-es felújítást tervező építész két gömb egymásba metszésével határozta meg a színpad és a nézőtér viszonyát. Ennek következtében az előszínpad előre ívelése és felette a színpadnyílásnak ezzel ellenkező görbéje igen nagy területet, a játéktér mintegy harmadát senki földjeként, megközelíthetetlenül az előfüggöny előtt hagyta. Ráadásul az íves pályán vízszintesen mozgatható függöny természetesen csak nagyon lassan működött. Hamarosan a kérdést házi kivitelezésben oldottuk meg: kicseréltük az előszínpad szélére kitalált, felhúzóható-zuhantatható felhőfüggönyre. Hasonló megoldás született a mostani átalakítás során is. (A nézőtér textilburkolata a ruhatár falain máig megmaradt.) Megoldódtak az alapvető scenikai és logisztikai gondok. Teherlift készült a hátsó bejárat mögött a pinceraktár felé, a másik pedig a raktártól a színpad mellé érkezik. Ezzel a közönségforgalmi területek teljesen felszabadultak az üzemi munkafolyamatoktól. A kezdeti állapot teljes átalakításával megszűnt az a lépcsőház, amely a létesítendő teherlift helyén állt. A közönségforgalmi területeken

► A színpad sarka, az esti József előadás kellékeivel

► Az új nézőtéri székek

► A 23 éves székek most a színház kávéházában szolgálnak az árkádok alatt

kialakultak a jelenlegi útvonalak. A színpadtér a teherlift mellett egy előkészítő szakasszal bővült. Programozható ponthúzó, munkakarzatok épültek be. A tervezettségbe már magam is bekapcsolódtam, így született az országban először gyűrűs forgószínpad a nagy nehezen elindult, több részletre szétszakított felújítások alatt. A nézőtér légkondicionálást kapott, kibontották az erkély páholyait, helyettük három sor székekkel bővültünk. Az előcsarnok és a ruhatár többnyire a jelenlegi állapotot nyerte el, a vizesblokkok modernizálásával együtt. A szakaszos felújítás hátrányait leginkább a főbejárat szenvedte el. Kétszer is kárba vesztett a teljes szerkezete. Az elektromos hálózat felújítása is

megtörtént, új fény szabályzót és modern fényvetőparkot szerezhettünk be, megindult a hangrendszer fejlesztése is. Sajnos a nézőtéri székek kérdése mégis megoldatlan maradt, ezért pénzhány miatt 1993-ban alapítványt hoztunk létre. A lelkes közadakozás eredményeként kicseréltük mind a 400 ülést, helyükön 23 évig szolgáltak. Példánkat később több színház követte.

A műszaki fejlődéssel párhuzamosan az évek folyamán művészeti téren is mélyreható változások zajlottak le. Az első lökést valószínűleg Hofi Géza megjelenése okozta éjszakai programjával. Az erőteljes hang ellenhatást generált, fiatal rendezők jelentek meg – köztük Mácsai Pál –, majd Huszti Péter művészeti ve-

zetőként megbízást kapott Kerényi Imre igazgatótól a Kamara irányítására. Ezt a feladatot később Mácsai vette át, aztán már az új igazgató, Szirtes Tamás működése alatt, két évig tartó „brenxit” után vált le véglegesen a Kamara, mint Örkény István Színház.

Amikor Mácsai átvette az intézményt, új elnevezésével is jelezte, hogy szakítani kíván minden nosztalgikus hagyománnyal, világos célt tűzött ki maga elé, azonosulva a névadó író életrajzával. Ez természetesen egy új közönséget feltételezett, és ez szorgos munka eredményeként hamarosan meg is jelent. A színház első lépésként a kétsíkú homlokzatot hozta rendbe, új arcualattal hirdette a változást. A bejárat üvegfalaira színvonalas reklám- és információs anyag került. Az összképhez hozzátartozik az árkádos épület emeletén az öltözősor hosszú erkélye. Innen szellemes megoldással színészek árnyképei néznek le a térre. Az igazgató igényességére, gondosságára jellemző az átépítés idején a Városmajorba telepített József előadása: a fedett színpad és nézőtér egy belső sátrat is kapott, biztosítandó a külső hangok kiszűrését és a fűtési lehetőséget.

A készülő átépítésről furcsa elképzelések terjedtek, úgy hírezt, radikális változás lesz, színpad és nézőtér helyet cserél. Nem így történt, de sok minden módosult. A nézőtér most is két szakaszra oszlott, az erkély viszont jóval előrébb nyúlik, mindenütt kényelmes a sortávolság. A jobb látási szögek érdekében a földszintet hátul megemelték, mögéjük fény- és hangvezérlő helyiségek kerültek. Ennek következtében le kellett mondani arról a széles folyosószakasrról, amely eddig a közönség áramlását segítette →

► Pihenő bővülete a lépcsőházak találkozásánál

→ te. Egy másik ok is nehezíti a kiürítést. A megemelt földszint hosszabb lépcsőházat hozott magával, a réginél szűkebb keresztmetszetébe jobb oldalon még becsatlakozik a teljes erkély lépcsőháza is. Ez észlelhető nehézséget okoz a szünetekben és az előadások végén.

Az új nézőtér aprólékos gondokkal dolgozott monokróm esztétikája a ránk váró élményre koncentrál. A sötét falak alig látható részletgazdag faburkolata, szerényen háttérbe vonulva, akusztikai célokat szolgál. Belépve ide, az új berlini operaház jutott eszembe. Az ülőhelyek megközelítése a világosszürke, egyszerű, simított beton hatású síkokba süllyesztett rozsdamentes acél számokkal kítő megoldás, ahogy a lépcsőház falmélyedéseibe helyezett korlátok is. Külön élmény az ezüstbársony székátlámba hímzett számozás. Az ülések és háttámlák hajlított rétegelt lemeze külön-külön szerelve a masszív acélszerkezetre biztosíték arra, hogy sohasem kezdenek majd nyikorogni. Sajnos ez nem mondható el a színpadpadlóról, pedig emlékeim szerint Mácsai erre mindig igen érzékeny volt.

A sok apró részlet után el kell jussunk addig a pillanatig, ahol a színház lényege kezdődik, a nyilegyenes színpad élén felfut a függöny. *Anyám tyúkjá* (1.) A látvány lenyűgöző szélessége – tudatosan lemondva a harmadik dimenzióról – egy ritmikusan tagolt, időtlen, magyar parasztház tornácára emlékeztet, de ezeken az ajtókon kilépők akár elszegényedett kismesek vagy városszéltre sodródott hivatalnokok, proletárok is lehetnek. Nehéz volt megbarátkoznom a jelmezekkel. Bizonyára pontosan meghatározható a kor, amikor az idősödő asszonyok ilyen rosszul szabott kosztümökbe öltöztek az Állami Áruházakból. Miért kell ezt Kerekes Évára adni? A férfiak a Vörös Október Ruhagyár izzadság- és porszagú vastag szöveteiben feszengnek, mellényes öltönyükhöz barna szandált hordanak

▶ A megújult homlokzat az integető, életnagyságú színészfigurákkal

▶ Erkély és az oldalfalába süllyesztett kapaszkodó

▶ Széksorunkat így könnyen megtaláljuk

szürke zoknival. De mi köze van ennek Balassi Bálinthoz vagy Csokonai Vitéz Mihályhoz? A híres kabarészöveg szerint: Megmagyarázni tudom, de nem értem! Hosszú ideig zavar ez a művek befogadásában, holott ilyen fantasztikus verszuhatagban csak egyszer, több mint ötven éve volt részem az Egyetemi Színpadon, Mensáros László *XX. század* előadójánál.

Nem ez a cikk hivatott méltatni a magyar költészet színvonalát, sokszínűségét, de örömmel kell megállapítanunk, hogy a fiatal nemzedék is egyre inkább rátalál, befogadja ezt a kincset. (Nagy segítséget nyújtanak hozzá színházaink, pl. Pesti Színház: *Toldi*). Kiszabadítva a ráaggatott hamis jelzők alól, talán József Attila áll legközelebb hozzájuk, érezhettük ezen az estén is az *Altató* és a *Betlehemi királyok* remek interpretációja után. Érdekes az összecsengés Eszenyi Enikő friss *Hamlet* előadásával, ahol a Hekuba-monológ helyett a színész ott is József

Attila üzenetét közvetíti, szintén hatalmas sikerrel.

Interneten vásárolt jegyünk karnyújtásnyira a szereplőktől, a második sorba szólt. Értetlenül vettem tudomásul, hogy minden szereplőre mikroportot tűztek. Szerencsére mi csak élő hangot hallottunk. Mégis maradt némi akusztikai gond a hátsó sorokban, vagy más ok miatt használtak mikroportot?

Végül hadd idézzek fel egy nagyon személyes emléket. Az ötvenes évek végétől követve a Színművészeti Főiskola vizsgaelőadásait, ezen az estén hirtelen előttem állt a fiatalon elhunyt Vajda Laci, a Kiss István – Koltai Róbert – Venczel Vera trió *Rómeó* előadásából. Mintha apja reinkarnációja jelenne meg Milán fiában. Ugyanaz a telt, meleg barna hang, széles arc. Elmélázó szemei fel-fel ragyognak, mélyen azonosulva Szabó Lőrinc légiés humorával.

GÖTZ BÉLA

La Seine Musicale

Párizs új zenei központja

2013-ban a japán sztárépítész, Shigeru Ban párizsi irodája nemzetközi pályázaton nyerte el a Párizs nyugati külvárosába megálmodott új zenei komplexum tervezését. A Szajna Seguin-szigetén idén adták át az új építészeti csodát, amely többek között egy tojás formájú auditóriumot is magába foglal, illetve egy napelempanelt, amely mozgásával követi a napot.

A helyszín tudatos választás eredménye lett: egy sziget a Szajna közepén, a régió centrumában, a Vallée de la Culture des Hauts-de-Seine szívében. A *La Seine Musicale* igazi jelzőfőnye lett a Seguin-szigetnek – nemcsak átvitt értelemben, de a valóságban is.

A *La Seine Musicale* név minden egyes koncertnél összeköti a lelket megérintő zenét és a régiót meghatározó folyót. Magában hordozza a helyi tradíciót és a nemzetközi jelleget; mindenkinek megszólít. A látványos épület a japán Shigeru

rizi irodája nyerte a 2013-ban kiírt nemzetközi építészpályázatot a *La Seine Musicale* tervezésére, azaz egy olyan zenei létesítmény megalkotására, amely egyben többfunkciós helyszín egy kisebb auditóriummal. A Shigeru Ban Architects együttműködött a helyi Jean de Gastines irodával a francia főváros nyugati külvárosába, a Boulogne-Billancourt és Sèvres melletti Seguin-szigetre tervezett komplexum munkálatain. Az épület lelke a Grand Seine többfunkciós terem, egy 6000 férőhelyes rendezvényhelyszín

Műszaki adatok

- Terület: 36 500 m²
- Auditórium, hangversenyterem: 1150 hely
- Grande Seine, többfunkciós terem: 4000-tól 6000 főig
- Telek területe: 2,35 ha
- Park területe: 7410 m²
- Kereskedelmi terület: 3000 m²
- Zenei terület: 34 500 m²

Ban és a francia Jean de Gastines építészirodának közös alkotása, akiknek sikerült megvalósítani a régió és a megbízó elvárásait: létrehozni egy olyan helyet, amely egyszerre ambíciózus és hívogató. Nem mellesleg egy olyan kulturális intézmény született itt, amely ajtót nyit az élő előadásoknak, érzelmeket vált ki és teret ad a kikapcsolódásnak, valamint tanulási és fellépési lehetőséget biztosít a tehetséges helyi művészeknek. Olyan tér, ahol a különleges találkozik a hétköznappal: van benne auditórium, modulokból álló nagycsarnok, kert, butikok és számos, zenészeket kiszolgáló létesítmény, mint amilyen az állandó társulatoknak fenntartott terem, stúdiók stb. Kezdő, kíváncsi sétáló, művész, beavatott, felnőtt, gyerek, rajongó vagy profi – itt mindenki találkozhat mindenkivel és megoszthatja az érzéseit; ez a *La Seine Musicale*.

Létrehozásához egysíteni kellett tudást, elhivatottságot és ambíciót. A japán építész pá-

koncertek, musicalek és balettelőadások számára. Van egy kisebb, 1150 főt befogadó hely

is, amely a Sziget Zenekarnak ad otthont, ezt hangosítást nem igénylő, klasszikus koncertek helyszínül tervezték. Ezt a kisebbik termet egy farács héjazat veszi körül, ami jellemző Ban kísérleteire fakeserkezettel megoldott zürichi irodaépülete vagy az összetett fa tetőszerkezetű aspeni múzeum.

A tojás formájú szerkezet rácsos laminált fakeserkezettel fogja közre, és a közvetlen napsütéstől egy napelemekkel ellátott, vitorlaszerű, gömb alakú felület védi. A háromszögű vitorla sínekre van szerelve, így követni tudja a nap mozgását, ezáltal is növelve hatékonyságát, és biztosítva, hogy a terem egész nap védve legyen a naptól. „A napelem alakját egy vitorla inspirálta, így a *La Seine Musicale*-t egy vitorláshoz hasonlíthatjuk” – fogalmazta meg egy közleményében az építésziroda. „Ez a környezetbarát hajó Párizs nyugati kapujának új szimbóluma lett.” →

A projekt legfontosabb adatai

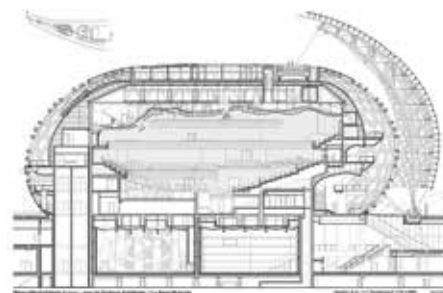
- a beruházás költsége: 170 millió euró
- tervezés, kivitelezés: 2013–2017
- évente 300 rendezvény
- a hét öt napján nyitva tart a nagyközönség előtt
- egy kézilabdapálya méretű, 800 m²-es LED-kijelző
- közel 800 m²-es napelempanel alkot egy 45 m magas napvitorlát, amely 0,08 m/s sebességgel mozog és követi a napot
- 4000 m² üvegezés és 700 m³ fakeserkezt alkotja az auditórium homlokzatát
- 1000 darab hatszögű fakeserkezt borítja az auditórium mennyezetét
- a park területe egy futballpálya méretű, 13 fajta kifejezett korú és méretű, akár 7 m magasságú fát tartalmaz
- egy monumentális, a világon egyedülálló, 10 m széles, 10,5 m magas, majdnem 5 tonna súlyú üvegajtó, amelyet egy központi hidraulika működtet
- 7 millió csempe fedi az auditórium külső burkolatát, mint egy csillag, 3400 m² méretű mozaik
- 29 felvonó az auditóriumban
- 700 méteres sétálóutca a tetőn
- a telek 324 m hosszú, ami megfelel az Eiffel-torony magasságának

► A hangversenyterem

► Az előcsarnok és az áttört faburkolat

► Hosszmetszet az auditóriumon keresztül

→ Az auditórium belső kialakítása barátságos, közvetlen atmoszférát teremtett, az ülések egy központi színpadot fognak közre. Fa akusztikus panelek és a mennyezetről belógatott rezonátorcsövek teszik tökéletesebbé a hangzást.

A 20. század nagy részében a *La Seine Musicale* területén egy Renault gyár működött. 1992-ben a vállalat beszüntette a gyártást ezen a helyszínen, az épületek üresen maradtak, végül 2005-ben lebontották őket. 2009-ben Jean Nouvel francia építész bemutatott egy tervet a 11,5 hektár területű sziget és környezete vegyes hasznosítására. Ez a koncepció három

különálló, egymáshoz illesztett épületből álló irodatömböt javasolt. A tervet számos alkalommal átalakították, ahogyan az évek során a tulajdonosok váltották egymást. A most átadott *La Seine Musicale* a leendő kulturális centrum első befejezett épülete. A jelenleg érvényes terv a Baumschlager Eberle hotel mellett egy új művészeti központot is tartalmaz, melyet a katalán RCR Arquitectes iroda tervez, és Laurent Dumas ingatlanfejlesztő gyűjteményének fog otthont adni.

A *La Seine Musicale* a sziget nyugati végében helyezkedik el, és mintegy harmadát foglalja el.

Nouvel eredeti terveit követve, az épületet egy betonfal veszi körbe, emlékeztetve az előző ipari épület külsejére. A látogatókat egy hatalmas, felfelé nyíló ajtó engedi be az előtérbe és a belső, üzletekkel körülvett folyosókra. Van itt dzsesszklub, öt stúdió és próbatermek, ezekbe az ablakokon át be is lehet látni. A nagy auditóriumot zöldtető fedi, ez egészen az alsó külső falakig lefut, majd elnyúlik egészen a sziget végéig, amitől úgy látszik, mintha a lekerekített, klasszikus formájú auditórium kibújna alóla.

PATRICK DEVEDJIAN
tudósítása alapján

ÚJ OPERAHÁZ ATHÉNBAN

Új opera Athénban

Alapítványi és állami együttműködés eredménye

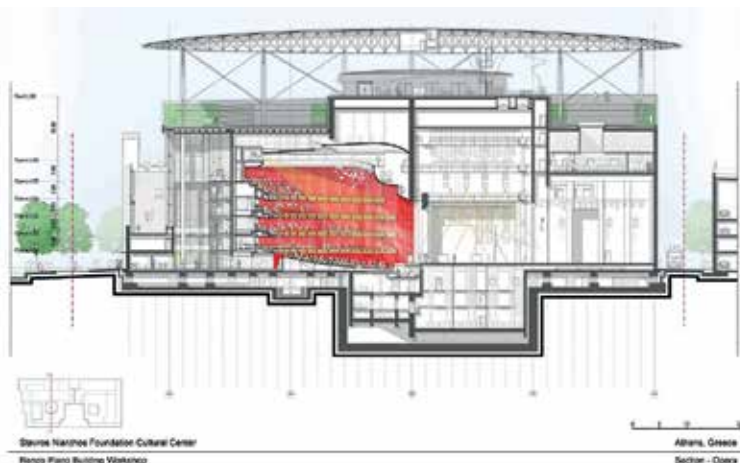
Idén tavasszal adták át Athén új, ultramodern operaházát, amely a görög főváros régi tengerparti kikötővárosában, Kallitheában épült fel. A komplexum más intézményeket is magában foglal – így a kétmillió kötet befogadására képes nemzeti könyvtárat –, és egy hatalmas „kulturális parkban” áll. Az épületegyüttes tervezője Renzo Piano olasz sztárpépítész, aki többek között a párizsi Pompidou Központot is tervezte.

A 600 millió eurós (190 milliárd forint) kulturális beruházást a Sztavrosz Niarkhosz néhai görög hajómágnás családja által létrehozott alapítvány finanszírozta. A telket – amely a 2004-es olimpiai játékokból maradt meg – az állam bocsátotta az alapítvány rendelkezésére, a rajta épült kulturális intézményeket pedig 2017 őszétől a görög kormány működteti.

A létesítményt egy mesterséges dombra építették annak érdekében, hogy a görög kultúra

ban oly fontos vizuális kapcsolatot az épület és a tenger között ismét létrehozzák, ugyanis a terület eredetileg nem nyújtott direkt rálátást a tengerre. Renzo Piano szerint az általa tervezett napfényes épületek, amelyek egy tengerbe ömlő

Tervező: Renzo Piano Building Workshop
 Akusztikai terv: Arup Acoustics
 A park teljes területe: 170 000 m²
 Az operaház alapterülete: 28 000 m²
 Stavros Niarchos Terem (opera- és balettelőadások): 1400 férőhely
 Kisterem (színházterem, alternatív kísérleti előadások): 450 férőhely

csatorna mentén állnak, „a Mediterráneum költői karakterét idézik”. „A szépségre mindenkinek szüksége van, különösen a nehéz pillanatokban”

– jelentette ki az építész. Így most a könyvtárból egy üvegfalon át 360 fokos rálátás nyílik a vízre és Athén városára. Az operaházat és a könyvtárat egy nyilvános közösségi tér, az ún. Agora köti össze. Az előteto nem csak az árnyékolást szolgálja: az itt elhelyezett 10 000 négyzetméternyi napelem 1,5 MW áramot termel az operaház és a könyvtár számára. A fenntarthatóság szempontjából ez az első Platina LEED tanúsítvánnyal rendelkező középület Görögországban.

Az átadást követően az intézmények régi belvárosi épületeiből az új létesítménybe költöz-

tek, 2017 őszétől a Görög Nemzeti Opera már az új épületben kezdi meg évadját.

WWW.NATIONALOPERA.GR

SZÍNHÁZÉPÍTÉS ZET KÜLFÖLDÖN

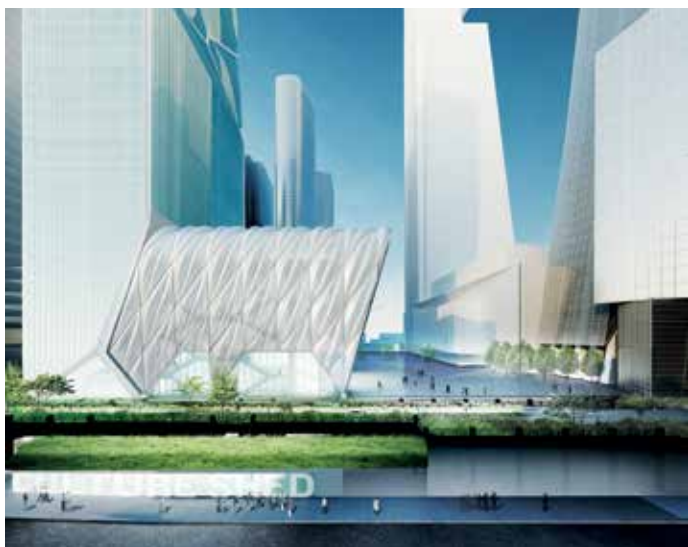
Színház a vasúti síneken

Bemutatták a SHED Manhattan új kulturális központjának terveit

A New York-i Diller Scofidio + Renfro építész- és designstúdió bemutatta terveit a Manhattan nyugati részére tervezett kulturális központ-ról, amely az elképzelések szerint az irodákon kívül közösségi tereket, előadótermeket és egy

A hagyományos alapépület két nagy területű galériszinttel rendelkezik, egy alakváltoztató színházzal, próbateremmel, egy művészeti laboratóriummal és egy tetőablakkal ellátott rendezvényterrel. A kagylóhéj egy hatalmas

fölel tolják, egy 1600 négyzetméteres csarnokká változik, ahol szabályozni lehet a világítást, a hangosítást és a hőmérsékletet. 1200 ülő- vagy 2700 állóhelyet lehet kiépíteni a fedett térben, de az alapépületben – a csatlakozó galériákon

► A síneken mozgó héj behúzva...

► ...és kigördítve

színházat is magában foglal majd. A 186 000 négyzetméteres épület a 30. utcán, az ún. High Line-on, egy régi vasúti pályaudvar helyén épül. Az épület maga két részből áll: egy nyolcszintes fix részből a kulturális programok számára a kiszolgáló egységekkel együtt, valamint egy kigördíthető – az épületet körbevevő – külső héjből, amellyel igény szerint megduplázható a rendelkezésre álló lefedett tér. Ily módon az épület a hasznos terület méretét a teleszkópos, görgőkön mozgó héjjal tudja változtatni. A mozgató szerkezetet a telek korábbi hasznosítása inspirálta: vasúti pályák és nagy rakodó-pályaudvar volt ezen a területen. Az ötletet a vasúti sínek és a hatalmas, ugyancsak sínpályákon mozgó rakodódaruk adták.

teret foglal magába, ahol a legkülönbözőbb típusú előadások, kiállítások és rendezvények tarthatók. Utóbbi tér, ha a mozgatható tetőt

► Rendezvényter a héjjal lefedve

helyet foglaló nézőkkel együtt – 3000 fő is elfér majd. A kagylóhéj teljes belső mennyezetének kialakítása lehetővé teszi, hogy színházi felsőgépezetként működjön. A plázaszinten a tér keleti és északi irányban hatalmas ajtókkal kinyitható.

Ha a héjat az épület fölé tolják, akkor több mint 1800 négyzetméteres szabadterület válik használhatóvá közösségi térként vagy szabadterületi eseményekhez. A keleti homlokzat vetítékek hátfala tud lenni, világítástechnikával és hangosítással együtt. E terület áramellátása különálló a többiétől, és úgy van kialakítva, hogy a szabadterületi rendezvényeket is biztonságosan ki tudja szolgálni.

A SHED megnyitását 2019-re tervezik.

WWW.DSMY.COM/PROJCT/THE-SHED

dLIVE

CClass

35%-kal kompaktabb, 100% dLive

Fedezd fel a digitális keverők következő generációját a dLive 96kHz-es XCVI processzálásával, valamint az intuitív Harmony UI és DEEP plug-in-ekkel.
Új, kompakt kategória.

3 új felület és MixRack

Tartozék 19" beépítőkeret a C1500 felülethez

128 bejárat / 16 effektút / 64 konfigurálható busz

Opcionális Dante, Waves, MADI+ Optical kártyák

Teljes dLive-rendszer - applikációk, szoftverek, kiegészítők és távvezérlés

ALLEN & HEATH

WWW.ALLEN-HEATH.COM/DLIVE

AUDMAX

WWW.AUDMAX.HU

Sarokba szorítva...

Gyorsan változó világunkban a technikai fejlesztések a jól használható fényvetőpark idő előtti lecserélését kényszerítik ki. Ez nemcsak gazdasági és műszaki, hanem művészi kérdéseket is felvet. Egy gyakorló színpadvilágítási szakember tünődései a trendekről és a megoldási lehetőségekről.

Tavasszal az interneten találtam néhány linket olyan cégekről, amelyek nívós, zömében prémium-kategóriás „show-technikai” eszközöket forgalmaznak. Jobb híján használom ezt a gyűjtőfogalmat, mert a legtöbb helyen tényleg szinte az egész technikai arzenál megtalálható, ami egy koncerthez vagy színházi előadáshoz szükséges lehet.

Keresgélésemnek a kíváncsiságon túl az volt az oka, hogy tudtam, az általunk nagyon kedvelt Martin TW1-es mozgófejes reflektort már nem gyártják tovább, és nem találtuk meg az „utódját”, ami át tudná venni a feladatait. Egyelőre nem akarjuk lecserélni őket, inkább olyan eszközök után kutakodtam, amelyekkel érdemes lenne bővíteni színházunk reflektorparkját. A kiállítások, bemutatók és baráti beszélgetések alapján egyre inkább az a gondolat fogalmazódott meg bennem, hogy nem feltétlenül új típust kell keresni. Miért is kellene, ha szolgáltatásainak jelentős részével elégedettek vagyunk, tudomásul véve a korlátait, viszont megbecsülve az erőnyeit is. Csábító az olyan intenzív színek elérése, amelyeket nem lehet kikeverni a TW1-gyel, viszont semmiképpen nem szeretnénk lemondani a gyönyörű, meglehetősen erős, szép, halogén fehér fényéről sem. Örök dilemma ez, úgy vélem, nem csak engem foglalkoztat, mert a legtöbb világosító szintén sokkal univerzálisabb reflektorokkal szeretne dolgozni. Ha létezne egy minden világítási tudást magába foglaló fényvető, akkor mindenki azt venné, ha lenne rá pénz. Természetesen a jó öreg halogénizzós Martin sem ilyen, de amit elvárhatunk egy Fresnel-lencsés reflektortól, azt szinte mind kiválóan teljesíti. (A „szinte” a fényhatároló lemezek által

elérhető éles kontúrok hiánya miatt került ide.) Szóval hiába bukkantunk egyre erősebb fényű, széles fénykörállítási tartománnyal rendelkező LED-es eszközökre, a fehér fényük és az áruk mindig visszatartott attól, hogy miattuk komoly ostrom alá vegyem a gazdasági igazgató irodáját.

Néhány speciális feladattól eltekintve – amikor elég egy-egy eszköz beszerzése is – a minimális darabszám, ami már érdemi előrelépést hozhat, hat darab, illetve ennek a többszöröse. Ennyi új eszközzel már jelentősen megváltoztathatjuk valamelyik világítási pozícióknak lehetőségeit. Egy közepes méretű színházban használható forgó fejes reflektor ára jó ideje 1–2,5 millió forint között mozog, ennyibe került a Martin is. Nyilvánvaló, hogy egy lassan kivesző technikaért már nem ésszerű ennyit fizetni, de vajon mi a helyzet a használt piacon? Sokáig nem bukkant fel használt TW1, ami nem csoda, hiszen nem volt annyira nagy darabszámban gyártott típus, mint a fémhalogén fényforrással szerelt márkatársak, és a vevők is inkább színházak voltak, mintsem a show-ipar szereplői. Ezért több idő kell ahhoz, hogy megjelenjenek az első, újrahasznosításra váró darabok.

Egy használt eszköz megvásárlása mindig kockázatos, hiszen nem tudhatjuk, miként és mennyit használták előzőleg. Egy állandóan javításra szoruló, megbízhatatlan fényvető pedig még ingyen sem kívánatos. Ugyanakkor, ha olyan termékek közül válogatunk, amelyek újonnan a kínálat felső harmadában voltak, és van megbízható hazai szervizhátterük, ez a rizikó már elfogadható mértékű. Intézményeknél ez nehezebben értelmezhető, mint egy cégnél, de

a legtöbbször megadott, néhány napos garanciális időintervallum elég a tüzetes tesztelésre, és amennyiben úgy ítéljük meg, hogy egy romhalmazzal akartak ránk sózni, módunkban áll visszaküldeni. Persze ki is utazhatunk az eladóhoz, hiszen ennek költsége a beruházás nagyságát nem növeli annyival, mint amennyivel csökkenti a vállalt kockázatot. Nem kerülgetem a lényegét, a használt TW1 ára nagyon csábító volt, töredéke az újnak. Vérszemet kaptam, utánajártam, hogy van-e eladó, és ha igen, mennyibe kerül egy olyan halogénizzóval szerelt mozgó fejes profilgép, amilyeneket használunk, vagy amelyek beszerzésén töprengtünk (VL 1000, illetve ETC Revolution). Tavasszal találtam többfajta is, természetesen kicsit drágábban, mint a TW1, de ezek újonnan is többre kerültek. Mivel a Weöres Sándor Színház nonprofit kft., és emiatt szabadabban gazdálkodik, mint egy önkormányzati intézmény, ezenkívül uniós adószámmal is rendelkezik, ezért a külföldi beszerzés sem elérhetetlen számunkra. Az is biztatónak tűnt, hogy a gazdasági vezetés nem volt elutasító, csupán az volt a kérdés, hogy az őszi évad milyen technikai és gazdasági kihívásokat jelent, és mit enged meg az aktuális anyagi helyzetünk. Ez volt részemről az „álmódosítások kora”. Ekkor már az volt a legnagyobb kérdés, hogy melyik típusú reflektorból hány darabot szerezzünk be, és az milyen előrelépést jelent. Csak a nagytermünkben vannak most mozgó fejes reflektorok – összesen 30 darab –, a Márkus Emília Kamarateremben viszont egy sincs, pedig ott is jól tudnánk velük dolgozni. A nyár folyamán többször leellenőriztem, hogy még nem vásárolták meg őket.

→ Az ősz elején aztán egy váratlan hír teljesen új helyzetet teremtett. Az éves izzórendelésem leadása után hideg zuhanyként ért, hogy a Philips teljesen abbahagyta a halogén fényforrások gyártását. Ez önmagában elég riasztó információ annak, aki túlnyomórészt halogénizzókat használ. Eddig a halogénkorszak vége a ködös, távoli jövőbe vezetett, bár egyre több jel utalt erre. A „legnagyobb gyártó” kivonulása a piacról azonban nagyon aggasztó. Különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a Martin és a Vari-Lite mozgó fejes reflektorokban egyaránt ilyen fényforrásokat használunk. Ezekhez legalább léteznek más alternatívák is, amelyeket már kipróbáltunk, de eddig a Philips-et választottuk. Ellenben a hagyományos fényvetőparkunk gerincét alkotó Selecon Pacificcekhez csak ők gyártottak fényforrást. A dolog érdekessége, hogy a Selecon néhány éve a Philips tulajdonába került, ezzel tehát nem a konkurens gyártmány használóinak életét keserítették meg, hanem a saját vásárlóikét.

A problémára megoldást kellett találni. Első körben sikerült felkutatni jelentősebb mennyiséget a Blue Pinch nevű 1000 W-os, G9,5-foglatátú izzóból. A tervezettnél nagyobb mennyiséggel remélhetőleg még körülbelül három évig tudjuk pótolni a kiegő izzókat. Reményt adhat, ha az OSRAM talán ismét elkezd gyártani ezt a típust. A másik menekülési utat az esetleges foglalatcsere jelentheti, mert a Pacific – modulrendszerű felépítése miatt – eleve többfajta fényforrással volt elérhető. Az anyagi és munkaidő-ráfordításon kívül ez egyéb áldozatot is jelent. GY9,5-es foglalattal és 800 W-os izzóval létezik Pacific „lámpamodul”, ami csak a foglalatban tér el az 1000 W-os változattól. A kisebb teljesítmény viszont gyengébb fényerőt biztosít. Ez nem túl biztató perspektíva, némi kutakodás után találtam 1000 W-os változatot is, ami megfelelő fotomet-

riai adatokat ígér, feltéve, ha a termék nem csak virtuálisan elérhető.

Mindezek teljesen más megvilágításba helyezték a használtreflektor-vásárlás gondolatát. A tények azt mutatják, hogy a hagyományos fényvetők választéka drasztikusan leszűkült a gyakran többszörös cégfelvásárlások nyomán, több nagy múltú gyártó terméke vált elérhetelenné. A színpadi világítástechnika egyre inkább néhány nagy multinacionális cég kezében összpontosul. Ezek egyike a Philips, amely természetesen a LED-iparágban is erősen érdekelt. Elismerem, hogy üzletpolitikailag logikus lehet egy ilyen drasztikus „ösztönző” lépés, amivel a színházi felhasználókat igyekeznek az új technika irányába terelni, de barátságos gesztusnak semmiképpen nem nevezném. Ha körbenézek a konzernháza táján, akkor a következőket tapasztalom: a Strand termékei már jó ideje csak a vezérlésre korlátozódnak, ezzel a névvel fénypultot és dimmert vásárolhatunk, és talán még a Leko szériájú profilok is gyártásban vannak, de a hazánkban egykor nagyon elterjedt fényvetőik nyom nélkül eltűntek. A Seleconnál látszanak új fejlesztések, vannak LED-fényforrással szerelt gépek, és a hagyományos izzósokból is még elég sok elérhető, de már korántsem minden. A mozgó fejes lámpák kitalálója, a Vari-Lite sínylette meg talán legkevésbé a cégfelvásárlást, ott nem vettem észre jelentős mértékű termékkihalást. A választék szűkülése szakmai szempontból mindenképpen lehangoló, de a mi színházunk számára ez még nem lenne húsba vágó probléma. Mi az elérhető választékból a felső kategóriába tartozó eszközöket vásároltuk meg, amelyek megfelelő használat mellett több évtizedig működőképeseek, a mieink pedig még 10 évesek sincsenek.

Bízom benne, hogy a hagyományos izzók piacán a frissen keletkező rést gyorsan kitölti a

konkurencia. Nekik ez nyilván forgalomnövekedést jelent. Az eddig említett hatások miatt ez szűkülő piac, ráadásul a megmaradt gyártókon kívül mások is érdekeltek a LED-technológiában. Könnyen elképzelhető az a forgatókönyv is, hogy a közeljövőben csak egyre drágábban vagy egyáltalán nem tudunk izzót vásárolni a reflektorainkba. Ebben a helyzetben az az ördögi, hogy a kiút nem csak pénz kérdése – nem mint ha itthon bárki megengedhetné magának a teljes fényvetőparkjának a lecserelését – de játszunk el ezzel a gondolattal. Sajnos akkor sem túl rózsás a helyzet, ha van pénzünk egy strukturális változás végrehajtására, netán éppen most van folyamatban a rekonstrukciónk.

Gondolom, a megszerzett hadállásokat senki sem adja fel szívesen, tehát egy új technika akkor tud igazán teret nyerni, ha az előd minden előnyös tulajdonságát vagy felülmúlja, vagy újabbakkal egészíti ki. Vizsgálódjunk ebből a szempontból! A LED-es reflektorok az elmúlt évtizedben hihetetlen fejlődésen mentek keresztül. Fényerőben már felülmúlják elődeiket, a színviszszaadásuk is egyre jobb, a fogyasztásuk kisebb, és az áruk is csökkenő tendenciát mutat. Ennek ellenére még mindig nem képesek maradéktalanul kiváltani az előző technológiát. Lehet, hogy ez maradi és védhetetlen álláspont, de a halogénérában nem okozott gondot a különféle méretű és fajtájú reflektorok együttes használata. Gyártótól függetlenül a 3200 Kelvin-fokos fényforrás nagyjából megjósolhatóan viselkedett, attól függetlenül, hogy milyen gyártmányú és teljesítményű fényvetőbe helyeztük. Természetesen a nagyobb izzók lassabban reagáltak, de a dimmerkarakterisztikák állításával nem volt kihívás egyszerre sötétet csinálni, vagy egy szép egyenletes kivilágosodást elérni. A békeidőkben – a színház méretétől függően – még rendelke-

Meyer Sound

Fedezd fel a LEOPARD-ot és a 900-LFC-t!

chromasound

NAMM 31st Year Winner TEC

zésre állt jellemzően három teljesítménykategóriájú reflektor: kis távolságokra vagy a díszlethez szereléshez 500–650 W, közepes távolságokhoz 750–1200 W és nagy felületekhez vagy nagy távolságokhoz a 2–2,5 kW-os izzóval rendelkezők. Amikor alacsonyabb feszültséget kaptak, akkor nagyjából egységesen sárgábban világítottak. Ezek a triviálisnak tűnő tulajdonságok ma már nem érhetők el könnyen. A különböző gyártmányok teljesen eltérő fényforrásokat használnak, így az egységesség már eleve nehezen biztosítható. Erre megoldást jelenthet az azonos gyártmányok vásárlása, amihez viszont találni kellene olyan gyártót, amely a különböző teljesítmény- és méretkategóriákban egyaránt kínál a megszokott Fresnel, PC és profil kategóriákban megfelelő termékeket. Természetesen még ezek mozgó fejes változatát is. Na, ez már csak utópia, de az első elvárásunkat is csak egy gyártó kínálta fedi le valamennyire. A szép új világ úgy köszönt ránk, hogy bizonyos kategóriákban még nincs, vagy csak minimális választék van, miközben már a halogéntípusok sem elérhetők. Nyilvánvalóan nagy kockázat lenne most egy hagyományos 2,5 kW-os profilreflektort vásárolni, kivéve, ha a feltételezhető használati időre egyúttal a fényforrásokat is előre megvesszük hozzá. A választásnál nem kell sokat töprengenünk, mert a felső kategóriában már csak egyetlen gyártó kínálatából válogathatunk. Az internet szerint talán még rendelhetünk egy másiktól is, de a cég honlapja ezt nem teszi egyértelművé. A közepes árkategóriában sem sokkal nagyobb a választék. Vagyis a régi technika már, az új még nem képes kiszolgálni az igényeket. A LED-del szerelt reflektoroknál még mindig nem látszik egyértelműen, hogy a színkeverős technológia vagy az egyszínű LED és a kivonó színkeverés valamelyik változata lesz-e a meghatározó.

Helyzetünk akkor sem lesz jobb, ha minden eddig általunk használt reflektor helyett találunk LED-es helyettesítőt, annak ellenére, hogy több olyan gyártmány létezik, amelyik beilleszthető a hagyományos környezetbe. A választásban a CRI-index sem ad nagy segítséget, mert legtöbbször az azonos pontszámmal rendelkező gyártmányok is teljesen eltérő fényt biztosítanak.

A Philips váratlan lépése miatti kiütkeresés során alkalmunk nyílt kipróbálni egy „követő” gyártó két típusát. A reflektorok kísértetiesen hasonlítanak az ETC Source Four nagyon sikeres gyártmányára. Az egyikük meleg fehér, azaz halogénizzóra hasonlító fényű, a másik négy színből dolgozó, színkeverős rendszerű volt. Viszonyításnak természetesen a Selecon Pacificet használtuk. Kevés időnk volt, de az első benyomások nagyon kedvezőek voltak. Mindkét LED-es eszköz, nagyobb fényerőt szolgáltat, mint az „etalon”. A tungsten változatnak kellemes, használható, szép fénye volt, amit egyenesen lehetett szabályozni is. Amit nem vizsgáltunk meg, az az együttes le- és felúszás kérdése. Megfelelő karakterisztikaválasztással valószínűleg közel azonos viselkedést tapasztalnánk, de a LED színhőmérséklete leszabályozáskor nem változna, és ez zavaró lehet. A színkeverős típus képes lehet az alkalmazkodásra, de belőle nem tudtuk a Selecon fényéhez közelítő fehér fényt kikeverni. Az alapszínű és a kikeverhető árnyalatok jók, és a fehér fény is használható, jobb, mint eddig bármilyen nálunk használt vagy kipróbált LED-es eszköze. Mindenképpen elgondolkodtat, hogy a mi – 7 különböző LED-del dolgozó – ETC Selador Lustr színező reflektorunk egykori bekerülési áránál kevesebért egy sokkal nagyobb fényerejű, használhatóbb fehér fényt biztosító profilfényvetőt vásárolhatunk. Szívem szerint a halogénhelyettesítőt választanám, az eszem szerint a színkeverős lenne a megfelelőbb, mert lehet, hogy néhány év múlva már színfóliát sem lehet majd kapni, illetve az előadás alatti színváltás lehetősége már lényeges előrelépést jelentene. Öröm az örömben, hogy csak az ETC választékában meglévő optikákat használhatunk hozzá, tehát akár az eredetit is megvásárolhatjuk, de annak idején mi éppen az optikája miatt választottuk a Pacificet. Hiába érünk el a cserével lényegesen nagyobb fényerőt, a kevésbé jó „mosott fénykör” és a kisebb zoomátfogás nagy visszalépést jelentene. A gyártó választékában található a profilon kívül több teljesítménykategóriában Fresnel-lencsés reflektorokat is, sőt még mozgó fejes spot és wash is van a kínálatukban, de minden meglévő eszközünk helyett náluk sem tudnánk utódot választani.

Az eddigiekben vázolt problémák miatt egy kikényszerített eszközcsere nem csak előrelépést jelentene. Ugyanakkor a néhány hónapja még jó ötletnek tűnő „maradjunk a réginnél, hiszen elégedettek vagyunk vele” stratégia is megoldáni látszik. Kétségeimet megosztottam több, más színházban dolgozó kollégával, de ők sem látják egyértelműnek a helyzetet. A forgalmazóktól is nagyon elgondolkodtató információkat kaptam... Csak egyet említek: „A kisebb projekteknel már egyáltalán nem telepítünk szabályozott áramköröket.” Ami teljesen logikus, ha csupa LED-es lámpatest kerül telepítésre, de mi történik, ha a vendégprodukciónak szeretné csatlakoztatni a díszlethez tartozó hagyományos izzóit?

Azt hiszem, sikerült indokolnom a címválasztásomat. Úgy érzem magamat, mint akit sarokba szorítottak... Aki látja a fényt az alagút végén, írjon róla!

SIMON OTTÓ

Weöres Sándor Színház

O·H·R·C·A
Open
High
Resolution
Configurable
Architecture

M-5000/M-5000C

Új lendület a digitális keverők világában

96kHz mintavételezés • 72-bit belső jelfeldolgozás • 128 szabadon konfigurálható input vagy output lehetőség • 960 lehetséges audió bemenet • Dante/Waves/MADI kompatibilitás • SDI/DVI videó hang beágyazás • 32db 31 sávú GEQ/8 sávú PEQ • 4 sávú Full-band PEQ, 2db szabadon konfigurálható dinamika processzor, De-esser, Delay minden bemeneti és kimeneti csatornára • 16 független multi-effekt processzor • Offline PC/MAC editor • Teljes körű kompatibilitás a már meglévő REAC eszközökkel

REAC Dante MADI WSG

www.proav.roland.com/OHRCA

ree.proav@roland.com

Roland

A tervek szerint halad a kaposvári színház rekonstrukciója

A somogyi megyeszékhely főépítészébe számolt arról, hogy a kivitelező jelenleg a szerkezetmege- erősítési munkálatokat végzi. L. Balogh Krisztina elmondta, hogy erre a több mint százéves épület állagromlása mellett az előcsarnok alá tervezett új szint kialakítása miatt is szükség van.

Jól halad a munka, a teátrum felújítása a jövő év végére befejeződik, de a vasbeton szerkezetek a vártnál is rosszabb állapotban vannak, minden pillért és gerendát meg kell vizsgálni, és

a megerősítésükhöz a legjobb technológiát kell kiválasztani az épület stabilitása érdekében.

A jövő héten kezdődik az üzemi épületrész bontása, majd a hátsó épületrész építése, párhuzamosan a műemléki épületrész alapjának megerősítésével. A megújuló teátrum felső színpadgépészete teljesen gépesítve lesz, a színpadba pedig nagy dobforgót építenek be süllyedőkkel, liftekkel, mindez változatos színpadképek beállítását teszi lehetővé.

A műszaki páholy új helyen lesz, az épületben több büfé üzemel majd, a látogatókat a stúdiószínházban is a korábbihoz képest „egészen más világ” fogadja. A főépítész kiemelte, hogy az 1911-ben elkészült épületnek négy lépcsőháza van, amit nem csak tűzvédelmi okokból alakítottak ki. Az átadásakor 1400 férőhelyes színház állóhelyeire akkor szabadnapos cselédek és a szegényebb rétegek képviselői váltottak jegyet, a 20. század elején fontosnak tartották elkerülni a különböző társadalmi rétegek képviselőinek keveredését. A négy lépcsőház megmarad, de a modernizáció keretében átjárhatókká tesszük azokat – közölte.

A városháza a 9 milliárd forintos rekonstrukció kapcsán korábban felidézte, hogy a Kaposvár jelképének számító Csiky Gergely Színház épülete Magyar Ede és Stahl József tervei alapján készült, benne 1955-től működik állandó társulat. Az épületet 1965-ben kibővítették, az 1980-as évek végén felújították és ellátták a ma is használatos színpadtechnikával. Azóta jelentős átalakítást nem végeztek rajta, modernizációja esedékessé vált. A teátrum a műemléki szempontok figyelembevételével folyó kivitelezés során kívül és belül egyaránt megújul, hogy megfeleljen a 21. századi igényeknek.

FORRÁS: MTI, SZINHAZ.ORG
2017. június 11.

Rémálom a Doktor Zsivágon:

az előadás közepén romlott el a forgószínpad

Minden színész és rendező egyik legnagyobb rémálma a technikai hiba. Különösen kínos, ha mindez egy nagy presztízsű előadáson történik. Az ország legnagyobb mobil forgószínpada mondta fel a szolgálatot július 2-án, vasárnap a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon, ahol a *Dr. Zsivágot* adta elő a Győri Nemzeti Színház társulata. A színészek azt hitték, a pénteki zuhogó eső után rosszabb már nem jöhet. Óriásit tévedtek.

– Két előadást játszottunk, a péntekit zuhogó esőben. Mertük a vizet a zenekari árokból, de megtartottuk, mert a nézők nem mozdultak. Vasárnap elromlott a forgószínpad. Úgy látszik, átok ül a szabadtéri előadásainkon – legyint lemondóan Forgács Péter rendező. – Nem akarok

senkire se mutogatni. Tíz perce ment a darab, amikor megállt a forgószínpad, keresztül-kasul, átlósan, és nem mozdult többé. Le kellett állítanom az előadást. Befordítottuk a díszletet, és mivel nem sikerült megjavítani, ugyanazon a helyszínen, díszletben játszottuk végig a darabot. Pedig legalább harminc színváltás lett volna. De szerencsére a nézők többsége azt sem tudta, hogy baj van, olyan tökéletesen improvizáltunk.

Voltak jelek: előadás előtt negyven perccel egyszer már lerobbant a forgószínpad, de sikerült újraindítani, négyszer-ötször is. A Budapesti Nyári Fesztivál igazgatója, Bán Teodóra szerint ilyen gond bármikor előfordulhat ott, ahol

gépek vannak: – Ez az ország legnagyobb mobil forgószínpada, amit sok helyen használtak már jelentős produkciókban, külföldön is. Ezúttal az egyik motorja a hatból úgy gondolta, hogy nem működik. Ez nem szerencsés, de a nézők így is kiváló előadást láthattak. Én is ott ültem a vendégeimmel, akik észre sem vették, hogy mi volt a probléma. Forgács Péternek köszönhető, hogy nem károsodott, teljes pompájában lement az előadás.

Elképesztő profizmusról tettek tanúbizonyságot háromezer néző előtt a színészek, akik harminc helyszín helyett ugyanabban a díszletben játszottak egy rossz motor miatt.

BORS

Kényszerszünet a hálósobai jelenet után

A muzsika hangja előadáson a Pécsi Nemzetiben

Háromfelvonásossá változott október 8-án, vasárnap este a Pécsi Nemzeti Színház *A muzsika hangja* című előadása, mivel kényszerszünetet kellett elrendelni egy komoly színpadműszaki probléma miatt.

Senki sem volt veszélyben, s bár ilyen szintű technikai gond nem mindennapi, nem az első alkalommal zavarta meg a teátrum előadását műszaki hiba. Mindez ugyanarra az okra vezethető vissza, ami miatt le kellett fűjni az egyik tervezett idei bemutatót: a pénztelenség.

Nézők jelezték, hogy az elején akár úgy is tűnhetett, tervezett szünetről van szó, de aztán a darab ismerete miatt is egyértelmű lett, hogy más van a háttérben (szó szerint is). A *Szabad Pécs* nem hivatalos forrásból úgy értesült, hogy a színpadi gépészettel akadt probléma, egész egyszerűen leállt, ráadásul a mű egyik híres, hálósobai jelenete alatt.

A berendezett hálósobát a kellékekkel együtt a zsinórpadlás felől, fentről eresztik be a színpadra a megfelelő dramaturgiai pillanatban, s amikor vége van a jelenetnek, egy rövid, átvezető zenei betét bejátszása közben ki is emelik. Ezt azonban a vasárnapi előadás közben nem sikerült lebonyolítani, nem tudták felemelni a „szobát”, így nem is tudtak áttérni a következő jelenetre. A zene elhangzott, de a díszletszoba ott maradt, így a technikai sze-

mélyzet tagjai kénytelenek voltak leereszteni az előfüggönyt. Majd felkapcsolták a nézőtéri világítást is, jelezve a nagyérdeműnek, hogy elhagyhatják a helyeiket. Rázga Miklós igazgató az előszínpadra lépett, és elmondta a nézőknek, mi történt, türelmet kért.

Úgy tudjuk, a problémát végül úgy sikerült megoldani, hogy kikötötték a díszletelemet a rendszerből, a színpad elforgott vele, majd a műszakban dolgozó technikai személyzet a forgószínpadról arra a részre vitte, ahol már nem látszott, és nem is akadályozta a későbbiekben a színpad mozgását.

Aztán a változászenét megismételve lement az előadás. A kényszerpihenő egyébként nem volt több 15 percnél, és a nézők is nagyon jól fogadták az akkor azonnal, jól lemenedszelt hibát, de a Pécsi Nemzetiben a pénzhiány már régóta tud „érdekes” műszaki helyzeteket teremteni.

Kérdés, mikorra lehet reális a pécsi önkormányzat jelenlegi anyagi helyzetében a színház átfogó, nyilvánvalóan milliárdos nagyságrendű felújítása, amit már nagyon hosszú ideje halogatnak.

BABOS ATTILA
Szabad Pécs

NEKROLÓG

Elhunyt Kerékgyártó László,

a Miskolci Nemzeti Színház volt gazdasági vezetője

A Miskolci Nemzeti Színház társulata mély megrendüléssel tudatja, hogy volt gazdasági igazgatója, szeretett munkatársuk, Kerékgyártó László életének 87. esztendejében, 2017. szeptember 29-én elhunyt.

Kerékgyártó László kötődése a miskolci színházhoz gyermekkorában kezdődött, és élete végéig tartott: 67 évig dolgozott a Miskolci Nemzeti Színházért. Szinte az egész életét a teátrum falai között töltötte, előbb „színházi gyerekként”, hiszen édesanyja a színház kellékes volt, majd érettségi után a gazdasági osztályon kapott munkát. Gazdasági igazgatóként

évtizedekig a legközelebbi munkatársa volt a mindenkorai igazgatónak és művészeti vezetőnek. Munkája közben mindig a színház művészi feladatait tartotta elsődlegesnek. A társulattal, rendezőkkel, színészekkel, műszakkal baráti viszonyt ápolt.

1988-tól régi barátja, Lendvay Ferenc hívására a kecskeméti Katona József Színház gazdálkodását irányította három éven át. Nyugdíjba vonulása után, 1991-ben visszatért Miskolcra. Előbb a színház műsorszerkesztőjeként és tanácsadójaként, majd 2002-től a színházi archívum gondozójaként adta át felbecsülhetlen

értékű tapasztalatait az utána következő nemzedékeknek, kiapadhatatlan ismeretforrásként a színház és a társulat múltjáról.

Egészen fiatalon kezdte gyűjteni a színház-történeti dokumentumokat, az értékes gyűjtemény később a Színészmuzeum adattárát gyarapította, ő maga pedig sokáig aktívan részt vett a programok előkészítésében.

Rajongásig szeretett színházában kitörölhetetlen emléket szeretettel megőrizzük!

MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ

► Orosz Drámai Gorkij Színház Asztanában

KÜLFÖLDI HÍREK

Bábszínházi Világkarnevál Asztanában

World Puppet Carnival – EXPO Astana 2017, Kazahstan

A Nylon Group kortárs bábszínházi formáció fellépett 2017. szeptember 1–8. között az Asztanában megrendezett Bábművészek Világkarneválján (World Puppet Carnival). Az esemény, amelyen 22 ország 25 bábelőadással képviseltette magát, igen csak szervezetlenül sikerült. A logisztikai rendtelenséget ugyanakkor gyakorlatilag feledtették a futurisztikus város magával ragadó épületei, kacsalábon forgó színházai. A látvány lenyűgözte a kiutazott magyar színházi delegációt is, amely végül erős vizuális benyomásokkal és egy különös világról szerzett tapasztalatokkal gazdagabban térhetett haza.

A valamivel több mint 1 millió lakosú Asztana városa Közép-Ázsia száraz, füves sztyepppei vidékén terül el. Jó húsz éve jelen formájában még nem létezett. Ma egy futurisztikus város, melyet a sztyeppéből és az olajdollárból várszolt elő a politikai akarat. A világ kilencedik legnagyobb országának, Kazahsztánnak új fővárosa a térség legfontosabb üzleti központjává fejlődött, amely az építőipari beruházások területén is vezető szerepet tölt be. Városfejlesztési koncepciójukban az európai és az ázsiai hagyományok összeegyeztetését tűzték ki célul. A fejlesztések általános építészeti stílusát Kisho Kurokawa (1934–2007) neves japán építész koncepciója alapján határozták meg. Kurokawa 1962-ben alapította a Kisho Kurokawa Architect & Associates építészeti vállalkozást, melynek központja Tokióban van, de irodákat működtet Oszakában, Nagoyában,

Asztanában, Kuala Lumpurban, Pekingben és Los Angelesben is. Asztana szemmel láthatóan az élvonalbeli építészeti foglalkoztatása révén is rohamosan fejlődik. Vadonatúj város, fejlett technológiával létrehozott építészeti csodákkal, nagyvárosi fényekkel, stílusos dizájnnal. A középületek, irodaházak és a legkorszerűbb plázák közé szervesen beépülnek nemcsak a múzeumok és más kulturális intézmények, hanem a tudományos és felsőoktatási intézmények is, amelyek együtt élnek a várossal. Az intézmények és az őket befogadó épületek önmagukban is komoly értéket képviselnek. Kazahsztán Elnöki Kulturális Központja kiállítási terei mellett a város egymillió kötetes könyvtárával is büszkélkedhet. Az itteni Zeneakadémia a kazah zenei képzés központja, tagja az Európai Zeneakadémiák és Zenei Főiskolák Szövetségének. A város egyre szélesebb kapcsolatrendszer

érdemben járul hozzá a főváros iránti nemzetközi érdeklődés, az üzleti és kulturális kapcsolatok továbbfejlesztéséhez. Asztana számos nemzetközi fórumnak, konferenciának, jelentős eseménynek ad helyet. 2011 telén a városban került megrendezésre a 7. Ázsiai Téli Játékok, idén pedig a kazah főváros lett az EXPO 2017 helyszíne. Asztana azonban nem csak az expóról szól.

A kazah kormány egy 1991-ben alapított, nemzetközi híru japán tervező és kivitelező céget választott ki az asztanai Állami Opera és Balett épületének felépítésére. A projekt vezetője a cég elnök-vezérigazgatója, Behgjet Pacolli volt. Az általa vezetett Mabetex Group referenciái közé tartozik például a moszkvai Kreml restaurálása, de a cég több megbízást kapott Asztanában is, többek között az elnöki palota, a Parlament, minisztériumok, sportlétesítmé-

nyek és lakóépületek tervezésére és kivitelezésére. Bár az asztanaiak sok mindent láttak az elmúlt években, senki nem gondolta volna, hogy a város egyik legújabb színháza a város egyik legrégebbi helyén, a Vasúti Dolgozók Központja területén talál majd otthonra. A vasúti pályaudvar szomszédságában álló, gyámszlopokkal, timpanonokkal, boltívvel díszített épület a mai napig a 19. század végi helyi építészet tipikus példája. Ezzel szemben az Ishim folyó bal partján található, 64 ezer négyzetméter alapterületű, vadonatúj Állami Opera és Ballett – Enrico Moretti és Maria Cairolis olasz tervezők munkája – Ázsia legnagyobb és a világ harmadik legnagyobb operaháza lett. Az épületen olasz, német, svájci és cseh cégek belsőépítészei dolgoztak. A színház egyik leglátványosabb eleme a fogadócsarnokot díszítő, 1,6 tonna súlyú, 5x5,5 méteres, cseh kristályból készült mennyezeti csillár. Mára a társulat folyamatosan műsorán tartja a kazah zene és a világ zeneirodalmának legismertebb darabjait. Rendezésre neves művészeket kérnek fel a világ minden tájáról. Előadásai sikert aratnak nemcsak a hazai, hanem a külföldi színpadokon is. A világ egyik legjobb minőségű épületében a nagyterem 1250 férőhelyes, amelyből 441 a földszinten található, 110 a földszinti, 411 az első, második és harmadik emeleti páholyokban, 6 az elnöki páholyban és 282 az emeleti galérián. A terem akusztikája erősítés nélkül biztosít természetes hangzást és optimális hangminőséget mind a hangszeres, mind pedig az énekhang számára. A színpadtér alatt és fölött beépített legmodernebb technika a művészi elképzelések számára a lehetőségek óriási tárházát kínálja. Az épület külső és belső burkolásánál nemes, természetes kőanyagokat alkalmaztak. A színház homlokzatát például szicíliai gyöngymárvány borítja, amiből az épületen összesen 6000 tonnát használtak fel. A tetőt rézborítás fedi, az ablakkeretek alumíniumból készültek.

A világhiállítások, akár a karneválok, a látvánnyal vonzzák magukhoz az embereket. Fel-

töltik a látogatót színekkel, csodákkal, néha extrém jelmezekkel, kivételes hangulatú alkotásokkal, mozgáskavalkáddal. A karneválokat a világban – Velencében, Berlinben, Nizzában vagy Rióban – többnyire tavasszal tartják. A Bábművészek Világkarneválját két évenként őszi rendezik meg, mindig más országban.

adják át barátaik előadásait egyik országból a másiknak. 2019-re Magyarországot szemelték ki. Mondanám, csak óvatosan, megfontoltan, mert mindenáron nem érdemes.

A bábfesztiválra minden országból egy társulatot hívnak meg, Magyarországról a Nylon Group együttesre esett választásuk. Az asztanai

► Az asztanai Operaház

Központja Prágában van. Idén két fesztivál megszervezésére vállalkoztak: az elsőt szeptember 1–8. között tartották meg Asztanában, a másikat november elején Borneóban. Mindegyik *World Puppet Carnival* olyan eseményként hirdeti magát, amelyre a legkülönbözőbb előadások, a legkülönbözőbb indíttatású bábosok érkeznek a világ minden tájáról. Abban hasonlítanak egymásra, hogy mindannyian szenvedéllyel kötelezték el magukat a bábszínház mellett. Ez tükröződött az asztanai fesztivál produkcióiban is. Az előadások többsége az életre kelt szenvedély és képzelet ünnepe volt. Az elkötelezettség, a kialakult szakmai-emberi kapcsolatok pedig a fesztivál után is tovább élnek. A szervezők ezekből a barátságokból merítenek, és

fesztivál megszervezésével az Asztanai Bábszínházat bízták meg. A 70 férőhelyes kisszínházat 2010-ben nyitották meg az Ishim folyó jobb partján, a régi városrészt egyik lakótelepén. A szervezők, a hoszteszek, vagy ahogy magukat nevezték, a „kurátorok” a társulat tagjai, bábszínészei voltak – zéró tapasztalattal, többnyire kizárólag orosz nyelvtudással.

Magyarországot a budapesti Nylon Group BE-U! (*Légy önmagad*) című előadása képviselte a versenyprogramban. A Nylon Group olyan kortárs felnőtt bábszínházat csinál, amely különböző felfújt nyilonelemekbe csomagolt, az asszociáció és a képzelet nyelvén megéledő történeteket mesél el. Az erősen megvilágított, levegős elemek precíz mozgatója, a villódzóan →

TÜCHLER®

WEBSHOP www.tuechler.net

**TÜLL, VÁSZON
TEXTÍLIA, MOLTON
RENDEZVÉNYEKRE**
NEHEZEN GYULLADÓ

**MAGNETO CLIXX
& GUMIPÓK**

**TÁNCSZÖNYEG
& PADLÓBURKOLAT**

„Szívesen segítünk Önnek”
Orsi Totpáncs

**MÉRETREVÁGÁS ÉS KÉSZ TERMÉKEK
VARRODA**

**RAGASZTÓSZALAGOK
& GAFFASZALAGOK**

+43 1 40010 32 info@tuechler.net
Rennbahnweg 78, 1220 Bécs

→ színes fények harmóniája, a produciókhoz komponált kortárs zeneművek különleges élményt nyújtanak. Az alapítók, Eke Angéla és Márkus Sándor a Színház- és Filmművészeti Egyetem elvégzése után szabadúszó színművészekként prózai színházakban vállaltak szerepeket, és emellett hozták létre önerőből a Nylon Groupot. Programjuk értelmében fő céljuk a *bábszakma frissítése, új, felnőtteknek szóló bábműfaj és új bábtechnikák felfedezése*. Ennek jegyében kísérleteztek ki ezt az előadást, amelyet azóta többször is bemutattak a közönségnek. A produkció az önmegvalósítás és a magány dramaturgiája köré komponálta a lazán kapcsolódó etűdöket, eseményeket, effekteket. Preparált nyilonnal dolgoznak, amit levegővel fújnak fel, és egyfajta fordított marionett-technikával, zsinórokat használva, belülről mozgatnak. A Nylon Group fennállása óta nemcsak több önálló hazai színházi bemutatót tartott, de nemzetközi fesztiválmeghívásoknak is eleget tesz. Többek között jártak az USA-ban, Kanadában, Lengyelországban, Belgiumban, ahol a Young Talent díjat nyerték el, itthon pedig az országos televíziós tehetségkutató, a *Hungary's Got Talent* versenyzői közé is bekerültek. Az asztanai fesztiválon két díjat is elnyert a magyar bábszínházi előadás: a *Zsüri különdíját* és méltán a *Legjobb kísérleti előadás díját*. A Nylon Group végül a fesztivál programjától eltérően, kivételesen az Orosz Drámai Színház 116 éves színpadán lépett fel.

A Gorkij nevét viselő asztanai Orosz Drámai Színház egyike az új kazah főváros kevés számú régi, patinás épületeinek. A színház alapkövét 1899-ben, a színpadi művészet pártfogói igényeinek eleget téve tették le az akkori Akmolinszkban. A színház bennfentesei szerint a

► *Jelenet a BE-U előadásból*

► *A szerző a Nylon Group tagjaival*

városi előjáróság 100 rubelt biztosított az építkezésre, melyet egy Kubrin nevű gazdag kereskedő további 100 rubellel megtoldott. Az összefogás eredményeképpen az immár hivatalosan megalakult helyi színház így méltó otthonra lett. Ettől kezdve a színház sorsa nem volt könnyű. Hivatalos státuszát véglegesen csak a múlt század húszas éveiben nyerte el, az épület mai formáját pedig csak az azt követő évtizedekben. Az 50-es évektől kezdve vették fel a társulat repertoárjába kazah szerzők műveit is, és azokat orosz nyelven mutatták be. Mai nevét a színház 1959-ben kapta. Kazahsztán függetlenségének a 90-es években történt elnyerése nyitott új korszakot a színházi műhely történetében. A színház irányítását 2007-ben *Kaszenov Erkin Tleugazinovic* színész vette át. Társulata komoly sikereket tudhat maga mögött, előadásait a közönség és a szakma egyaránt nagyra értékeli.

Az asztanai Gorkij (Orosz Drámai) Színház gyakran szerepel nemzetközi színházi fesztiválokon Oroszországban, illetve Európa és Ázsia számos országában. Napjainkban a színház repertoárján a hazai és a nemzetközi drámairodalom közel 30 előadása szerepel. Emellett 12 zenés gyerekelőadást is játszik a társulat. Örkény István születésének centenáriuma alkalmából mutatták be 2013-ban Szergej Matvejev rendezésében a *Tótékat*.

Az ember bárhol is legyen Asztanában, feltalálja magát. Ha taxira van szüksége, csak kiáll az út szélére, kirakja a kezét, és egy arra járó autós egy előre kialakított összegért elviszi. A fesztivál is valahogy így működött, és a csapat feltalálta magát. A programban meghirdetett helyen és időben nem tudtunk játszani, mivel mindent és mindenkit *ad hoc* variáltak. Amikor már egy napon belül harmadszorra változtatták fellépésünk időpontját, a pillanat hatása alatt papírra vetettük elvárásainkat. A többiek ezt nem tették meg, így megadóan vették tudomásul, mikor és hol lépnek fel. Fesztiválmenedzsmentből Asztanának még van hová fejlődni.

Ebben a városban minden izgalmasan ellentmondásos. Kellemes parkok, katolikus templomok, pravoszláv katedrális és hatalmas mecsetek élnek egymás mellett. Elegáns éttermek, kávéházak, plázák sorakoznak, de még semmit nem laktak be az itt élők. Az emberek keveset beszélgetnek nyilvános helyeken vagy tereken, csak dolgoznak, új autóra és lakásra gyűjtenek, gyerekeket nevelnek. Egy bábszínész elmondta, neki például három munkahelye is van a városban, ahol most épült egy 326 méter hosszú és 27 méter széles mesterséges szlalomspálya egy lakóház tetején.

HUSZÁR SYLVIA
Asztana, 2017

DiGiCo
Digitális pultcsereprogram 2017-ben is!
Az új DiGiCo keverőpultjának árába beszámítjuk régi, analóg vagy digitális pultját!
Bővebb információ: info@chromasound.hu

chromasound

Még egyszer a díszletgyártásról

A díszletgyártás múltja és jelene, a technológiai tervezés készítése, gondolatok a díszletépítésről és -bontásról. A színházi műszakiak munkaruházata, munkavédelmi eszközök használata és igénybevétele a színpadi munkavégzés során.

A hozzám beérkezett kérdések közül válogatva azt kellett megállapítanom, hogy a legtöbb problémát még mindig a jelenlegi díszletgyártás okozza. A sok kis díszletgyártó műhely ugyanis nem rendelkezik olyan komplett szakmai háttérrel, melyet a gyártási igény megkövetel, így külső segítségre szorulnak, amelyet vagy tudnak biztosítani, vagy nem. Ebből adódnak a határidősúszások és az idegesség, hogy a tervezett és előre meghirdetett előadások esetleg elmaradnak. A díszletgyártásnál ez a probléma csak úgy oldható meg, ha létesítenek egy komplett szakmai háttérrel rendelkező és megfelelő nagyságú gyártóbázist, amely képes határidőre elkészíteni szakszerűen és kifogástalan minőségben a díszleteket. Jó példa erre több vidéki színház, amelyek rendelkeznek önálló gyártóbázissal, és ha nincs is meg a teljes szakmai hátterük, mégis el tudják látni a saját színházuk igényeit.

A központi díszletgyártó műhely létrehozásának gondolata nem új keletű. Budapesten létezett egy ilyen Központi Díszletgyártó Műterem, amely biztosítani tudta a színházak díszletigényét, és a művészi igényeket kielégítő komplett szakmai háttérrel rendelkezett.

Ahhoz azonban, hogy ennek lényegét és szükségességét megértsük, egy kicsit vissza kell idézni a régi történetet, a Központi Díszletgyártó Műhely keletkezését és annak körülményeit. Ennek a műhelyháznak közel 100 éves múltja volt. Keletkezése a Blaha Lujza téren állt, Feller és Helmer építészek által tervezett akkori Népszínház létesítéséhez kapcsolódott. A Népszínház műhelyháznak és raktárának tervezte Ybl Miklós ezt az épületet a Csokonai utcában. Itt kezdte meg működését a díszletgyártó műterem. A műhelyházat a föld (a Körút) alatt egy alagút kötötte össze a színház épületével, itt történt a díszletek, jelmezek átszállítása egyik helyről a másikra. A Népszínház épületéről – amely később a Nemzeti Színház otthona lett, majd a metró építésére hivatkozva lebontották – több kötetnyit lehetne írni, jelen esetben csak a legfontosabb tényeket említeném. A Népszínház lebontása után a Körút alatti alagutat betemették, de a díszletgyártás tovább folyt, és az intézmény a főváros színházainak központi díszletgyártó műhelyévé vált.

A díszletgyártást nehezítette az egymás fölött elhelyezkedő műhelyek közötti díszletátszállítás, amely csak a függőfolyosókon kívüli tér

► A műteremben készült szabvány emelvénykészlet egyes darabjai egy külföldi kiállításon

igénybevételel volt megoldható. Ez a probléma egyre jobban gátló körülménnyé vált, amikor a klasszikus méretű díszletek helyett egész színpadot betöltő, monumentális alkotások születtek. A díszletek átszállítását ekkor már a színházak műszaki embereivel kellett megoldani. A műhelyterek is kicsiknek bizonyultak, és egyre inkább akadállyá vált a meglévő vertikális (egymás fölött elhelyezkedő) műhelyrendszer.

A Színházak Központi Műtermeinek akkori igazgatója Szabó-Jilek Iván volt, aki felismerve ezt az áldatlan állapotot, merész lépésre szánta el magát. Keresett egy megfelelő helyszínt, ahol a gyártó műhelyeket horizontális (vízszintes) rendszerben lehetett elhelyezni. Ezt a helyet a Kispest és Pestlőrinc határán lévő KISTEXT gyárhoz tartozó Vigonyfonoda földszintes épületében találta meg, amely területileg, távolságilag és nagyságilag tökéletesen megfelelt a műterem céljainak. A Csokonai Műhelyházat eladta, és az új helyen megkezdte a műhelyház telepítését.

Időközben történt változások miatt Szabó-Jilek Iván igazgató úrtól én vettem át az építkezés irányítását, így én fejeztem be a műterem áttelepítését. Ahogy ez lenni szokott, ott maradtam az új műteremházban, és hét éven keresztül irányítottam a megújult Színházak Központi Műtermeit. Az új helyszínen a műterem virágkorát

élte. Minden szükséges háttérszakkáival rendelkezett, még a színpadi pirotechnikai effektek gyártását is házilag oldottuk meg, a tűzvédelmi hatásosság hozzájárulásával és engedélyével.

Az új műterem rendelkezett egy szerelőtérrel, ahol a díszleteket elkészültük után össze lehetett szerelni és így átadni a rendelő félnek. Ez a szerelőtér az ország legnagyobb színpadának méreteit figyelembe véve került kialakításra. A műterem kapacitása is megnövekedett. Átlagosan háromnaponként készült el egy díszlet. A Színházak Központi Műtermei még külföldre is dolgozott: egyrészt hirdettük magunkat, másrészt nemzetközi kiállításokon vettünk részt, ahol bemutattuk gyártmányainkat és az általunk készített díszletek makettjét. A külföldi megrendeléseket is teljes megelégedés mellett tudtuk teljesíteni, és a belső megrendelések esetében is mindenkor be tudtuk tartani a megállapodott határidőt. A leírtakat dokumentálja az egyik külföldi kiállításról készített archív felvétel, amely a műteremben készült szabvány emelvénykészlet egyes darabjait mutatja be.

Ezek után jogosan vetődik fel a kérdés: mi vezetett a Színházak Központi Műtermeinek megszűnéséhez, amikor kifogástalanul üzemelt és mindent határidőre teljesített? Nehéz egyértelmű és tökéletesen elfogadható magyarázatot adni. Egy biztos: 1993-ban, amikor

→ elértem a 60. évet, kértem nyugdíjazásomat, amit csak igen komoly nehézségek árán engedélyezett a felügyeleti hatóságom. Nekem viszont volt egy ígéretem a családom felé, hogy 60 éves korom elérésekor abbahagyom az aktív munkát, és csak a családnak fogok élni. Egész életemben dolgoztam a fő munkahelyemen, tanítottam a Színházi Műszaki Vezetőképzőn, és nagyon sok színház rekonstrukciós munkájában vettem részt. Három gyermekem nevelésével szinte semmit sem tudtam foglalkozni. Reggel, amikor munkába mentem, még aludtak, és este, mikor hazaértem, már aludtak. Csak a szabad hétvégeken (amelyből igen kevés volt) lehettem együtt a családommal. Emiatt tettem azt az ígéretet, hogy a nyugdíjkorhatárt elérve abbahagyom az állandó elfoglaltságot jelentő munkát. Ígéretemnek eleget is tettem, nyugdíjba vonultam, de ez nem vezetett a műterem megszűnéséhez, mivel az utódom még életben tartotta az intézményt. Az a meggyőződésem a műterem megszűnésével kapcsolatban, hogy ez is, mint annyi sok üzem, gyár és intézmény, a mindent elsöprő privatizáció áldozata lett: nem volt olyan tőkeerős vállalkozó, aki összetartotta volna az egész műtermet, továbbítte volna ezt a különlegesen szép és egyedi szakmát.

Sokszor önkéntelenül is feltettem magamnak azt a kérdést: ha tovább maradok a műterem

élén, meg tudtam-e volna menteni a széthullástól? Tiszta szívvel és alaposan átgondolt meggyőződéssel állíthatom, hogy a privatizációs folyamatot én sem tudtam volna megállítani, és anyagiak hiányában a műterem egyben tartását sem tudtam volna biztosítani.

A privatizáció során az volt a cél, hogy több kis díszletgyártó műhely jöhessen létre, teret adva ezzel a magánvállalkozások elterjedésének. Ez meg is történt, azonban egyik műhely sem tudott ez idáig úgy felfejlődni, hogy a Központi Műterem szerepkörét pótolni tudná. Meggyőződésem, hogy a díszletgyártás vonalán tökéletes megoldás az lehetne, ha újra létrehoznának egy komplett szakmai háttérrel rendelkező Központi Műtermet, talán még annak árán is, ha a régi megszüntetett műterem épületét visszaszereznék, és azon a kiváló helyszínen folytatódna tovább, amit a privatizáció során megszüntettek. Ezt a szerepkört vagy egy színháznak, vagy egy tőkeerős vállalkozásnak kellene bevállalni. Véleményem szerint egy központi díszletgyártó műhely létrehozása megoldást jelenthetne a jelenlegi kaotikus helyzetben. Végezetül – a díszletgyártási témakört lezárva – teljes bizalommal tudom állítani, hogy a Központi Műterem új helyre történő költöztetése és egy közép-európai gyártóbázis alapjának kialakítása egyedül Szabó-Jilek Iván

akkori igazgató elvitathatatlan érdeme. Én csak folytattam és befejeztem, amit ő elkezdett, és hét éven keresztül – külföldi megrendeléseket is beleértve – felfuttattam a gyártást, annak színvonalát, mindig szem előtt tartva a pontos határidőre történő teljesítést. A privatizációs hullám miatt megszüntetett műterem még visszaállítható, csak akarat és anyagiak kérdése az egész, és megoldódhat a díszletgyártás problémája.

Az általam indított cikksorozatban már részletesen írtam arról, hogy egy elkészített díszletnek milyen okmányokkal kell rendelkeznie, és milyen feltételek szükségesek ahhoz, hogy a színpadra kerüljön. Az utóbbi időben módomban volt több díszletet megvizsgálni, és azt tapasztaltam, hogy részben eleget tesznek a rendeleti előírásoknak, azonban egy igen fontos témakör esetében sehol sem találtam írásos dokumentációt. Ezzel kapcsolatban az érvényben lévő 35/1997/XII.5./MKM számú rendelet 3.3.10. pontja az alábbiakat írja elő (szó szerint idézem a rendelet szövegét):

„A szcenikai tervek részeként a díszlet felépítéséről, bontásáról és szállításáról technikai tervet kell készíteni, amely tartalmazza a műveletek sorrendjét, a használandó eszközöket, egyéni védőeszközt és a biztonságos munkavégzéshez szükséges előírásokat.”

DVA **NAGYNAK SZÜLETETT**

DVA M2M+M2S

KÉTUTAS AKTÍV LINE ARRAY RENDSZER **INNOVATÍV MASTER/SLAVE KONCEPCIÓ**

KETTŐS HULLÁMTERELŐ KIALAKÍTÁS **A RENDELŐVEL PRECÍZ SZÖRÁCSÉRT**

MAGAS HANGSZÓRÓ **2x1" NEODÍMIUM DRIVER** **MÉLY HANGSZÓRÓ** **2x6,5" NEODÍMIUM HANGSZÓRÓ**

800W PEAK TELJESÍTMÉNY **200 W + 200 W RMS DIGIPRO 63 DIGITÁLIS ERŐSÍTŐ**

56 BITES DSP **24 BIT/192 KHZ KONVERTZÓ** **9 BEÉPÍTETT EQ PRESET**

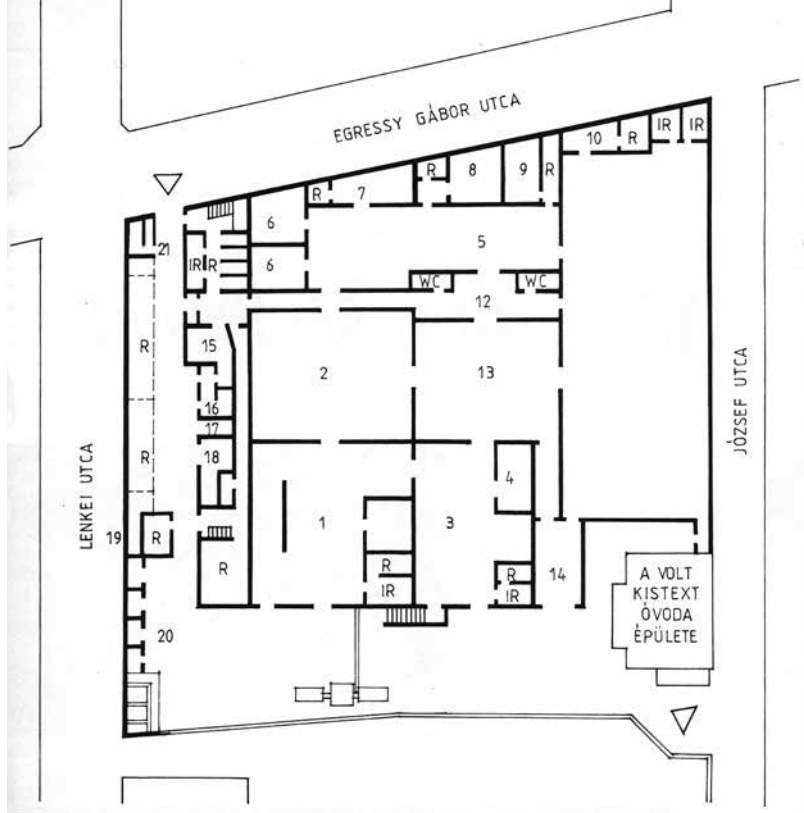
PERHELYSÚLY **NEODÍMIUM MÁGNESEK** **TÖMEG** **7.6 KG + 7.1 KG**

dBTechnologies

www.dbtechnologies.hu

RÉSZELEK A HIVATALOS MAGYARORSZÁGI MÁRKABOLTONBAN

FRIENDLYHOUSE - BUDAPEST - GLOBAL DJ-SHOP PÉCS - HANGSZER PLÁZA, BUDAPEST - HANGSZERISZKUNT, GYŐR - MK DISKÓTECHNIKA, BUDAPEST - MOBIL SOUND, SZARVAS - PÁRO PRO, BUDAPEST - PROOVN, KECSKEMÉT

► A 4000 m²-es Bp. XVIII. Lenkei utcai műterem alaprajza: 1. Asztalosgépműhely 2. Asztalosműhely 3. Lakatosműhely 4. Élezőműhely 5. Kasírozó-varró-kárpitos műhely 6. Szobrászműhely 7. Leszívóműhely 8. Mügyantaműhely 9. Festékszóró műhely 10. Festékkonyha 11. Festőterem 12. Pihe-nő-társalgó 13. Díszlet-összeállító torony (18×21 m, bm. 13 m) 14. Rakodótér 15–16. Étkező, konyha 17–18. Főelosztó, trafó 19. Targoncatöltő 20. Hulladékártató 21. Porta, R Raktárak

Őszintén megmondom, hogy én még ilyen technológiai tervvel nem találkoztam, pedig ezt a díszlettervezőnek kellene elkészíteni a terv részeként.

Ajánlatos lenne erre odafigyelni azoknak, akik a tervezőkkel szerződést kötnek, hogy ez a technológiai terv is belekerüljön a tervező feladatai közé.

Régóta téma színházi vonalon a műszak ruházatának kérdése. Több színháznál és intézménynél már megvalósították a munkavédelmi egységes munkaruházat bevezetését, melyben a közönség közé is kimehetnek, és hovatartozásuk is fel van tüntetve az öltözéken. Ennek az egységes egyenruharendszernek a bevezetése főleg biztonsági és esztétikai kérdés. Az anyagi vonatkozása – véleményem szerint – nem lehet akadály. Egy ilyen egyenruharendszer bevezetése nagyban megváltoztatná a színház arculatát, és kedvezőbb megítélést eredményezne a közönség részéről.

Írásom végén a munkavédelmi védő- és segédeszközök használatára szeretném felhívni a figyelmet, melynek igénybevétele egyrészt megkönnyíti a munkánkat, másrészt csökkenti az erőkifejtést, és biztonságot adhat az embert próbáló fizikai igénybevételek során. Az előbbi fejezetben ismertetett technológiai terv is ezt a célt szolgálja. A jövőben jobban figyeljünk oda erre a témára, és követeljük meg a munkavégzés menetére vonatkozó terv alkalmazását. Ez a munkavédelmi rendelet a műszaki munka védelme miatt készült. Éljük vele, a jobb munkafeltételek biztosítása miatt is, és soha ne feledjük el, hogy a műszak nélkül nincs színházi előadás!

SCHMIDT JÁNOS

SolaTheatre

Megérkezett Magyarországra!

A teljesítmény, a minőség és a fényhatároló kés... ventilátor NÉLKÜL!

HIGH END SYSTEMS

interton
GROUP

Kizárólagos magyarországi forgalmazó: INTERTON Group
www.intertongroup.com

ARE YOU WIRELESS?

Altair vezeték nélküli intercom szett akció:

~~1.606.000~~ 1.099.000 Ft + Áfa

A szett tartalmaz:

- 1 db WBS-200 HD egycsatornás központot
- 4 db WBP-200 HD, vezeték nélküli állomást
- 4 db WAM-100/2 egyfüles headsetet
- 1 db WBPC-200 töltőt
- 1 db WBFC-200F szállító konténert

Az új WBS-200 HD központhoz 4 db vezeték nélküli és 20 db vezetékes állomást is csatlakoztathatunk, akár elkülönítve is. Ha bővíteni szeretnénk a vezeték nélküli állomások számát, úgy egy újabb központtal, slave módban további 4 egység csatlakoztatható. Frekvenciatartomány: 1900Mhz, hangminőség: 100Hz-7kHz, program input lehetőség, diversity antennák hatótávolsága: 50-350m, de növelhető további antennákkal.

Az akció a 2017. december 31-ig leadott megrendelésekre vonatkozik.

A W-DMX G5 generációja**megérkezett**

A svéd Wireless Solution 14 évvel ezelőtt megalkotta a vezeték nélküli DMX átvitelt, a W-DMX-et, mely mára már szabvánnyá nőtte ki magát. Az elmúlt bő egy évtized alatt egyre biztonságosabbá vált a rádiófrekvenciás DMX adatátvitel, melyet az is jelez, hogy számos gyártó építi be a W-DMX-es rádiós vevőt az általa gyártott lámpatestbe.

Idén a Wireless Solution megjelentette az 5. generációs készülécsaládot, mely amellest, hogy kívül-belül megújult, és az adatátvitelt még biztonságosabbá tette, többszolgáltatásokkal is bővült.

Az eddigi egy vagy két DMX vonalat szoftveresen megduplázzhatjuk a BlackBox, a ProBox, valamint az IP66-os kültéri kivitelű White-Boxok esetében, de ugyanezek a típusok Etherneten keresztül az sACN, valamint az Art-Net protokollokat is ismerik, így könnyedén illeszthetők be nagyobb vezérlő-rendszerekbe is.

Amennyiben a helyszínen a 2,4 GHz-es frekvenciasáv túlzsúfolttá válik, használhatjuk az 5,2 vagy az 5,8 GHz-es sávokat. Mindhárom sáv teljes RDM-támogatással rendelkezik.

Kül- és beltéri antennák széles választéka áll rendelkezésre, így a távolságot, a sugárzási szöveget, valamint a frekvenciasávot figyelembe véve, biztosan megtaláljuk a megfelelőt.

A család legkisebb tagja a külsőre megújult Micro, mely kisebb területen, kevesebb szolgáltatással, de ugyanazt a biztonságos adatátvitelt nyújtja, mint nagyobb testvérei.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ:

wirelessdmx.com
lisy-project.hu

Új NXAMP-ok!

A Birminghamben megrendezett BPM Pro 2017 fesztiválon a NEXO leleplezte az NXAMP család két új tagját.

Az NXAMPK2 széria a NEXO DSP vezérlők terén szerzett tapasztalatát kombinálja a Yamaha rendkívül hatékony és megbízható végerősítő-megoldásaival. Az NXAMP4x1MK2 névre keresztelt típus az NXAMP4x1-et váltja és 4x1300 Watt (2 Ohm) teljesítmény leadására képes, míg az NXAMP4x2MK2 4x2500 Wattos (2 Ohm) teljesítménye hiánypótlás a közepes méretű rendszerek számára. Mindkét modell mindössze 2U magas házat kapott, és alkalmasak touring, illetve fixen installált használatra is.

Az új termékekkel a NEXO továbbfejlesztette mindazt, ami az NXAMP-et népszerűvé tette.

Az elsöre legfeltűnőbb újítás a felhasználóbarát kezelhetőség érdekében elhelyezett 4,3 colos, színes LCD érintőképernyő, amellyel egyrészt gyors vizuális visszajelzést kaphatunk minden beállításunkról, másrészt a NeMo nevű ipades applikáció által inspirált dizájnunk köszönhetően egy könnyen kezelhető menürendszert is. Pillanatok alatt elérhető többek közt az Array EQ, a soksávú parametrikus EQ, a mute és solo lehetőségek, a bemenetek, a kivezérlésmérők, a scene-ek, a setup, a rendszerkivezérlési tartalék (system headroom), illetve a hangerő, a gain, valamint a késleltetés.

Az erősítők hátulján található az előző szériák bővítőkártáival is kompatibilis bővítő slot, amely gyárilag két RJ45-ös csatlakozási lehetőséggel érkezik. Ez használható firmware update-hez, távvezérléshez, illetve az erősítők fűzéséhez. A gyári kártyán kívül lehetőség van AES/EBU, Ether-soundTM, DanteTM, illetve AES67 kártyák használatára is.

A bővítőkárták mellett továbbra is megtartották az RS232-es és GPIO csatlakozási lehetőségeket, amelyek lehetővé teszik a kommunikációt a már ismert DMU és DPU egységekkel.

Érdeemes még megemlíteni a 100 V-240 V közötti tartományban

üzemeltethető univerzális tápegységet is, amely PFC (Power Factor Correction) technológiájával biztosítja a hatékony működést és az áramfelvétel egyenletességét.

A fentiekén túl a tervezőmérnökök fő koncepciója a hangminőség további javítása volt, amelyet a dedikált 32 bit/96 kHz-en működő konverterek, a 64 bites belső jelprocesszálas, illetve a legkorszerűbb D-osztályú erősítők egyedi fejlesztésű LSI végfokozat-vezérlő chippel tökéletesen meg is valósítanak. A nagy felbontásnak köszönhetően a hangminőség még

rendkívül halk hangerőnél is feltűnően transzparens és tiszta.

A jövőben felmerülő szoftveres igények kielégítésére három multicore DSP-t rejtettek el az erősítők házában, így a készülékeket előkészítették az újabb és újabb algoritmusok, későbbi firmware-frissítések által igényelt számítási kapacitásra.

Az új végfokokhoz opcionálisan elérhető egy 4U magas touring rack, amely magában foglalhat az erősítőn kívül egy DPU és egy DMU egységet is, és kompatibilis a NUAR riggelési rendszerével. Az új modellek hamarosan rendelkezhetők.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK ÉS TECHNIKAI SPECIFIKÁCIÓK:

lisy-project.hu
nexo-sa.com

Az első professzionális mozgásérzékelős színes LED-es rackvilágítás

Az Adam Hall csoport bemutatta a világ első 19"-os LED-es rackvilágítását beépített mozgásérzékelővel. →

luminis
ETC

Új pult az ETC-től
ION XE és ION XE 20
2 800 000 Ft-tól

A feltüntetett ár nettó ár.

→ A professzionális SMART C LED-es többszínű, 19"-os (1 U) rackvilágítás megkapta a szabadalmaztatott Smart Motion Sensor technológiát, 18 darab RGBW szintartományú LED-et építettek bele, amelyek egyenletes megvilágítást biztosítanak az alattuk lévő berendezéseknek a rack teljes szélességében. A beépített mozgásérzékelő intelligens és energiatakarékos, az igényekhez

alkalmazkodó megoldást nyújt a felhasználó számára. A 19"-os többszínű LED-es rackvilágítás időzítővel rendelkezik, amellyel beállíthatjuk a megvilágítás időtartamát, valamint lehetőség van egy csökkentett alapfényerő meghatározására is. Amennyiben a készülék mozgást

érezkel, alaphelyzetből teljes fényerőre kapcsol, majd a beállított paramétereknek megfelelően visszaáll alaphelyzetbe. Az RGBW szintartományú LED-ek sokoldalú színbeállítást biztosítanak az egyéni elképzelések, valamint a környezet igényei szerint. Vörös, zöld, kék, hideg fehér és meleg fehér színek választhatók. A memória funkciónak köszönhetően elmenthetjük kedvenc beállításainkat, és bármikor előhívhatjuk azokat.

Erősítők, stage boxok, lejátszók, DSP vagy effektprocesszorok – csaknem minden korszerű produkció széles körben használ rackberendezéseket. A folyamatos rackvilágítás a nagyobb áramfogyasztás mellett nemkívánatos fényforrásként zavarhatja az előadás menetét, különösen olyan kényes környezetben, mint például a színház, tv-stúdió vagy a vállalati szektor. A Smart Motion technológia, a változtatható színek és sokoldalú fényerő-beállítási lehetőség segítségével a SMART C LED többszínű rackvilágítás kézenfekvő megoldást kínál a mindennapi problémákra.

A 19"-os SMART C LED többszínű rackvilágítás fekete színű fém készülékházban kapott helyet, tápellátását külső 12 V-os tápegység biztosítja, a kábel a doboz hátulján rögzíthető.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ:
www.elimex.hu

Mikrofonállványból kottatartó

A Gravity egyszerű, de ötletes megoldásával bármely mikrofonállványt könnyen kottapulttá alakíthatjuk.

A pultot 3/8"-os csavarhüvellyel látták el, így bármely termékre felszavarozható, ahol az ellendarab megtalálható. A pultot könnyedén elhelyezhetjük különféle mikrofontartókon, legyen az asztali vagy hagyományos állvány, a lehetőségek tárháza nyílik meg ezáltal. A 340x475 mm méretű, acélból készült, perforált kivitelű pult fekete porfestést kapott, öntvényből kialakított rögzítőmechanizmusa

hosszú távon is megbízható működést garantál.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ:
www.elimex.hu

A legújabb Denon Professional bejátszóeszközök

DN-350MP
A Denon Professional DN-350MP bármely hangrendszerhez csatlakoztatható szimmetrikus XLR vagy aszimmetrikus RCA kimenetein keresztül, hangfájlokat játszhatunk le az USB portjáról (flash drive vagy HDD), 3,5 mm-es sztereó AUX bemenetéről vagy Bluetooth-képes eszköztől. Az 1U méretű lejátszó tartalmaz egy okostelefon-tárolót is, itt tarthatjuk eszközünk, amikor párosítva van Bluetooth-on keresztül, valamint praktikus módon tölthetjük is az USB porton keresztül, ami a frontpanelen található. Maximum 8 Bluetooth eszközt menthetünk el a lejátszó memóriájába. Ezenkívül egy 60 W-os mono beépített erősítőt is találunk, amelyet 4 ohmos, 70 és 100 V-os hangszórórendszerekkel együtt használhatunk az Euroblock csatlakozóval. A további praktikuság jegyében az erősítőhöz jelszintállítási lehetőség és ON/OFF kapcsoló is tartozik, ezeket a hátsó panelen találjuk.

AXCOR LED PROFILE 900
K-EYE LED HCR
SCENIUS UNICO

CLAYPACKY
AN OSRAM BUSINESS

PELYHE KFT
Light-Sound-Stage

Pelyhe Kft. | 1033 Budapest, Huszti út 34. | Tel.: +36 1 368 92 35 / +36 30 9321 640 / +36 20 9321 640 | www.pelyhe.hu | pelyhe@pelyhe.hu

BNC Jack csatlakozón keresztül a csomagban található Bluetooth antennát is használhatjuk.

A DN-350MP tökéletes választás minden színpadi felhasználáshoz, ahol a Bluetooth vagy okostelefonos bejátszás szükséges lehet.

DN-F350

A DN-F350 médialejátszó Bluetooth, SD/SDHC, USB és 3,5 mm-es Jack csatlakozón keresztül képes jelet fogadni és sugározni digitális médiaforrásokról. Az 1U magasságú rackes kivitel rendkívül helytakarékos, ezért ideális színpadi és installációs felhasználási területekhez,

valamint edzőtermekbe, éttermekbe és bárókba. A hangmagasság és a $\pm 15\%$ -os tempóváltoztatási lehetőség nagyon hasznos lehet táncoktatásnál és fitnessedzéseken is, de akár még színdarabok közben is, amikor az idő megköveteli, hogy az eredetileg felvettnél valamivel gyorsabbak legyenek a bejátszások. Az előlapon elhelyezkedő kombinált XLR/Jack csatlakozón keresztül mikrofont és vonalszintű jelforrásokat is csatlakoztathatunk, jelszint-előerősítés-állítási lehetőséggel, ez tovább bővíti a sokoldalú felhasználási lehetőségeket.

A fantom táplálási lehetőségnek köszönhetően kondenzátoros mikrofonnal is használhatjuk. A készülék funkcióit a frontpanelről és infravörös távirányítóval is vezérelhetjük. A szimmetrikus XLR és az aszimmetrikus RCA kimenetek további vonzó tulajdonságok a felhasználók számára.

Kipróbálási lehetőségről érdeklődni lehet a hazai disztribútornál az info@fullrange.hu emailcímen.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ:

www.fullrange.hu
www.facebook.com/denonprohungary/

Az ALLEN & HEATH új SQ sorozatú 96 kHz-s keverőpultjai

Újabb keverőpultok érkeztek az Allen & Heath digitális portfó-

liójába, sőt a dLive technológia átszivárgásával azonnal egy új sorozat is született: íme az SQ keverőpultok!

Az SQ-5 és SQ-6 keverőpultok a forradalmian korszerű XCVI 96 kHz FPGA architektúrát emelik át az ultrakompakt kategóriába, 96 kHz-es mintavételezést és egyedülálló $<0,7$ ms késleltetést kínálnak. Mindkét típus 48 csatornányi bemenetet kezel, az SQ-5 16 db mikrofonbemenettel rendelkezik 19" rackméretben, az SQ-6 24 mikrofont képes lokálisan fogadni. A bemeneteket tovább lehet bővíteni digitális stageboxokkal, illetve bővítőkártyákkal Dante, Waves és egyéb szabványokon. A bővítőkártyákkal egyszerűen oldható meg a sokcsatornás felvételkészítés és/vagy FoH/monitor osztás is.

Az SQ sorozat érdekessége a beépített SQ-Drive, mellyel nagy felbontású 96 kHz-es sokszávos felvétel készíthető közvetlenül USB memóriára. Az SQ pultok USB-n hangkártyaként is használhatók, Core Audio és ASIO eszközként bármilyen audioszoftverben megjelennek 32x32 interfészként. Az SQ sorozat processzálása tartalmazza az Allen & Heath DEEP modellezésű pluginjeit, több legendás hangzású kompresszor és előfokmodell választható akár mindegyik csatornára, anélkül hogy növekedne a késleltetés, illetve, hogy inzertpontot foglalna el a rendszerben. Megtalálha-

tó továbbá a teljesen integrált automata keverőalkalmazás is, megkönnyítve a beszédcélú hangosításokat (konferenciák, tv talk-show stb.).

Az SQ kezelőfelület ideális ötvöze a kapacitív érintőképernyőnek és a színekódolt tekerős kontrollereknek, a színek és a programozható nyomógombokkal átlátható munkafelület hozható létre. A nagy rendszerekhez

hasonlóan a húzók teljesen szabadon konfigurálhatók, mindegyik csatorna saját kijelzővel rendelkezik, a csatornák elnevezhetők és színekódolhatók.

Hasonló alapalességgel épül az SQ sorozat köré a kiegészítők, stageboxok, bővítők, alkalmazások és szoftverek köre is, érdekes megoldással a rendszer SLink nevű portján keresztül képes a QU-sorozat AR és AB típusú bővítőivel 48 kHz-en, a dLive DX bővítőivel pedig 96 kHz-en dolgozni. Így akár a jelenlegi QU és GLD rendszerek ideális továbblépési lehetősége, míg a dLive rendszerek nagyon hasznos kompakt kiegészítője is lehet az új SQ.

Az SQ sorozatú pultok a bejelentés után hamarosan élőben is kipróbálhatók az AUDMAX keverőpult-birodalmában.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK:

www.allen-heath.com
www.audmax.hu

Syva, az elegáns plug&play szegmensugárzó hangrendszer

A belsőépítészet és az L-Acoustics line-source örökségének tökéletes összhangja

A Syva egy egyszerűen telepíthető (kvázi plug&play) hangrendszer, melyben hat középsugárzó és három magasfrekvenciás sugárzó került elhelyezésre egy elegáns J formájú, progresszív görbületű dobozformátumban. A forradalmian új hangszóró-elrendezés, melyet a gyártó „szegmens-forrás”-nak (patent-pending) hív, 140° vízszintes és 26° függőleges (+5°/-21°) lesugárzási karakterisztikával bír, melyet kifejezetten nagyobb síkterületek kompromisszummentes lefedésére fejlesztettek ki, 35 m-es hatótávolsággal.

A Syva tökéletes választás céges rendezvények, divatbemutatók vagy kereskedelmi rendezvények, vásárok hangosításához, de amfiteátrumok, előadótermek hangrendszereként is. A rendszer modern, letisztult és mégis elegáns dizájnya még a belsőépítészek számára is vonzó lehetőséget kínál imaházak, templomok hangrendszerének kiválasztásakor, de kecses formáját könnyen el tudjuk képzelni olyan „intim”

környezetekben is, mint például egy házimozsi vagy lounge-bár. A Syva kiegészíthető a Syva Low nagy teljesítményű szubbasszus-sugárzóval vagy a Syva Sub infrásugárzóval, így akár 142 dB SPL maximális hangnyomás is elérhető a rendszerrel. A kiegészítő Syva Low hangdoboz két K2-kategóriájú 12"-es hangszórót tartalmaz, és biztosítja a Syva rendszer alacsony frekvenciás kontúrját, valamint kiterjeszti a frekvenciamenetet 40 Hz-ig. Hasonlóan, a Syva Sub egy KS28-kategóriájú 12"-es hangszóróval tudja ki a rendszer alsó határfrekvenciáját egészen 27 Hz-ig. Egy LA4X processzált erősítő akár 4 db Syva hangdobozt is meg tud hajtani. A Syva falra vagy állványra is helyezhető, de akár függeszthetjük is, vagy egész egyszerűen felállítható a színpadra a saját talplemezén. Alternatív megoldásként a Syva könnyedén elhelyezhető a Syva Low vagy Syva Sub tetején is: a plug&play AutoConnect link nemcsak a dobozok fizikai egymáshoz rögzítését oldja meg, de az audiojel átvitelét is biztosítja a dobozok között. A hangdobozok RAL színekben rendelhetőek: belsőépítészeti kihívásokat nem ismerve beleolvadnak környezetükbe. A Syva bemutatása a francia gyártó szakemberei szerint is egy újabb mérföldkő az L-Acoustics történetében, a Syva ugyanis egy olyan újfajta hangrendszer, mely letisztult formában ötvözi a line-source technológia előnyeit az egyszerű telepíthetőséggel, testre szabottan azokra a felhasználási területekre, ahol az elegancia és a diszkréción egyenrangú szempont a hangzással.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK:

www.l-acoustics.com/products-syva-15153.html
www.audmax.hu

Ez történt a 2017-es Budapest Music Expón

2017. október 6-8. között került megrendezésre a XII. Budapest Music Expo, a HUNGEXPO területén. Rengeteg látogató érkezett az INTER-TON Group standjára is, amit ezúton is köszönünk!

Standunkon idén is voltak tesztek, bemutatók, kvízték, baráti és szakmai beszélgetések, ismerkedések. Külföldi vendégeink, *Constantinos Vonofakidis* a High End Systems, *Wilfred Hovinga* pedig az Eurotruss képviseletében voltak jelen standunkon, hogy az érdeklődők olyan információkat és érdekességeket is megtudjanak az említett gyártókról és eszközeikről, amelyhez nem lehet hozzájutni a weben.

Standunk területére érve a látogató a hang- és fénytechnika birodalmában érezhette magát, hiszen mindkét terület szekciókra bontva került bemutatásra. A „hangbirodalomban” rögtön egy Heil Sound-tesztel találkozhattak az érdeklődők, ahol

négy Heil Sound vokál mikrofont (PR20, PR22, PR35 és FIN) próbálhattak ki – az eredményt és a különbségeket fejhallgatóban hallgatva – az érdeklődők.

Megfordulva a Yamaha TF-RACK, valamint a Punnany Massif nagykoncert keverőpultja mögé csöppent a látogató, hiszen a kijelzőn a tavalyi Balaton Sound-os koncert mozgóképe,

► Az INTERTON Group standja

► CLF Lighting lámpák

egy Yamaha CL3 digitális keverőpulton pedig a koncert sokszavas felvétele szólalt meg (szinkronban a mozgóképpel), melyet tetszés szerint keverhettek az érdeklődők. Ezen a részen a Punnany Massif hangtechnikusa, *Krokavec Tamás* is jelen volt és segített a látogatóknak, illetve megosztotta tapasztalatait az érdeklődőkkel.

Innen pár lépésre a d&b audiotechnik E12 és B4SUB hangsugárzóival, illetve a D80 erősítővel kerülhettek közelebbi kapcsolatban az érdeklődők. Rögtön mellettük az Eurotruss – közvetlenül a kiállítás előtt debütált – új emelője, a TL-053 foglalt helyet. Rengetegen megemelték, hiszen nem minden nap találkozik az ember egy összesen 41 kilogrammos önsúllyal rendelkező emelővel! A stand szerkezete is a – megbízható termékeiről és innovatív fejlesztéseiről híres holland gyártó – az Eurotruss eszközeiből épült fel.

Természetesen a QSC eszközei sem maradhattak el. A kiállítási standunk egyik legnagyobb látványossága a vadonatúj QSC K.2 aktív-

hangsugárzó-család volt. Erősítő fronton a GXD 8 és a PLD4.5 erősítő képviselte a gyártót. Mind a hangsugárzók, mind pedig az erősítők menüjével ismerkedhettek az érdeklődők, hiszen mindegyik eszköz rendelkezik LCD kijelzővel. A TouchMix-16 és a TouchMix-30 Pro keverőpultokat soksávú felvétel segítségével lehetett tesztelni, illetve a szombati napon négy alkalommal tartott TouchMix-előadást *Sajó Tamás*, a miskolci Music Sajó Hangszerbolt tulajdonosa, aki specialistanak számít a témában.

A hang- és fénytechnika között félúton a Luminex switchel, node-jaival és splitterével találkozhatott az érdeklődő, mintegy kapocsként a két világ között. Kollégáink igény szerint egyedi időpontokban tartottak bemutatót,

► Eurotruss TL-053 emelő

► QSC TouchMix digitális keverőpultok tesztje soksávú felvétel segítségével

padának hangját a QSC KLA aktív line arra rendszer biztosította, monitorként pedig QSC K sorozatú aktív hangsugárzók teljesítettek szolgálatot. Több hangosítással foglalkozó szakember is elismeréssel szólt a színpad hangjáról. A színpad üzemeltetését az idei „Év Hangtechnikusa Díj” nyertese, *Fekete Gábor* „G” végezte, akinek ezúton is gratulálunk a díjhoz!

Óriási élmény volt számunkra az idei Budapest Music Expo is! Rengeteg konstruktív szakmai beszélgetéssel fűszerezett találkozás és ismerkedés. A legfiatalabb generáció pedig elképesztő tudásvágygal és rengeteg esetben gyakorlati tudással kápráztatott el minket. Az INTERTON Group teljes csapatának nevében köszönjük az érdeklődőknek, hogy standunkra látogattak! Találkozunk a 2018-as, XIII. Budapest Music Expo kiállításon!

BOGÁR ISTVÁN
INTERTON Group

megmutatva, hogy az informatikai eszközökből álló rendszerek összeállításához nincs szükség tapasztalt informatikai szakemberre.

Ezzel elérkeztünk a „fénytechnika birodalmába”. Az INTERTON Group szeptembertől a Luxibel márka hazai képviselője lett. A márkát a belga rental óriáscég, az AED hozta létre azal a céllal, hogy a világítástechnika területén jó minőség mellett alacsony árszínvonalú termékeket alkosson. A különböző lámpáit és sokkolóit próbálgatva az érdeklődők egybehangzó véleménye alapján ez sikerült is.

A prémiumtermékeket gyártó High End Systems sem hiányozhatott standunkról. Fényvezérlő pultjai segítségével az érdeklődők a SHAPESHIFTER, a SolaSpot és SolaHyBeam lámpáit, s egy kijelző segítségével egy komplett virtuális színpadi fényrendszert is vezélhettek.

A holland CLF Lighting nem ismeretlen a fénytechnikai szakemberek számára. Lámpáit és derítőit szintén High End Systems fényvezérlő pultokkal kelthették életre az érdeklődők.

Az F csarnokban a HANOSZ közepső szín-

► A Yamaha CL3 digitális keverőpult tesztje soksávú felvétel segítségével

A mágikus tér

Színpad – Kép – Modell

Kiállítás a bécsi Színházmúzeumban

A bécsi Színházmúzeum egyedülálló színpad- és díszletmodell-gyűjteménnyel rendelkezik – közel 1000 kiállítási tárggyal a legnagyobb és legjelentősebb ilyen jellegű speciális gyűjtemény. Az összegyűjtött darabok dokumentálják a színháztér fejlődését és a 400 éves európai színháztörténetet.

► Az afrikai, 1865, Párizsi Opera. Egy vitorláshajó fejlődésén

Mi marad fenn? Lehetséges-e rögzíteni a színházi előadás létrejöttéhez vezető folyamatokat és az előadások efemer világát? Ezt a kérdést teszi fel *A mágikus tér* című kiállítás kurátora, *Ulrike Dembski* annak a 2015-ben kiadott katalógusnak az előszavában, amely elsőként dokumentálta a múzeum színpadképmo- dell-állományát.¹ Mit érdemes gyűjteni és dokumentálni? A színház éppen arról szól, hogy megismételhetetlen, egyedi és megfoghatatlan. Nincs két azonos előadás. Egy rendezésből csak az anyagi eszközök maradnak meg: tervek, fotók, jelmezek, színpadképek, modellek és más egyebek – csupán töredékei a teljes folyamatnak. Egyik dokumentum illeszkedik a másikhoz, így jön lét-

¹ *Der magische Raum – Bühnenbildmodelle aus der Sammlung des Theatermuseums*

► A Costanza e Fortezza barokk opera rekonstruált modellje G.Galli Bibiena tervei alapján, 1936 körül

► A vitorláshajó billegetése

► A vitorláshajó mozgató mechanizmus

► Szentivánéji álom, 1905, Berlin, Neues Theater

► Macskák, 1983, Theater an der Wien

re egy materiális kép egy immateriális művészetéről. Ez azonban csak az emlékezés forrása és a múlt drámai művészetének látható jele lehet.

A színpadképmakettek igen kedvelt kiállítási darabok a kreatív sokszínűségükkel, térbeliségükkel és ábrázoló képességükkel, mert

vizuálisan és emocionálisan egyaránt megérintik a nézőt. Körülbelül 1000 díszlettervvel, színpadtér- és díszletmodellel rendelkezik a bécsi Theaternuseum. Az állomány dokumentálja az európai színházas és operaelőadások színpadképeinek fejlődését a késő középkortól a jelenig. Ezt az egyedülálló gyűjteményt sok éven keresztül *Ulrike Dembski* gondozta, tőle néhány évvel ezelőtt *Rudi Risatti* vette át a gyűjtemény kezelését. Szerencsére sokáig közösen dolgozták fel a kollekciónak a darabjait, és munkájuk eredménye egy terjedelmes publikáció lett. Most kurátorai a múzeum épületében jelenleg látható kiállításnak, amely válogatást mutat be ebből a gyűjteményből. Statisztikailag ugyan csak öt százalék látható a gazdag anyagból, de a négy évszázad 56 modellje a kísértő anyagokkal együtt így is nagy élményt nyújt a látogatóknak.

A kurátorok az előadások díszletképeit korzakokra bontották: ókor, középkor, mitoszok és tündérmesék, reneszánsz, barokk és rokokó, romantika és forradalom. Ez első pillantásra hagyományos stílustörténetnek tűnik, amelyet az avantgárd, a modern színházas és a jelen témáival egészítettek ki. Az időbeli tagolás csak annyiban képezi a kiállítás alapját, hogy a rendezői koncepciók időbeli elhelyezését szolgálja, amelynek a színpadképek különböző módon

► A velencei kalmár, 1913, Berlin, Deutsches Theater

tesznek eleget. A történeti elbeszélés itt a korzakok interpretációit és ellentmondásait illusztrálja az egyes színpadképekkel.

→

TÜCHLER®

KABUKI KABUKLIP FÜGGÖNYEJTŐRENDSZER

BIZTOS TARTÁS AKASZTÓK NÉLKÜL IS

NEM KELL TÖBBÉ AZ IDŐRABLÓ ELHELYEZÉSSEL ÉS A VÁZSZERKEZETHEZ IGAZÍTÁSSAL TÖRÖDNI

A MÁGNESES ERŐ BIZTOSAN KIOLDI

KABUKLIP CSAK FELRAK, CSIPTET ÉS KÉSZ

KIVÁLÓAN HASZNÁLHATÓ:

- VETÍTŐFÓLIÁHOZ
- ZÁSZLÓANYAGHOZ
- FÜGGÖNYHÖZ
- DÍSZLETHEZ

„Szívesen segítünk Önnek”
Csak Tüchler

TEHERBÍRÁS

- KÖZVETLEN CSATLAKOZÁSNÁL
- EJTŐNYÍLÁSOKKAL

15kg
30kg

DMX-SOROZATEJTÉSSEL!

IP23/
IP54

+43 1 40010 32

info@tuechler.net
Rennbahnweg 78, 1220 Bécs

► Notre Dame díszlete hátulról

pontot, amelyből a színpadképet valóban nézni kell. Eközben körbejárja az egyes modelleket. Ennek ellenére a látogatónak az a benyomása, hogy a modelleket egyszerűen csak odatették. Ez szándékos, mivel a legtöbb modell csupán segédeszköz volt a rendező számára a darab színpadra állításának folyamatában. A makett nem tudja visszaadni az előadás élményét, csak illusztrálni tudja azt.

Ennek a kettősségnek a jobb érzékeltetésére a szervezők három bécsi színház (Burgtheater, Staatsoper és Theater an der Wien) előterében is hasonló kiállításokon mutatják be az adott színház előadásait megidéző díszletmaketteket. Egy negyedik kiállítás a Kunsthistorisches Museum ókori gyűjteményében olyan modelleket mutat be, amelyek ókori jeleneteket ábrázolnak és így a nézők szembesülnek az eredeti ókori emlékek és azok világának későbbi felidézése közötti különbségekkel.

A kiállításra készített filmek bemutatják, hogyan lesz a díszletek makettjeiből valódi díszlet a színpadon. A kiállítás weboldalán (www.theatermuseum.at/dermagischeraum) időutazást tehetünk az európai színház és opera történetébe, számos modellt láthatunk itt magyarázattal.

„A mágikus tér” Színpad – Kép – Modell kiállítás a Theatermuseumban (1010 Bécs, Lobkowitzplatz 2.) látható 2018. február 12-ig. Nyitva – kedd kivételével – naponta 10-től 18 óráig.

-SZJI-

► A Notre Dame, 1914, Bécs, Hofoper

**SZÍNPAD-
ÉS EMELEGÉPTECHNIKA KFT.**

www.szinpadtecthnika.com

SZÍNPADTECHNIKAI BERENDEZÉSEK

- ☞ Tervezése
- ☞ Gyártása
- ☞ Szerelése
- ☞ Javítása
- ☞ Karbantartása

Budapesti irodánk és bemutatótermünk címe:

**1077 Budapest,
Jósika utca 28.**

Telefon: +36 20 974 7511
Fax: +36 1 614 33 75
Email: info@szinpadtecthnika.com

Új dráma, új színpad

A magyar avantgárd színházi kísérletei

Kiállítás a Bajor Gizi Színházmúzeumban

2017-ben a Petőfi Irodalmi Múzeum és tagintézményei három kiállítással ünneplik Kassák Lajos születésének 130. és halálának 50. évfordulóját, melyek *KASSÁKIZMUS* főcímmel az izmusok korát mutatják be Kassák Lajos 1920-as évekbeli munkásságával a középpontban.

A huszadik század elejének avantgárd mozgalmai fellázadtak a művészet hagyományos formái és intézményei ellen. Programjuk a régi művészet tagadása és az új művészet lehetőségeinek keresése volt. A magyar avantgárd mozgalom centrumában Kassák Lajos és az általa szerkesztett folyóiratok álltak az 1910-es és 1920-as években. Kassák azonban nem tűzött egyetlen izmust sem a lobogójára a nemzetközi áramlatokból. Elsősorban a futurizmus, expresszionizmus, dadaizmus és konstruktivizmus jellegzetes vonásaiból alakította ki saját művészetét. Kassák a *MA* című folyóiratával saját mozgalmat és intézményt hozott létre. Mivel nem adott nevet saját munkásságának, mozgalmát kassákizmus néven, a szemlével azonosították.

A Petőfi Irodalmi Múzeum – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet *Új dráma, új színpad – a magyar avantgárd színházi kísérletei* című kiállítása a Bajor Gizi Színházmúzeumban a Kassák-kör kevésbé ismert színpadi munkásságát mutatja be.

A színház a kezdetektől fontos kérdés volt Kassák folyóirataiban és a körjük épült „mozgalomban” egyaránt. A kiállítás négy tematikus egységen keresztül mutatja be a magyar avantgárd korai színpadi kísérleteit. A budapesti időszakról Simon Jolán bécsi dadaista előadójain és a mechanikus-konstruktivista színpadi kísérleteken keresztül egészen a lehangosabb

► A Zöld Szamár Színház plakátja

► A kiállítás részlete

► Molnár Farkas: Két alak

reakciókat kiváltó budapesti avantgárd színpadi kísérletig, a Palasovszky Ödön, Hevesy Iván és Bortnyik Sándor által létrehozott Zöld Szamár Színház 1925-ös előadásáig. Bemutatják Palasovszky és Kassák kapcsolatát, az előadások létrehozóinak avantgárd színházi előtörténetét. Kísérletet tesznek a Zöld Szamár Színház előadásának minél pontosabb rekonstrukciójára.

A kiállítás kurátorai Galács Judit, Sasvári Edit és Szeredi Merse Pál, a látványterveket Rudas Klára és Pálkás Bence György készítette.

A kiállítás 2018. 02. 25-ig tekinthető meg.

KÁRPÁTI IMRE

► Kassák Lajos: Díszletterv

Műszaki víziók

Az autodidakta Iwan Kulibin munkássága¹

A BTR 2016/1. száma beszámolt Andreas Gärtner (1654–1727) parabola-fényszórójáról és működési elvéről. Egy olvasó hívta fel Klaus Wichmann figyelmét egy további történelmi darabra, mely valószínűen Gärtner fényszórójának a továbbfejlesztése. Az átfogó kutatások Iwan Kulibin (1735–1818) sokoldalúan tehetséges orosz felfedező személyéhez vezettek.

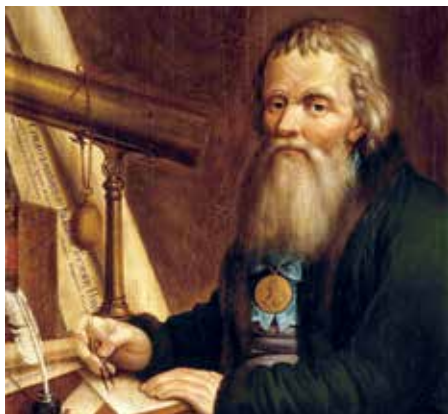
Már a 18. században nagyobb darabszámban gyártották az Andreas Gärtner által kifejlesztett parabola-fényszórót. E fényszórók egyike a mai napig fennmaradt, és a drezdai Zwinger Matematikai-Fizikai Szalonjában található.

Felhívták a figyelmet, hogy a varsói Chopin Múzeumban hasonló fényvető volt látható évekkel ezelőtt. Hosszabb nyomozás után kiderült, hogy tényleg létezik egy ilyen fényszóró, de a Varsóhoz közeli nieboróvi kastélyban.

A nieboróvi kastély ma a Varsói Nemzeti Múzeum kihelyezett része. A tulajdonos hercegi családot 1945-ben a szovjet titkosszolgálat Szibériába hurcolta, és csak 1955-ben szabadultak. Az 1694-ben Michael Stephan Radziejowski kardinális által épített kastélyt 1774-ben vette meg Radziwiłł herceg (1744–1831), majd a saját stílusában átépítette. Több mint 10 000 kötetes könyvtárat alapított, gyűjtötte a holland, német, olasz és spanyol festészet műveit, valamint lengyel és külföldi tekintélyes személyek portréit. A herceg felesége, Helena von Radziwiłł hercegnő (1753–1821) Szentpétervárról hozott sok, részben antik művészeti tárgyat. Valószínűleg így kerülhetett Nieborówba a fényszóró egy gyengébb minőségű példánya. Egy ilyen fényszórót ajánlottak megvételre 1780 szeptemberében a *Szentpétervári Hírek*ben mint Nieborówszkiego típusú darabot. Ebben a hirdetésben a fénytechnikai jellemzőit is leírták.

Nehezebben kideríthető, hogy honnan származik a másik ilyen fényvető, amely a lengyel Łañcut kastélyában található. A kastély tulajdonosa, Izabela Lubormirska hercegnő (1785–1816) nem állt kapcsolatban az orosz udvarral. Úgy tűnik, hogy a nieboróvi darab Andreas Gärtner fényszórójának 1779-es, továbbfejlesztett változata. A sorozat legelső darabját Iwan Petrovics Kulibin (1735–1818) építette Szentpéterváron, bemutatta II. Katalin cárnőnek, majd oda is ajánlódta neki. Ez a fényszóró ma Nyizsnij Novgorod hajózási múzeumában látható.

Az ezzel a fényszóróval történt első kísérletek látványos hatását először Victor Karpenko *Kulibin, a műszerész* (Bikar kiadó, 2007) című

► Egy feltaláló jövőbe tekintő ötletekkel: az autodidakta Iwan Kulibin 32 éven át vezette a Tudományos Akadémia mechanikai műhelyét – egy elismerés munkásságáért II. Katalin cárnőtől

könyvében írta le: „Egy sötét őszi éjszaka a Vasiljevsky-szigeten hirtelen egy tűzgömb jelent meg. Nemcsak a szigetet fedte be, hanem a sétányt is. Tömegek áramlottak a fény felé, és csodálattal adóztak. Hamar kiderült, hogy egy lámpa világít, a híres műszerész Kulibin lakásának ablakából, amely az Akadémia negyedik emeletén helyezkedett el.”

Történelmi dokumentumokban és Kulibin számításaiiban fennmaradt, hogy a fényszórója csupán egyetlen gyertyával bevilágította a szentpétervári Ermitázs palota egyik, közel 100 méter hosszú folyosóját. Szerintem ez az adat nem lehet teljesen helytálló, mert a nieboróvi fényszóró gyertyatartója hét gyertyatartó pöccökkel rendelkezik, a tartó átmérője kb. 12 cm. A gyertyatartó helyzete szabadon állítható magasságban és a tükörhöz, azaz a tükörfelület gyújtópontjához.

Gärtner 40×40 milliméteres polírozott acéllemezeket használt a reflektorához, Kulibin tükröződő üveglapokat alkalmazott; ez jelentős fejlesztés volt. Ezeket a 25 mm oldalhosszúságú, egyenlő szárú háromszögeket maga készítette. A fényhasznosítás ezáltal sokszorososan meghaladta Gärtner fényszórójáét. Kulibin nagyon körültekintően számította ki a teljes tükör görbületét. E fényszóró feltalálásáért magas díjat kapott II. Katalin cárnőtől, és a Szentpétervári Tudományos Akadémia részéről is nagy elismerésben részesült munkájáért.

A cári udvarban tartott sikeres bemutató után Kulibin továbbfejlesztette a fényszórót, hogy elindíthassa a sorozatgyártást. Nemcsak az összeszerelést felügyelte, hanem a reklámmal és a berendezések értékesítésével is foglalkozott. A fényszórók különböző kivitelben voltak elérhetőek, a vásárlók kívánsága szerint.

Az annak idején nagy termékkel és galériákkal rendelkező paloták, kúriák és arisztokrata otthonok részére leggyakrabban eladott típus a nyolcszögű házban elrendezett, üvegfalú és mahagóni lábazatú Nieborówszkiego típus volt. Hatásnővelő kellékeket is értékesítettek: színes üvegcsövek zöld, lila és kék színekben, amelyeket a gyertyákra vagy olajlámpákra kellett ráhúzni. Az üvegfalak oldalára kivágott árnyképeket helyezve további hatást értek el, ugyanúgy, mint egy forgatható üveggömbbel a láng előtt – ez olvasható a *Szentpétervári Hírek* hirdetésében 1780-ban. Egy másik fajta fémházaz „lámpás”, ahogy Kulibin a fényszóróit hívta, lehetővé tette kertek, szobrok, szökőkutak és utcák, valamint nagy csarnokok megvilágítását. További változatok készültek hajókra és tengerparti világítótoronyokba. A palotai verzió kicsinyített másait sárgarézről kocsikra és hintókra függesztették.

Kulibin sorozatgyártásban készített lámpáit 30 és 150 rubel közötti összegekért értékesítette, a kivitel minőségétől és a felhasználási területtől függően, például a 20 col átmérőjű, 300 méterig világító és 50 mérföldről látható tükrök 150 rubelbe kerültek, egy 16 colos, mahagóni és sárgaréz lámpájú, 200 méter hatótávolságú, de még 30 mérföld távolságból is látható tükör ára 120 rubel volt. Az egyszerű kivitelű és pléhtükröké 60 rubel, a 11 colos tükör egyszerű kivitelben 50 rubel, a 7 colos tükör asztali kivitelben 50 rubel, az 5 colos tükör asztali kivitelben 30 rubel.

A kínálatban további modellek is voltak hintók, istállók és udvarok részére, a termékekhez már akkor is pontos szállítási és garanciafeltételek kapcsolódtak.

Egy különleges tehetség

Iwan Petrovics Kulibin 1735. április 21-én született egy jómódú orosz lisztkereskedő családban, nem messze Nyizsnij Novgorodtól. Korán

¹ A *Bühnentechnische Rundschau* 2017/3. számának 52–55. oldalán megjelent cikk fordítása.

kiütközött érdeklődése és tehetsége a finommechanika iránt. Apja ehhez minden lehetséges támogatást megadott neki. A baráti kereskedők írásokat, könyveket, híreket hoztak neki műszaki fejlesztésekről. Autodidaktaként 1764 és 1767 között egy tojás formájú órát épített bonyolult automatikus mechanikával, melyet ma a szentpétervári Ermitázsban lehet megcsodálni.

Az órát érdemes részletesebben leírni, ugyanis Krisztus feltámadását ábrázolja. Minden egész órákor kinyílik az óra héja, egy kicsi aranyalota kétszárnyú ajtaja. Belsejében a kövekkel borított Szent Sír látható, felfegyverzett harcosokkal. Fél perccel később angyalok jelennek meg, félrehúzzák a köveket, a harcosok a riadtságtól földre hullnak. Egy további fél perc után elhangzik a bibliai idézet: „Krisztus feltámadt”, az ajtók bezáródnak. A délutáni órákban ehhez még az orosz himnusz is felcsendül.

Kulibin ezt a művesen elkészített órát II. Katalin cárnőnek ajándékozta, amiért a cárnő kinevezte őt a Szentpétervári Tudományos Akadémia mechanikai műhelyének vezetőjévé. Munkapadjai ma az Ermitázsban láthatók. Ezekon többek között egy zsebórát épített meg, amely mutatja a másodperceket, perceket, órákat, a hét napjait, a hónapokat, évszakokat és a holdfázisokat. Ezenkívül egy új üvegcsiszolási eljárást fejlesztett ki mikroszkópokhoz, teleszkópokhoz és optikai berendezésekhez, valamint megtervezett egy 300 méter fesztávolságú hidat fából és vasból, és felépítette azt 1:10-es modellként a Néva folyó felett.

► Az eredeti: Andreas Gärtner (1654–1727) parabola-fényszórója a Matematikai-Fizikai Szalonban, Staatliche Kunstsammlung Dresden

Kulibin egy önjáró hajót is épített, amely az áramlással szemben tudott haladni, és II. Katalin cárné részére egy emelőorsós felvonót, amellyel az Ermitázs különböző emeleteire juthatott fel. Kifejlesztett egy optikai távirógépet is. Sok találmányát azonban gazdasági megfontolásból nem valósították meg. Ezek munkaerőt takarítottak volna meg, ezért nem

► Ajándék II. Katalin cárnő részére: Kulibin fényszóró-sorozatának egyik első darabja ma a nyizsnyij-novgorodi hajózási múzeumban található

számíthattak nagy érdeklődésre, mert a jobbágyok munkája ekkor szinte ingyen volt.

Viszont számos munkája inspirálóan hatott a jövőre nézve: háromkereű, önjáró, sebességváltós járműve Carl Benz első autójának mintájául szolgált. II. Katalin felvonója az Otis cég fejlesztéseit alapozta meg. Az elsőként Kulibin által megépített hídépítési kötőelemeket 30 évvel később Amerikában szabadalmaztatta Ithiel Town (1784–1844) amerikai építészmérnök.

A Tudományos Akadémia műhelyeiben 32 évnnyi munkássága után Kulibint 1801-ben I. Pál cár elbocsátotta. Elszegényedve halt meg 1818. augusztus 11-én Nyizsnyij Novgorodban. Kulibin háromszor nősült, 12 gyermeke volt, akik mind jó oktatásban részesültek. Neve a mai napig fennmaradt az orosz hétköznapi nyelvben, az ügyes barkácsolóra mondják: *kulibin*, aki különösen jól ért ahhoz, amit csinál.

KLAUS WICHMANN

► Az utód: ez a fényszóró a nieboróvi kastélyban valószínűleg Iwan Kulibin (1735–1818) alkotása és Andreas Gärtner darabjának a továbbfejlesztése. A parabolatükrös fénylvető ma is kipróbálható

4 **Power of OISTAT** (BY SÁNDOR BÖRÖCZ)

INTERNATIONAL PERFORMING ART CONFERENCE 2017

5 **Executives of OISTAT met in Budapest** (BY IVÁN SZABÓ-JILEK)
The new Executive Committee and Governing Board of the International Organisation of Scenographers, Theatre Architects and Technicians, elected at the Congress in July, held their first meeting in Budapest between 5–7 October 2017. The Hungarian OISTAT Centre organized an international conference attended by famous foreign professionals.

SOME PRESENTATIONS FROM THIS CONFERENCE:

6 **10th OISTAT Theatre Architecture Competition (TAC)** (BY TIM FOSTER)
Chairman of the OISTAT Architecture Commission reported on the process of the competition and its results.

10 **Teaching Theatre Production in Canada** (BY JOHN MAYBERRY)
Education program of the York University, School of Arts, Media, Performance & Design, Department of Theatre in Toronto.

13 **Education for theatre professionals: Don't wait till someone does it for you** (BY BERT DETERMANN)
Chairman of OISTAT described the versatile educational system for teaching background theatre crafts developed by Dutch theatre technicians and acknowledged by the State.

15 **Transparency and reflection – Alternative projection surfaces** (BY IVO KERMAEKERS)
Materials developed by the Belgian ShowTex company for current projection technology and their usage.

RENOVATION OF ÖRKÉNY THEATRE

20 **Madách Theatre in Budapest or Hungarian architect's tragedy**
Paper of the Hungarian scientific periodical Tér és Forma (Space and Form) (1941) about construction of this theatre, original designed for cinema use.

21 **Reconstruction of Madách Chamber Theatre**
Within a large-scale reconstruction 1979–1982, production spaces of this theatre were extended, however, its auditorium rebuild was hotly criticized.

23 **Rebuilding of the auditorium of Örkény Theatre**
Modernization of the auditorium of this theatre coupled with making it more comfortable has been completed within 5 months this year.

25 **Acoustics aspects of the reformation of the auditorium of Örkény Theatre** (BY ANDOR TAMÁS FÜRJES)
Auditorium's acoustics have been essentially improved.

28 **Thoughts on auditorium reconstruction** (BY BÉLA GÖTZ)
As time progresses, both we and our needs are changing. The author worked as scenographer in this theatre for 28 years.

THEATRE ARCHITECTURE ABROAD

31 **La Seine Musicale in Paris**

32 **New Opera House in Athens**

33 **Theatre in rail yard. Culture Shed – Manhattan**

STAGE LIGHTING

35 **Forced into a Corner...** (BY OTTÓ SIMON)
With LEDs coming into foreground, manufacturing of growing number of traditional light-sources has been terminated. Shall we throw out our spotlights?

NEWS FROM HUNGARY

38 **Reconstruction of the Theatre in Kaposvár is on schedule**

38 **Nightmare with Doctor Zhivago**

39 **Forced break during the performance of The Sound of Music**

OBITUARY

39 **László Kerégyártó died**
Former financial CEO of the National Theatre in Miskolc.

NEWS FROM ABROAD

40 **World Puppet Carnival in Astana** (BY SYLVIA HUSZÁR)
World Puppet Carnival – Expo Astana 2017, Kazakhstan. Success of the Hungarian Nylon Group's performance BE-U!

STAGE CRAFTS SPEAKING!

43 **Reverting to manufacturing sceneries** (BY JÁNOS SCHMIDT)
Past and present of Hungarian manufacturing sceneries, observing labour safety prescriptions.

TECHNOLOGICAL NOVELTIES

47 **of Audmax - Elimex - Fullrange - LisyS-Project**

EXHIBITIONS

50 **Happened at Budapest Music Expo 2017** (BY ISTVÁN BOGÁR)

52 **The Magic Space** (BY IVÁN SZABÓ-JILEK)
„Stage – Image – Model” exhibition in the Theatre Museum in Vienna.

55 **New drama, new stage** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Theatrical experiments of the Hungarian avant-garde. Exhibition in the „Bajor Gizi” Actor Museum.

FROM THE HISTORY OF THEATRE TECHNOLOGY

56 **Technological Visions** (BY KLAUS WICHMANN)
Work of autodidact Iwan Kulibin: Parabolic Reflector from the 18th century.

HIRDETŐINK

AudMax	34. o.	LisyS-Project Kft.	59. o.
AVL Trade Kft.	46. o.	Luminis Kft.	47. o.
Bosch Rexroth Kft.	2. o.	Pelyhe & Társa Kft.	12. o.
Chromasound Kft.	36. o.	Pelyhe & Társa Kft.	18. o.
Chromasound Kft.	42. o.	Roland East Europe Kft.	37. o.
Elimex Kft.	27. o.	Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.	54. o.
Fullrange Kft.	44. o.	Sceni-tech 2017	60. o.
Gerriets Austria CEE GmbH.	14. o.	Tüchler GmbH	9. o.
Gépbér Színpad Kft.	19. o.	Tüchler GmbH	41. o.
INTERTON Group	45. o.	Tüchler GmbH	53. o.

MAC ENCORE TISZTA FÉNY - VALÓDI ÉRZELEM

ÚJ REFERENCIA A HALK, NAGY TELJESÍTMÉNYŰ VILÁGÍTÁSBAN

A MAC Encore™ Performance egy teljes effektpaletta, rekord könnyű LED fényvető, amely eddig elérhetetlennek hitt egyenletes fényminőséget nyújt a LED-alapú színpadvilágításban. Prémium színvonalú világítási teljesítményre tervezték, így széles felhasználási területen, még szélsőséges világítási helyzetekben is kiválóan alkalmazható. Mind 3000K halogén jellegű, mind pedig 6000K hidegfehér, kristálytisza fényű, villódzásmentes LED modullal elérhető.

Jövőre ismét találkozunk!

Sceni-Tech 2018.

Színháztechnikai Találkozó és Kiállítás

Színháztechnikai Fórum 2018.

2018. május 16–17.

Új helyszínen!

Tüskecsarnok

1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 7.

Színházépítészeti és Színháztechnikai Konferencia
Színházi Műszaki Vezetők Országos Tanácskozása

Jegyezd elő naptáradba!

Magyar Színháztechnikai Szövetség
Hungarian Society for Theatre Technology
Ungarische Theater-technische Gesellschaft

Támogató:

nka
Nemzeti Kulturális Alap